

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

PROFIT PENTRU OAMENI

Raport de deschidere în cadrul proiectului Modelul Economiei Sociale în România

INVESTEȘTE ÎN OAMENI!

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Asociația Alternative Sociale

Universitatea „Alexandru
Ioan Cuza” – Facultatea
de Filosofie și Științe
Social-Politice, Iași

Academia de Studii
Economice – Facultatea
de Relații Economice
Internaționale, București

România

Programul
Națiunilor Unite pentru
Dezvoltare România

Modelul Economiei Sociale în România
Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin
Programul Operațional Sectorial
Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
INVESTEȘTE ÎN OAMENII!

PROFIT PENTRU OAMENI

Raport de deschidere în cadrul
proiectului

Modelul Economiei Sociale în România

Ianuarie 2012

Echipa de cercetare:

Simona STĂNESCU, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România
(coordonator);

Romeo ASIMINEI, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Facultatea de Filosofie și Științe Social - Politice;

Octavian RUSU, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România;

Daniela VÎRJAN, Academia de Studii Economice, București,
Facultatea de Economie.

La elaborarea raportului de cercetare au contribuit:

Nicu GAVRILUȚĂ, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Facultatea de Filosofie și Științe Social - Politice;

Cătălin LUCA, Alternative Sociale;

Mircea MOCANU, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România;

Marius Cristian NEACȘU, Academia de Studii Economice, București,
Facultatea de Relații Economice Internaționale;

Silviu NEGUȚ, Academia de Studii Economice, București,
Facultatea de Relații Economice Internaționale;

George PASCARU, Alternative Sociale

Silviu SĂNDULACHE, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România;

Conțiu Tiberiu ȘOITU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Facultatea de Filosofie și Științe Social - Politice;

Loreta VIOIU, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România.

ISBN 978-973-0-12138-4

Tiraj: 3.000 exemplare

Bun de tipar: ianuarie 2012

Cuprins

Rezumat:	5
Cadrul metodologic:	8
I. CE ESTE ECONOMIA SOCIALĂ?	9
I.1. Abordări teoretice ale economiei sociale	12
I.2. Solidaritate și participare socială	12
I.3. Profit - risc economic	12
II. STADIUL ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA	14
II.1. Politici naționale cu impact asupra domeniului economiei sociale	15
II.1.1. Planurile și politicile de guvernare	15
II.1.2. Politici publice în domeniul economiei sociale aflate în dezbateri	16
II.2. Analiza cadrului instituțional	17
II.3. Analiză economică și financiară	22
II.4. Raportul dintre cererea și oferta de economie socială	28
III. ANALIZA ENTITĂȚILOR DE ECONOMIE SOCIALĂ DIN ROMÂNIA	34
III.1. Organizațiile nonprofit	35
III.2. Casele de ajutor reciproc ale salariaților și casele de ajutor reciproc ale pensionarilor	41
III.3. Cooperative de credit	44
III.4. Societăți cooperative de gradul 1	46
III.5. Alte entități de economie socială în România	51
III.6. Entitățile de economie socială din perspectiva întreprinderilor mici și mijlocii	52
IV. ECONOMIA SOCIALĂ ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL	53
IV.1. Inițiative internaționale de stimulare a economiei sociale	54
IV.2. Întreprinderi sociale	60
IV.3. Antreprenor social	61
IV.4. Afaceri incluzive - <i>inclusiveness markets / inclusiveness business</i>	62
V. CONCLUZII	64
Anexe	66
Listă grafice și tabele:	
Tabel 1 Surse de finanțare pentru formele de economie socială	23
Grafic 1 Analiza comparativă dintre total active imobilizate și total venituri a entităților economie socială	26
Grafic 2 Rata de rentabilitate economică a entităților economie socială	27
Grafic 3 Evoluția numărului de salariați entităților economie socială	27
Tabel 2 Evoluția populației ocupate, a salariaților, a șomerilor și a ratei șomajului	38
Grafic 4 Distribuția geografică a caselor de ajutor reciproc ale salariaților și ale pensionarilor	42
Tabel 3 Dimensiuni de funcționare a Responsabilității Sociale Corporative	59
Tabel 4 <i>UN Global Compact</i>	60
Tabel 5 Asemănări și deosebiri între antreprenorii comerciali și sociali	62

Listă abrevieri:

CAEN	Clasificarea Activităților Economiei Naționale
CIRIEC	Centrul Internațional de Cercetare și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperatistă (International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy)
COOP	Societăți cooperative
ES	Economie socială
FDSC	Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
HG	Hotărâre de Guvern
INS	Institutul Național de Statistică
MMFPS	Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale
OG	Ordonanță a Guvernului
OUG	Ordonanță de Urgență a Guvernului
ONG	Organizație neguvernamentală
PIB	Produsul Intern Brut
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România
SCM	Societate Cooperativă Meșteșugărească
SELUSI	Întreprindere Socială și Inovarea Afacerilor Sociale (Social Enterprise and Social Business Innovation)
UAIC	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
TVA	Taxa pe valoarea adăugată
VMG	Venit minim garantat

REZUMAT

Raportul de deschidere oferă o imagine de ansamblu asupra contextului actual cu impact asupra Economiei Sociale (ES) din România. Raportul este structurat în cinci părți: definirea conceptului și abordarea teoretică; stadiul dezvoltării ES în România din punct de vedere legislativ; instituțional, economic și social; analiza entităților naționale de ES; abordarea ES în context internațional și concluzii.

În lipsa unei definiții unanim acceptată pe plan internațional și a prezenței ES în diferite contexte naționale, raportul propune o definiție adaptată spațiului românesc. La o delimitare cât mai clară a conceptului de ES contribuie analiza fundamentelor teoretice și a unor concepte asociate precum solidaritate, participare socială, profit și risc economic.

Stadiul ES în România începe cu analiza politicilor naționale cu impact asupra acestui domeniu. Analiza s-a bazat pe documentele strategice promovate de Guvernul României și pe actele normative care se referă la ES în mod direct sau indirect. ES este menționată începând din 2002, dar referințele sunt încă vagi, reglementând mai degrabă entitățile specifice decât domeniul per ansamblu. Cele mai recente proiecte de lege sunt: legea antreprenorului și legea economiei sociale.

Entitățile ES din România analizate în raport sunt: organizațiile nonprofit, casele de ajutor reciproc ale salariaților și casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, cooperativele de credit și societățile cooperative de gradul I. (MMFPS, 2010a:38)

Analiza cadrului instituțional prezintă atribuțiile și responsabilitățile instituțiilor publice cu impact asupra domeniului ES. Principala instituție relevantă pentru ES este Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (MMFPS), cu rol coordonator în politica de ocupare și protecție a persoanelor vulnerabile. Din punct de vedere al funcționării entităților ES,

reprezentanții administrației publice centrale sunt: Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri; Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale și Ministerul Finanțelor Publice. Banca Națională a României are rol în supravegherea și monitorizarea activității cooperativelor de credit și a caselor de ajutor reciproc în calitate de instituții financiare nebancale. În subordinea Ministerului Justiției este constituit registrul comerțului și registrul asociațiilor și fundațiilor. Sunt prezentate entitățile de dialog social analizate și instituțiile de reprezentare a entităților de ES.

Analiza economică și financiară a entităților ES din România oferă o imagine a modului de funcționare și de manifestare pe piață. Asemănător economiei reale, ES răspunde întrebărilor fundamentale pentru buna desfășurare a oricărei economii: ce să producă? cât să producă? cum să producă? și pentru cine să producă? ES răspunde și la întrebarea: cu cine să producă? De asemenea, ES oferă o oportunitate tuturor celor interesați de valorile sale, în special celor dezavantajați pe piața muncii.

Funcționarea ES se bazează pe resurse naturale, umane, materiale, informaționale și financiare. Resursele financiare asigură entităților ES inițierea, continuarea și dezvoltarea dar variația lor face ca numărul organizațiilor înregistrate în Registrul Național al ONG să fie de trei ori mai mare comparativ cu cel al organizațiilor active care își depun bilanțul contabil la sfârșitul anului financiar.

Conform legislației în vigoare, sursele de finanțare pentru ES pot fi: publice sau private, directe sau indirecte, naționale sau internaționale. Acestea pot proveni de la persoane fizice sau juridice, din activități economice proprii comerciale și necomerciale, acțiuni de voluntariat, din fonduri publice directe (bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale), din donații private, din scutiri de taxe și impozite și o

serie de mecanisme de sprijin și facilități pentru a ușura buna desfășurare a ES.

Principalele surse de venit ale ES sunt: mecanismul 2% din impozitul pe venit; sponsorizarea și mecenatul; donațiile individuale (cea mai mare pondere o au donațiile în bani, urmate de cele în obiecte și de timp) și donațiile internaționale (în special sectorul neguvernamental a beneficiat de fonduri structurale acordate în ultimii ani de FSE).

Rezultatele analizei economico-financiare ajută la adoptarea deciziilor ce urmează să fie luate la nivel juridic, instituțional, social și economic pentru dezvoltarea ES pe termen lung. O primă etapă a analizei a constatat în corelarea dintre total active immobilizate și total venituri pentru a determina structura activelor immobilizate pe fiecare tip de entitate a ES și direcționarea fondurilor investiționale în vederea creșterii patrimoniului. A doua etapă a fost calcularea ratei rentabilității economice pentru a vedea dacă entitățile ES respectă principiul cost-eficiență. A treia etapă a presupus analizarea resurselor de muncă și potențialul ES în vederea creării de noi locuri de muncă.

Concluziile analizei economico-financiare a entităților ES, în perioada 2000-2009, sunt: toate entitățile ES au investit în patrimoniu, cu ponderi mai reduse în cazul societăților cooperative datorită distribuirii limitate a profitului. CAR-urile sunt cele mai rentabile entități ale ES, obținând cele mai ridicate rate ale rentabilității economice. Urmează ONG-urile, în timp ce societățile cooperative meșteșugărești și de consum au cele mai reduse rate. Numărul efectiv de personal angajat în entitățile ES este redus, dar semnificativ având în vedere faptul că ES stimulează angajarea unor categorii decurajate pe piața muncii. Astfel, angajații ES capătă atât anumite abilități vocaționale prin parcurgerea teoretică și practică a modulelor de pregătire și integrarea profesională, cât și independență economică și socială.

Analiza raportului dintre cererea și oferta de ES este prezentată din următoarele perspective: nivelul de dezvoltare,

obstacole întâmpinate în desfășurarea activității, profilul managerilor și angajaților, gradul de informare și dificultățile grupurilor vulnerabile în accesarea ofertei ES.

Sunt incluse rezultatele calitative obținute în urma organizării unui număr de zece focus grupuri: opt cu entitățile de ES și actori instituționali cu responsabilități în domeniu din fiecare regiuni de dezvoltare și două realizate cu studenții din centrul universitar București și din centrul universitar Iași, facultatea de Economie, respectiv Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice.

A treia parte a raportului sintetizează situația actuală corespunzătoare fiecărei entități de ES. Rezultatele au la bază un patern de analiză pe mai multe dimensiuni: istorică, socială, juridică și economică. Pe lângă acestea, raportul menționează și alte entități care în anumite situații pot fi încadrabile în ES: obștea, posesoratele și unitățile protejate autorizate. Ultimul capitol este dedicat prezentării entităților de ES din perspectiva întreprinderilor mici și mijlocii.

Partea a patra a raportului prezintă ES în context internațional. Sunt trecute în revistă inițiativele internaționale de stimulare a ES. Interesul acordat domeniului ES a condus la cristalizarea eforturilor de recunoaștere a domeniului și adoptarea Cartei Economiei Sociale în Franța în anul 1980 și a Cartei Principiilor Economiei Sociale elaborată în 2002. La nivel european au fost înaintate propuneri pentru adoptarea unor statute corespunzătoare entităților de ES. Dintre aceste inițiative, singurul statut adoptat este cel al cooperativei. Alte inițiative europene analizate sunt: actul pieței unice și inițiativa pentru antreprenorul social. Capitolul analizează și strategia europeană 2011-2014 pentru responsabilitatea socială corporativă.

Raportul punctează noi tendințe de manifestare a ES la nivel internațional: întreprinderea socială, antreprenorul social și afaceri incluzive.

Principalele concluzii ale raportului sunt:

- ES cuprinde idei care aparțin ori-

entării ideologice de stânga, orientată pe egalitate și drepturile tuturor cetățenilor de a se implica în activitățile politice, economice și sociale, cât și orientării de dreapta, care promovează maximizarea bunăstării pe fondul libertății individului.

- Agenda europeană privind ES se regăsește parțial pe agenda de politică publică a autorităților cu responsabilități în domeniu din România. Se impune adoptarea unei strategii naționale unitară și coerentă de dezvoltare a ES care să fie susținută de colaborare interinstituțională la nivel central între ministerele de resort și la nivel local de structurile descentralizate.

- În România, ES este abordată mai degrabă sectorial corespunzător fiecărui tip de entitate de ES decât ca parte integrantă a unei viziuni strategice asupra domeniului.

- Cadrul instituțional din România permite dezvoltare ES dar necesită o serie de îmbunătățiri pentru a stimula inițiativă și funcționarea ES. Măsuri de politică fiscală pot viza stimularea financiară directă prin programe speciale destinate entităților de ES sau indirect dacă agentul economic desfășoară activități de ES.

- ES poate dispune de resurse naturale, umane, materiale, informaționale și financiare în vederea producerii de bunuri și servicii pentru toți cei interesați de valorile acesteia, fiind o piață reală și sustenabilă.

- La baza bunei desfășurări a ES stă criteriul economic, care presupune producerea continuă de bunuri și servicii, comercializarea lor, grad mare de autonomie și responsabilitate, risc economic mare și nivel de muncă plătită. Actorii ES acționează pe piață pentru a-și comercializa produsele în vederea obținerii de profit, dar acesta este un obiectiv secundar pentru ES, obiectivul principal fiind maximizarea beneficiului social.

- Toate entitățile ES au investit în active imobilizate, ceea ce ne arată faptul că actorii ES au fost interesați să facă in-

vestiții în vederea creșterii patrimoniului, deoarece sunt generatoare de beneficii economico-sociale și oferă o dimensiune a activelor pe termen lung. În cazul societăților cooperative creșterea venitului total devansează creșterea activelor imobilizate, explicând investițiile reduse în vederea creșterii patrimoniului și distribuția limitată a profitului.

- Din punct de vedere al profitabilității economice, cele mai eficiente entități de ES sunt CAR-urile, ONG-urile și societățile cooperative.

- ES creează un număr limitat de locuri de muncă cu potențial de inserție a grupurilor vulnerabile. Adoptarea unor măsuri speciale de angajare a acestora poate contribui la dezvoltarea ES.

- În general, entitățile ES s-au înscris într-un trend crescător și pozitiv din punct de vedere economico-financiar. ES a identificat strategii de funcționare și în perioada de criză.

- Termenul de ES este practic necunoscut la nivelul populației. În ceea ce privește actorii publici și persoanele implicate în ES, termenul este relativ cunoscut, în principal datorită recentelor finanțări în domeniu. O etapă necesară pentru dezvoltarea ES este reglementarea conceptului în acord cu principiile europene. Înființarea unui comitet interministerial sau colegiu de consultare al entităților ES ar contribui la o informare eficientă și la colaborare în domeniu.

- În mediul universitar, constatăm o insuficientă informare privind ES pe fondul unui interes crescut pentru specializarea în domeniul ES.

- Solidaritatea și participarea socială, condiții de baza ale apariției și dezvoltării ES, sunt satisfăcute într-o măsură minimală în principal datorită asocierii cu experiențe negative din perioada comunismului (colectivizarea, munca patriotică). Acțiunile de încurajarea a spiritului de solidaritate și a participării sociale pot transforma ES într-o forță economică generatoare de noi locuri de muncă.

Cadrul metodologic

Obiectivul analizei diagnostic asupra cadrului de dezvoltare a ES în România este surprinderea particularităților mediului economic, social, legislativ și instituțional.

Rezultatele studiului se bazează pe analiza documentelor sociale publice, metode calitative și cantitative. Cercetarea mediului legislativ și instituțional a fost realizată pe baza analizei politicilor publice naționale și a legislației privind organizarea și funcționarea entităților de ES din România. Pe baza rezultatelor obținute au fost construite ipoteze de cercetare care au fost testate cantitativ și calitativ.

Cantitativ au fost analizate baze de date oficiale care au permis fundamentarea cercetării prin identificarea tendințelor de dezvoltare a entităților de ES și a inserției grupurilor vulnerabile.

Cercetarea calitativă a cuprins opt focus grupuri (câte unul aferent fiecărei regiuni de dezvoltare), adresate entităților ES și celor cu responsabilități în domeniu. Temele abordate au fost: gradul de cunoaștere a ES (notorietatea entităților ES, a domeniului și a principiilor de bază), cadrul actual de dezvoltare a ES și inserția profesională a grupurilor vulnerabile. De asemenea, au fost organizate și două focus grupuri cu studenți din centrele universitare din Universitatea „Alexandru Ioan

Cuza” din Iași și Academia de Studii Economice, București pentru a evalua nivelul de cunoaștere și interesul pentru ES, deoarece începând cu anul 2012 proiectul va desfășura programe postuniversitare de ES în cadrul celor două universități menționate.

În contextul unei atenții recente din partea instituțiilor publice și a mediului academic pentru ES la noi în țară, numărul publicațiilor dedicate acestui subiect este scăzut. Această insuficiență informațională în domeniul ES a constituit pentru echipa de cercetare atât un avantaj cât și un dezavantaj.

Nu a fost întotdeauna posibilă compararea rezultatelor obținute din perspectiva analizei metodelor cantitative și calitative.

Contribuția raportului de deschidere la evaluarea stadiului ES în România s-a realizat prin: aplicarea unui patern de analiză a fiecărei entități de ES, utilizarea rezultatelor obținute în cadrul altor cercetări de ES finanțate prin Fondul Social European (FSE) în România, abordarea comparativă a percepției stadiului actual al ES în opt regiuni de dezvoltare, investigarea interesului și nivelului de cunoaștere a ES în rândul studenților din cadrul a două centre universitare.

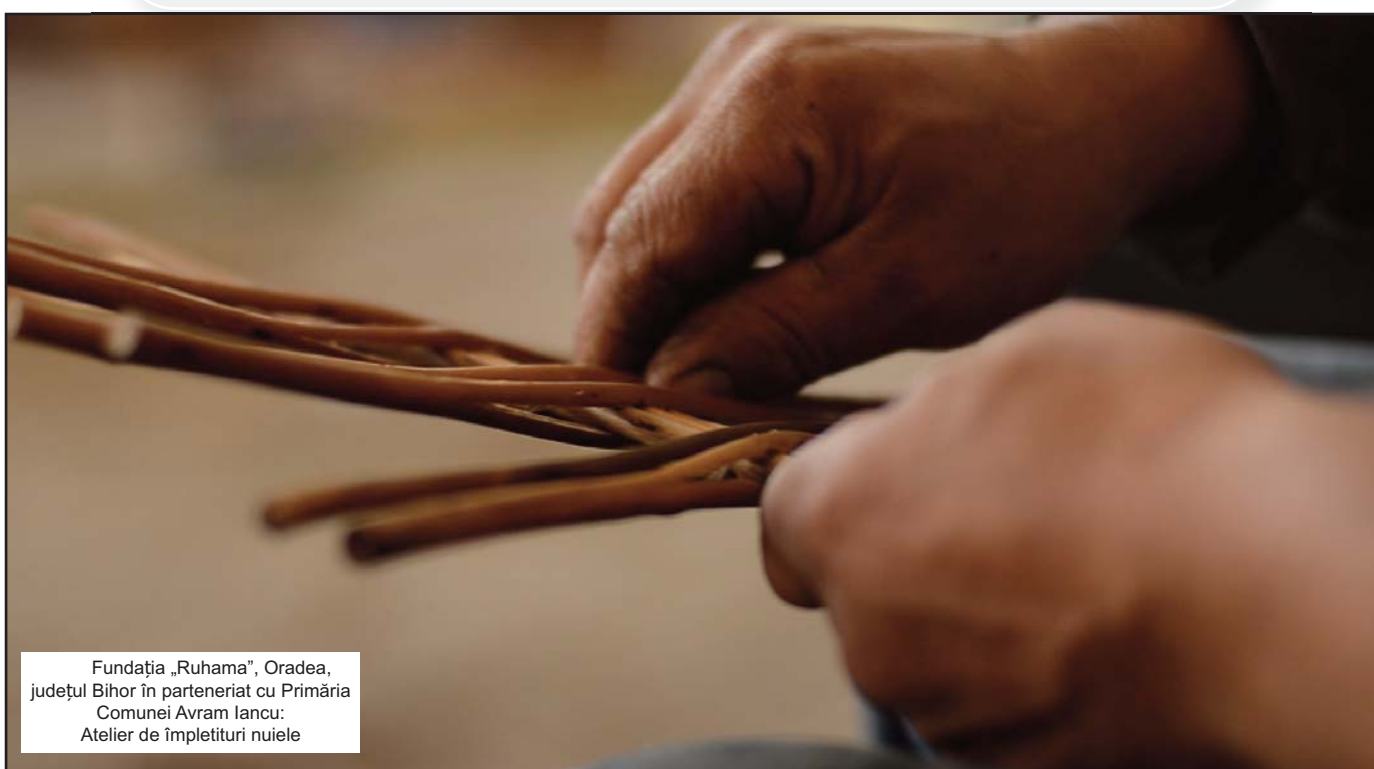

Fundația „Ruhama”, Oradea, județul Bihor în parteneriat cu Primăria Comunei Avram Iancu: Atelier de împletituri nuiiele

Case de lemn produse
S.C.Polianske Derevo SRL a
Asociației pentru Dezvoltare Locală
„Ivan Krevan”, localitatea Repedea,
județul Maramureș

I. CE ESTE ECONOMIA SOCIALĂ?

Fundația „Ruhama”, Oradea,
județul Bihor în parteneriat cu Primăria
Comunei Avram Iancu:
Atelier de împletituri nuiiele

Contextul internațional actual în care criza economico-financiară s-a propagat în toate economiile țărilor lumii prin efectul de transmisie a readus în atenție importanța promovării și dezvoltării ES. Un argument în favoarea stimulării ES este crearea locurilor de muncă pentru toți cei interesați de valorile ES și în special pentru persoanele vulnerabile, astfel în 2009, entitățile de ES acopereau 10% din afacerile europene asigurând 6% din locurile de muncă. (Toia, 2009:4)

Definirea ES este esențială pentru înțelegerea și promovarea domeniului și a activităților specifice. În literatura de specialitate, se regăsesc numeroase încercări de a defini conceptul de ES dar niciuna unanim acceptată.

Identificăm seturi de definiții cu accent pe entitățile specifice sau principiile de bază. (MMFPS, 2010a: 20) Dezvoltată începând cu secolul al XVIII-lea, în contextul apariției capitalismului industrial, ES este o realitate prezentă în majoritatea comunităților. (Cace, Arpinte, Scoican, 2010a: 14) Una dintre primele definiții ale ES o regăsim în Carta Economiei Sociale adoptată în Franța în 1980 de către reprezentanții sectoarelor cooperatist, mutual și asociativ. (MMFPS, 2010a:20) Conform acesteia, organizațiile ES funcționează „în mod democratic, fiind constituite din membri solidari, egali în drepturi și obligații” (MMFPS, 2010b:13) și bazate pe următoarele principii: „solidaritate, responsabilitate, libertate, șanse egale pentru toți membrii organizației și respect reciproc”. (MMFPS, 2010a:20)

Una dintre definițiile consacrate datorită capacității de îmbinare a entităților și a principiile ES aparține consiliului valon (1990): ES este parte a economiei constituită din organizații private care împărtășesc următoarele principii: scopul în favoarea membrilor sau comunității și nu generarea de profit; managementul autonom; procesul democratic de luare a de-

ciziilor și prioritate pentru individul și muncă în detrimentul capitalului în distribuția profitului”. (MMFPS, 2010a:21)

Unele state recunosc și reglementează ES. (Comisia Europeană, 1989) Indiferent de gradul de reglementare, entitățile ES sunt organizate similar întreprinderilor cu activitate productivă. Dezvoltarea ES în contexte naționale economice, sociale și legale diferite reprezintă un obstacol în adoptarea unei definiții comune a ES. (*Economic and Social Committee, 2000*)

În 2002, Conferința Europeană Permanentă a Cooperativelor, Societăților Mutuale, Asociațiilor și Fundațiilor a lansat Carta Principiilor Economiei Sociale, conform căreia ES cuprinde două subsectoare: cel comercial (de afaceri) și cel necomercial. (MMFPS, 2010a:20)

CIRIEC a propus definiția: „întreprinderi private organizate formal, cu autonomie decizională și libertate de asociere, create pentru a întâmpina nevoile membrilor prin intermediul pieței, prin producerea de bunuri și furnizarea de servicii, asigurări și finanțare, în care procesul decizional și orice distribuire a profiturilor sau a excedentelor între membri nu este direct legată de aportul de capital sau de cotizațiile plătite de membri, fiecare dintre aceștia dispunând de un vot. (...) și organizațiile private organizate formal, cu autonomie decizională și libertate de asociere, care prestează servicii necomerciale pentru gospodării și ale căror excedente, dacă există, nu pot fi însușite de agenții economici care le creează, controlează sau finanțează”. (CIRIEC, 2007:5)

Caracteristicile comune subsectoarelor comercial și necomercial ale ES sunt: aparțin domeniului privat; au personalitate juridică; au autonomie decizională; asocierea la acestea nu este obligatorie; distribuirea profiturilor sau excedentelor între membrii utilizatori este proporțională cu activitățile sau tranzacțiile acestora în

cadrul organizației; desfășoară o activitate economică în sine, pentru a satisface nevoile unor persoane, gospodării sau familii și sunt organizații democratice, aplică principiul „un om, un vot”. (CIRIEC, 2007:5-6)

Prezentul raportul de cercetare analizează entitățile de ES din prisma principiilor consacrate în domeniu și particularizate în funcție de prevederile legislative naționale și dezbaterile publice inițiate de MMFPS în elaborarea proiectului de lege privind ES.

Principiile agreate în cadrul dezbaterilor menționate de reprezentanții diverselor entități de ES sunt:

1. Prioritatea acordată individului și obiectivului social față de creșterea profitului este considerat cel mai important principiu care diferențiază entitățile de ES de cele comerciale. ES promovează un model de a derula activități economice mai echitabil și care să răspundă nevoilor sociale și economice ale comunității. Spre deosebire de acestea, structurile comerciale au ca obiectiv principal realizarea de profit și distribuirea acestuia către membrii asociații sau acționari.

2. Asociere liberă și voluntară. Entitățile de ES sunt create de un grup de persoane folosind principiul voluntariatului, persoane care împreună își exercită controlul și conducerea acestora.

3. Drept egal de vot al membrilor. Dreptul de vot în cazul organelor de conducere nu este distribuit sau ponderat în funcție de aportul la capital, fiecare membru având dreptul la un singur vot. Decizia este împărțită între membrii fiind încurajată și implicarea altor părți interesate.

4. Autonomie decizională. Membrii au dreptul de a-și exprima opinia cu privire

la deciziile importante pe care organizația le ia și pot decide încetarea activității acesteia.

5. Independența față de domeniul public. Entitățile de ES sunt guvernate de regulile de drept privat, au personalitate juridică proprie și se disting de instituțiile publice. În unele cazuri, entitățile ES pot fi dependente de subvenții publice sau pot desfășura activități finanțate de autorități publice, fără a fi controlate direct sau indirect de către acestea.

6. Reglementări privind distribuția profitului. Entitățile de ES își limitează în întregime distribuția profitului către membrii (asociațiile sau fundațiile) sau au constituite reguli prin care doar o parte din excedentul financiar se împarte membrilor (societățile cooperative). Elementul definitoriu este excluderea entităților care au ca scop maximizarea profitului. În cazul blocării unei părți din excedent se generează un patrimoniu de interes public. Reglementarea distribuirii profitului se regăsește și în mecanismele de dizolvare și lichidare, unde patrimoniul nu trebuie să se întoarcă membrilor, ci urmează o distribuție dezinteresată către alte entități similare.

Parlamentul European a subliniat rolul ES în economia europeană și capacitatea de a combina profitabilitatea cu solidaritatea, creând locuri de muncă de bună calitate, consolidând coeziunea socială, economică și regională, generând capital social, promovând cetățenia activă, solidaritatea și un tip de economie care acordă prioritate oamenilor și sprijinind dezvoltarea durabilă și inovarea socială, tehnologică și de mediu. (Parlamentul European, 2009)

Definirea ES se bazează pe analiza fundamentelor teoretice și pe următoarele concepte asociate: solidaritate, participare socială, profit și risc economic.

I.1. Abordări teoretice

ES poate fi încadrată atât într-o orientare de stânga (socialismul), care promovează egalitatea și drepturile tuturor cetățenilor de a se implica în activitățile politice, economice și sociale, cât și unei orientări de dreapta (liberalismul), care promovează maximizarea bunăstării pe fondul libertății individului.

Doctrina socialistă, a apărut ca reacție la tulburările socio-economice și politice care măcinau Europa sfârșitului sec. XVIII și începutul sec. XIX. Reprezentanți acestui curent de gândire (Owen în Anglia, respectiv utopiștii Saint Simon și Fourier și anarhistul Proudhon în Franța), căutau un ideal „social creând – după modelul naturii – scheme ale societății utopice, comunități de bunuri scutite în fine de egoismul oamenilor”. (Lallement, 1997:69) Idealul social al utopiștilor socialiști este sintetizat într-un adevărat mit ordonator: cel al „cetății comunitare”.

Doctrina liberală susține intervenția statului numai în situații critice, pentru a oferi suport categoriilor de populație paupere, lipsite de orice sursă de venit. În opoziție cu ambițiile de transformare totală a societății ale doctrinei de stânga, doctrina de dreapta urmărește mai curând îmbunătățirea diferitelor instituții sociale și flexibilizarea acestora pentru a răspunde diferitelor categorii sociale. (Lallement, 1997:53) Unul dintre scopurile instituțiilor trebuie să fie reducerea conflictelor în vederea „stabilirii obligațiilor de cooperare”, dezvoltarea unei cooperări economice durabile fiind net avantajoasă situației conflictuale. O astfel de instituție este cooperativa, economistul german Schulze-Delitzsch fiind considerat un pionier al domeniului (CIRIEC, 2007:12), alături de Wilhelm Raiffeisen, care îi adaugă o puternică dimensiune de solidaritate creștină. Ideile specifice atât doctrinei de stânga cât și celei de dreapta au marcat evoluția conceptului modern de ES.

I.1.2. Solidaritate și participare socială

Aceste concepte se regăsesc la baza oricărei entități de ES. Solidaritatea reprezintă „comunitatea de interese, idei, credințe sentimente, opinii, generatoare

ale unui mod unitar de acțiune”. (Zamfir și Vlăsceanu coord., 1993: 596) Solidaritatea socială „nu se reduce la reciprocitate bazată pe interese individuale. (...) diferă de caritate prin faptul că presupune o relație de interdependență, și nu de simplă dependență”. (Pop coord., 2002:739) Solidaritatea socială este, în esență, împărțirea în comun de către un număr de indivizi a unor riscuri și este asociată unui model de justiție socială. Practic, solidaritatea socială înseamnă asumarea riscurilor la nivelul întregii societăți, fiecare individ care trece printr-o situație de risc putând fi ajutat.

Participarea socială implică atât o dimensiune subiectivă – implicarea, cât și o dimensiune obiectivă – integrarea. Implicarea se realizează prin atitudini, aspirații, cunoștințe, convingeri, anticipări, angajări, iar integrarea prin acțiuni și interacțiuni. Participarea răspunde nevoii umane de securitate afectivă și de apartenență, dar și o orientare individuală și socială. Un grad scăzut de participare indică o stare de atomizare și izolare socială și, chiar mai mult, de anomie la nivelul societății. Conceptul de participare socială vizează acțiunea indivizilor integrați într-un grup mai mare sau mai mic confruntat cu o anumită situație, problemă, sarcină. Acțiunea socială „desemnează acțiunile destinate să satisfacă nemijlocit anumite nevoi colective (hrană, locuințe, educație, cultură etc.) sau să ducă la realizarea unui obiectiv prin alocare programată a resurselor și mijloacelor adecvate”. (Zamfir și Vlăsceanu coord., 1993:420-421)

Societatea contemporană valorizează participarea și cooperarea care presupun „autonomia părților și o morală a respectului, stând la baza responsabilității subiective”. (Zamfir și Vlăsceanu coord., 1993:512-513) Evoluția socială mută accentul de pe „responsabilitatea obiectivă”, colectivă, la „responsabilitatea subiectivă”, individuală.

I.1.3. Profit - risc economic

Dezvoltarea economică din ultimii ani a avut impact asupra modului de asumare a responsabilității sociale de către sectoarele public, privat pentru profit și cel nonprofit și a estompat granițelor dintre acestea. Eșecul furnizării de servicii de către domeniul public și cel privat au condus la situația în care organizațiile nonprofit „nu se mai pot baza exclusiv pe

empatie, compasiune, filantropie, ci este necesar să învețe regulile competiției, în special în contextul în care (...) «piața socială» a fost invadată de corporațiile de afaceri”. (Vlăsceanu, 2010: 154-155)

Profitul este denumirea generică dată, în mod curent, diferenței pozitive dintre sumele obținute de un agent economic prin producerea și/sau vânzarea unui bun economic și cheltuielile ocazionate de fabricarea și/sau vânzarea sa (Dobrotă, 1999: 373). Profitul este de fapt un venit de natură reziduală, ce rămâne agentului economic, al cărui nivel și evoluție depind, în mod esențial, de venitul și evoluția celorlalte venituri primare. Profitul este considerat un indicator sintetic, cu grad maxim de generalitate, care colectează toate influențele asupra unui agent economic, pozitive sau negative, și care prezintă rezultatul de ansamblu. În acest context, profitul este influențat de tot ceea ce se întâmplă în activitatea agentului economic.

Cel mai important mod de calcul al profitului este cel contabil pentru că are caracter oficial-obligatoriu. Pe baza acestuia, profitul a devenit cunoscut sub numele de beneficiu și se determină ca diferență între veniturile și cheltuielile înregistrate în urma desfășurării activității economice. Profitul și rata profitului sunt două rezultate care ne arată cât de rentabilă este o firmă. Rentabilitatea poate fi definită ca fiind capacitatea unei întreprinderi de a obține profit prin utilizarea factorilor de producție și a capitalului indiferent de proveniența acestora. Rentabilitatea este una dintre formele cele mai sintetice de exprimare a eficienței întregii activități economice a firmei, a tuturor mijloacelor de producție utilizate și a forței de muncă.

Agenții economici acționează pe aceeași piață, se confruntă cu aceleași probleme, produc bunuri și furnizează servicii pe care le comercializează în vederea obținerii unui venit, iar obținerea de profit este un obiectiv important pentru continuarea activității economice și sociale.

Diferența constă în faptul că, agenții economiei reale au ca obiectiv principal maximizarea profitului și a tuturor factorilor care concură la obținerea acestuia. În schimb, obiectivul principal al entităților ES obținerea profitului este un obiectiv secundar, obiectivul principal fiind maximizarea beneficiului sociale sau a rezultatelor sociale.

Un criteriu esențial al activităților ES este cel economic, fără de care conceptul de ES ar îndeplini exclusiv o funcție socială. Conform Rețelei Europene de Cercetare (EMES), criteriile economice sunt: activitatea continuă de producere sau comercializarea de bunuri și servicii, gradul mare de autonomie, gradul ridicat de risc economic și nivelul minim de muncă plătită.

Scopul economic a fost considerat măsura în care o organizație se concentrează pe succesul economic și viabilitatea financiară, precum dezvoltarea de activități generatoare de venit, pentru acoperirea costurilor, și generarea de surplusuri. (SELUSI, 2010)

Entităților ES furnizează bunuri sau servicii într-o piață închisă (destinată membrilor) sau deschisă (destinată consumatorilor) unde procesele economice sunt influențate de cerere și ofertă. Entitățile ES se caracterizează prin reguli care limitează distribuția profitului atât în cursul derulării activității (la finalul anului fiscal) dar și în situația de dizolvare. În cazul asociațiilor și fundațiilor, este interzisă distribuția profitului (OG 26/2000 privind asociațiile și fundațiile cu modificările și completările ulterioare). În cazul societăților coperative, o parte din profit rămâne în cadrul societății și o altă parte este distribuită membrilor coperatori. (Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției cu modificările și completările ulterioare) Limitarea distribuției profitului se regăsește și în mecanismele de dizolvare și lichidare, cazuri în care patrimoniul nu se întoarce către membrii ci urmează o distribuție dezinteresată către alte entități similare.

Economia Socială este tipul de economie care îmbină în mod eficient responsabilitatea individuală cu cea colectivă în vederea producerii de bunuri și/sau furnizării de servicii, care urmărește dezvoltarea economică și socială a unei comunități și al cărei scop principal este beneficiul social. ES are la bază o inițiativă privată, voluntară și solidară, cu un grad ridicat de autonomie și responsabilitate, presupune un risc economic și o distribuție limitată a profitului.

Fundația „Cartea Călătoare”, Focșani, județul Vrancea produce și distribuie pentru persoanele cu deficiențe de vedere cărți în sistem audio Daisy și echipamente pentru ascultare

II. STADIUL ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

Această parte include analiza politicilor naționale, a cadrului instituțional, analiza economică financiară și raportul dintre cererea și oferta de ES. Entitățile ES din România analizate în raport sunt: organizațiile nonprofit, casele de ajutor reciproc ale salariaților și casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, cooperativele de credit și societățile cooperative de gradul I. (MMFPS, 2010a, 38)

II.1. Politici naționale cu impact asupra domeniului economiei sociale

Rezultatele analizei politicilor publice naționale, atât cele cu caracter general (strategii de dezvoltare), cât și cele normative (legi, ordonanțe, etc.) sunt relevante pentru ES. Politicile publice se referă atât la cadrul general fiscal sau la reglementări care au efecte asupra mai multor domenii (ex. Codul Fiscal, Planul național antisărăcie și promovare a incluziunii sociale) cât și la cadrul specific organizării și funcționării fiecărei entități de ES (ex. Legea 1/ 2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției).

Documentele de politică publică analizate sunt: Planul național antisărăcie și promovare a incluziunii sociale din 2002, Planurilor de guvernare din perioada 2004 – 2012, Planurile naționale de reformă adoptate de Guvern din perioada 2007 – 2013, Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane (2007-2013) și Legea asistenței sociale. De asemenea, sunt analizate două inițiative din anul 2011: Legea antreprenorului și Legea economiei sociale.

II.1.1. Planurile și politicile de guvernare

HG 829 / 2002 privind aprobarea Planului național antisărăcie și promovare a incluziunii sociale (PNAinc) din 2002 face referire pentru prima dată la termenul de ES. La creșterea eficienței sectorului social „un loc important îl poate ocupa (...) extinderea ES”. PNAinc definește astfel ES: „activități economice care, în subsidiar și cu condiția menținerii performanței eco-

nomice includ obiective de tip social”. A doua referire la ES pune accentul pe investiția în infrastructură în diverse domenii, inclusiv în cea socială (școli, spitale, etc). În cadrul Obiectivului de Creștere a eficienței sectorului social, același document menționează că un mod de stimulare a ES poate fi „condiționarea acordării contractelor publice de absorbția unor categorii sociale cu probleme de integrare economică sau în vederea reducerii disparităților regionale”.

Planul de guvernare 2005 – 2008 nu se referă la ES dar abordează în secțiunea Îmbunătățirea echilibrului socio-economic al familiei ca măsură sectorială de integrare a familiilor de etnie roma astfel: „relansarea meșteșugurilor / meseriilor specifice (...) și dezvoltarea incubatoarelor de mici întreprinzători”.

Planul de guvernare 2009 – 2012 stipulează implicarea persoanelor cu dizabilități care au potențial lucrativ în câmpul muncii cât și sporirea locurilor de muncă adecvate pentru aceștia.

Planul Național de Reformă 2007-2010, document programatic asumat de către Guvernul României, subliniază Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 ca una dintre măsurile de finanțare destinate ES.

În secțiunea dedicată incluziunii sociale active din Planul Național de reformă 2007-2013 se menționează că „România își propune crearea cadrului pentru facilitarea accesului și a participării persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile pe piața muncii”. De asemenea, în secțiunea Incluziune socială / reducerea sărăciei se subliniază că Guvernul urmărește „definirea conceptului și identificarea persoanelor juridice care fac parte din acest domeniu, precum și introducerea unor măsuri de sprijinire și promovare a ES”.

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 (POSDRU) prevede o axă de finanțare pentru dezvoltarea ES (Axa 6.1 - Dezvoltarea economiei sociale). Bugetul de

peste 600 milioane Euro este destinat ES ca instrument de continuare și dezvoltare a măsurilor de intervenție în domeniul social. „Operațiunile finanțate din FSE pentru promovarea ES vor sprijini entități precum ONG-urile, cooperativele sociale, asociațiile de ajutor reciproc, alte organizații de caritate și de voluntariat, ca instrumente flexibile și sustenabile de asistență a comunităților”.

Legea asistenței sociale definește ES astfel: „activități economice care, în subsidiar și cu condiția menținerii performanței economice, includ obiective de tip social” (Art. 6 lit.e). Similară celei din PNAinc (2002), definiția nu surprinde specificul domeniului ES conform reglementărilor internaționale însă această lege menționează că ES urmează să fie reglementată printr-o lege specială.

II.1.2. Politici publice în domeniul economiei sociale aflate în dezbatere

În prezent mediul privat și autoritățile publice sunt preocupate să reglementeze domeniul ES. Pe agenda publică se află o inițiativă legislativă privind antreprenorul social și un proiect de lege privind ES². Acesta din urmă este promovat de MMFPS și a fost optimizată în urma consultărilor cu reprezentanții entităților de ES.

În luna noiembrie 2011 se afla în dezbaterile Parlamentului o inițiativă legislativă privind antreprenorul social. Cu toate că ideea de reglementare a ES este binevenită, iar inițiatorul s-a inspirat din modele occidentale, proiectul de act normativ a fost elaborat fără o consultare cu entitățile ES. Proiectul de lege este considerat de către organizațiile neguvernamentale ca defavorizând entitățile ES și reprezentând mai mult o facilitate pentru marile corporații care doresc să dezvolte proiecte cu impact social. (FDSC, 2011) Conform acestei inițiative legislative, scopul antreprenorului social este „sprijinirea, inițierea sau dezvoltarea unei afaceri etice, durabile, cu impact social direct

pozitiv și caritabil pentru comunitatea beneficiară, cu recuperarea cel mult a investiției realizate, fără alte avantaje materiale” (Art.2, alin.1). Din acest motiv, considerăm important să prezentăm viziunea acestei propuneri legislative privind scopul antreprenorului social: „de permutare a accentului de pe asistența socială pe promovarea practicilor de incluziune socială, respectiv de transformare a persoanelor defavorizate din consumatori de resurse în generatori de valoare adăugată” (Art.2, alin.2). În sensul proiectului de lege, antreprenorii sociali pot fi: „statul, care acordă facilități fiscale (...), autoritățile și instituțiile administrației publice locale (...), marile corporații multinaționale/ naționale (...), întreprinderile mici și mijlocii (...), asociațiile, fundațiile, unitățile cooperatiste, casele de ajutor reciproc, celelalte organizații de tip ONG în parteneriat cu ceilalți antreprenori menționați mai sus (...), persoana fizică / persoană fizică independentă cu statut legal și fiscal specific. (PFA)” (Art 3 lit. a-e)

Proiectul de lege privind ES promovat de MMFPS suscită interesul entităților ES. Alte recomandări de revizuire a cadrului legislativ cu impact asupra ES sunt: „strategie națională multisectorială de promovare și utilizare a economiei sociale (...), mecanism unic de coordonare, înregistrare și certificare (...), facilități fiscale și acces transparent la facilități financiare (...) și acces la contracte publice”.

O astfel de inițiativă legislativă poate contribui la dezvoltarea sectorului prin potențialele facilități fiscale acordate sau prin recunoașterea publică a acestor tipuri de activități. Obiectivele proiectului de lege menționat sunt: reglementarea și sprijinirea dezvoltării ES, definirea conceptului și identificarea persoanelor juridice care fac parte din acest domeniu și adoptarea unor măsuri de sprijin și promovare a ES. Definiția propusă în proiectul de lege are la bază principiile europene ale ES și corespunde definițiilor utilizate la nivel european.

1. Utilizăm versiunea Legii privind ES prezentată de MMFPS în conferința de închidere a proiectului „Economia socială -model inovator pentru promovarea incluziunii active a persoanelor defavorizate” (București, octombrie 2011). Până la data publicării raportului de deschidere nu a fost organizată o dezbatere publică pe versiunea finală a propunerii legislative.

(Chaves, Monzon Campos, 2008, CIRIEC, 2008) Conform art. 3 din proiectul de lege, ES „reprezintă ansamblul activităților cu caracter social și economic desfășurate de acele persoane juridice care respectă cumulativ, conform actelor de înființare și funcționare, următoarele principii:

a) prioritate acordată persoanei față de creșterea profitului;

b) asociere liberă și deschisă, cu excepția cazului fundațiilor;

c) drept egal de vot al membrilor, independent de aportul de capital sau de valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului fundațiilor;

d) autonomie decizională, prin capacitatea deplină de alegere sau, după caz, numire și revocare a organelor de conducere, de punere în executare și de control al propriilor activități;

e) independența față de domeniul public, prin calitatea de persoane juridice de drept privat;

f) în cazul distribuirii profitului către membri, realizarea acesteia proporțional cu activitatea lor în cadrul organizației, și nu cu aportul de capital sau valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului societăților cooperative de gradul 1 și a cooperativelor de credit”.

Conform proiectului de lege, rolul MMFPS ar fi: de coordonare și finanțare privind ES, responsabil cu dezvoltarea unor mecanisme de sprijinire a entităților de ES. Proiectul de lege propune și constituirea unui Centru Național de Resurse pentru Economie Socială „cu scopul de a contribui la dezvoltarea ES prin promovarea și sprijinirea întreprinderilor de ES și prin furnizarea de informații către persoanele fizice și juridice interesate”. În coordonarea centrului ar urma să se înființeze un registru al întreprinderilor de ES care ar cuprinde informații privind înființarea și funcționarea: numele, forma juridică de organizare, data înființării, domeniul de activitate, categoriile de beneficiari, informații financiare sau alte informații relevante.

În timp ce proiectul de lege privind ES se bucură de susținerea entităților de ES, proiectul privind antreprenorul social este contestat de către acestea. Una din criticile aduse acestui proiect este consi-

derarea statului și a autorităților publice locale ca făcând parte din categoria antreprenorilor sociali, situație neconcordanță cu principiile europene ale ES. Totodată, corporațiile sunt definite ca antreprenori sociali în timp ce asociațiile, fundațiile, cooperativele și alte entități tradiționale ale ES pot derula activități de antreprenorat social doar dacă sunt în parteneriat cu celelalte categorii enumerate mai sus.

II.2. Analiza cadrului instituțional

Instituțiile publice centrale au impact asupra asupra ES datorită de reglementare și de inițiere de politici publice în domeniu. Prezentăm în continuare câteva din autoritățile publice centrale care au rol de coordonare, finanțare sau monitorizare a domeniului ES.

Principala instituție relevantă pentru ES este Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (MMFPS) cu rol coordonator în politica de ocupare și protecție a persoanelor vulnerabile. Din punctul de vedere al potențialului economic al ES, principalii reprezentanți ai administrației publice centrale sunt: Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri; Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale și Ministerul Finanțelor Publice. Banca Națională a României supraveghează și monitorizează activitatea cooperativelor de credit și a CAR-urilor în calitatea lor de Instituții Financiare Nebancare (IFN-uri). În subordinea Ministerului Justiției funcționează registrul comerțului cu evidența societăților cooperative și societăților comerciale și registrul asociațiilor și fundațiilor. Am inclus în analiză și entitățile de dialog social: Consiliul Economic și Social, Colegiul pentru Societatea Civilă și Consiliul Consultativ al Cooperăției.

Conform HG 11/2009 privind organizarea și funcționarea MMFPS cu modificările și completările ulterioare, atribuțiile MMFPS sunt de coordonare și monitorizare a implementării politicilor și strategiilor sectoriale de dezvoltare în domeniul social, prin care sunt promovate drepturile familiei, copilului, persoanelor cu dizabilități, persoanelor vârstnice, victimelor violenței în familie, precum și ale altor grupuri vulnerabile. MMFPS răspunde de elaborarea, coordonarea și monitorizarea imple-

mentării strategiei naționale în domeniul handicapului și a planului național de acțiune în domeniul asistenței sociale. MMFPS asigură elaborarea și promovarea politicilor publice și a proiectelor de acte normative destinate punerii în aplicare a Programului de guvernare și a obiectivelor strategice în domeniul muncii, familiei și protecției sociale (Art.2). În exercitarea funcțiilor, MMFPS identifică, elaborează și promovează politici publice și acte normative în domeniul muncii, familiei și protecției sociale, în deplină concordanță cu prevederile Programului de guvernare și cu obligațiile României de stat membru. MMFPS este organul public central care elaborează, actualizează și monitorizează strategiile în domeniul ocupării forței de muncă (Art.3).

Sub coordonarea MMFPS este organizat Consiliul interministerial pentru afaceri sociale, sănătate, protecția consumatorului care reunește reprezentanți la nivel de ministru și secretar de stat din MMFPS, Ministerul Sănătății, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Educației și alte autorități publice centrale responsabile în aceste domenii.

În urma restructurării ministerelor și agențiilor prin HG 68/2010 privind unele măsuri de reorganizare a MMFPS și a activității instituțiilor aflate în subordinea, în coordonarea sau sub autoritatea sa, MMFPS a absorbit Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului (ANPDC) și Autoritatea Națională a Persoanelor cu Handicap (ANPH). Comasarea s-a făcut prin preluarea atribuțiilor celor două autorități și transformarea acestora în direcții în cadrul ministerului. Ca urmare a preluării unor atribuții de la ANPH, conform modificărilor aduse HG 11/2009, MMFPS este responsabil cu autorizarea unităților protejate și monitorizarea respectării condițiilor de autorizare a acestor unități.

Atribuțiile MMFPS sunt aplicate la nivel județean de Inspekția Muncii și Agenția Teritorială pentru Prestații Sociale care asigură respectarea standardelor de calitate în servicii sociale și monitorizarea implementării priorităților stabilite prin planul strategic de acțiune din domeniul incluziunii sociale.

În subordinea MMFPS funcționează Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) conform Legii 202/2006 privind organizarea și funcționarea ANOFM, aceasta „aplică politicile și strategiile privind ocuparea forței de muncă și formarea profesională a persoanelor în căutarea unui loc de muncă” (Art.3) și implementează măsurile de prevenire a șomajului, de stimulare a ocupării forței de muncă, protecția socială a persoanelor neîncadrate în muncă și organizează și realizează activitatea de ocupare și de formare profesională a forței de muncă.

ANOFM funcționează și operează prin intermediul agențiilor teritoriale care derulează activități de informare și consilierea profesională, medierea muncii, consultanță și asistență pentru începerea unei activități independente sau pentru inițierea unei afaceri, stimularea mobilității forței de muncă, stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și a uceniciei la locul de muncă. Bursa locurilor de muncă este programul cel mai orientat spre stimularea ocupării forței de muncă derulat de agențiile teritoriale. Acest tip de eveniment este organizat de câteva ori pe an. În anumite cazuri acestea sunt destinate exclusiv unor categorii speciale de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă: persoane cu dizabilități, tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului, persoane de etnie roma, tineri absolvenți sau persoanele aflate în penitenciare. Integrarea pe piața forței de muncă a persoanelor din grupurile vulnerabile presupune complementaritatea cu unele servicii și măsuri de consiliere, acompaniament sau mediere în relația cu angajatorii. Reforma administrativă se confruntată cu disfuncționalități instituționale declanșate de principiul descentralizării și al deconcentrării. În acest context, Agențiile Județene de Ocupare a Forței de Muncă au fost încadrate în categoria instituțiilor deconcentrate redundante ale cărei atribuții ar putea fi preluate de Consiliile Județene. (Renert, Pop, 2007:3, 18, 54)

Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri (MECMA) are atribuții cu impact asupra mediului de afaceri și în ceea ce ne privește pe noi în această cer-

cetare asupra societăților cooperatiste (una din cele mai reprezentative entități de ES) dar și întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) care pot fi considerate o formă care în unele cazuri pot derula de activități de ES.

MECMA funcționează în temeiul HG 1634/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri. În subordinea MECMA funcționează Agenția pentru Implementarea Proiectelor și Programelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (AIPPIMM) care realizează politica Guvernului în domeniul dezvoltării sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, al celui cooperatist și al mediului de afaceri. AIPPIMM funcționează și își desfășoară activitatea în baza HG nr. 65 /2009 privind înființarea, organizarea și funcționarea Agenției pentru Implementarea Proiectelor și Programelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii cu modificările și completările ulterioare. AIPPIMM are ca scop „implementarea tehnică și financiară a proiectelor și programelor de sprijinire a înființării de noi întreprinderi și de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, a mediului de afaceri și a cooperatistilor, la nivel național și local” (Art.1, lin.3). În domeniul cooperatist, AIPPIMM acordă avizul pentru conformitatea statutului asociației sau uniunii cooperatiste în vederea înscrierii acesteia în Registrul asociațiilor și fundațiilor și participă la lucrările Consiliului Consultativ al Cooperatistilor, constituit conform Legii nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperatistilor.

În subordinea AIPPIMM funcționează oficii teritoriale pentru întreprinderi mici și mijlocii și cooperatistilor (OTIMMC), organizate ca unități cu personalitate juridică și finanțate din venituri proprii și subvenții acordate de la bugetul de stat. Din 2010, AIPPIMM are în subordine opt oficii teritoriale cu sediul în municipiile: Brașov, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Iași, Ploiești, Timișoara și Târgu-Mureș.

În 2011 AIPPIMM a derulat o serie de programe relevante pentru sectorul ES destinate stimulării afacerilor mici, a meșteșugurilor sau derularea de către tineri a afacerilor pe cont propriu:

- Programul pentru stimularea înfi-

ințării și dezvoltării microîntreprinderilor de către întreprinzătorii tineri (OUG 6/2011 pentru stimularea înființării și dezvoltării micro-întreprinderilor de către întreprinzătorii tineri);

- Programul pentru dezvoltarea abilităților antreprenoriale în rândul tinerilor și facilitarea accesului acestora la finanțare start;

- Programul național multianual 2002 - 2012 pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului;

- Programul național multianual 2002-2012 de înființare și dezvoltare de incubatoare tehnologice și de afaceri.

MAIPPIM instituie și gestionează, prin oficiile teritoriale, baza de date privind întreprinderile mici și mijlocii (AIPPIMM) și asigură implementarea și monitorizarea prevederilor Legii 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperatistilor, la nivel local.

Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR) funcționează în baza HG 25/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale cu modificările și completările ulterioare. MADR are atribuții cu impact asupra societăților cooperatiste agricole. MADR este responsabil cu „elaborarea, reglementarea și implementarea politicilor agricole” (Art.1, alin.1), iar domeniile sale de activitate includ agricultura și producția alimentară, dezvoltarea rurală, pescuitul și acvacultura. Aceste domenii sunt de interes pentru societățile cooperatiste agricole și pescărești sau pentru organizațiile nonprofit, cum sunt asociațiile de producători agricoli, dar și pentru alte entități de ES. MADR are constituit în cadrul acestuia o direcție, urmare a comasării cu Agenția Națională de Consultanță Agricolă (ANCA), care are ca obiect de activitate sprijinirea procesului de reformă în agricultură prin activități de popularizare și asistență tehnică de specialitate, consultanță managerială și perfecționare profesională. Prin intermediul acestei direcții se asigură producătorilor, fermierilor, asociațiilor de producători sau cooperatistilor agricole asistență tehnică, economică și juridică de specialitate precum și servicii de formare profesională. Se poate asigura consultanță privind elaborarea de proiecte model pen-

tru exploatații agricole și studii de impact pentru mediul rural.

În coordonarea metodologică a MADR se află Camerele Agricole înființate în baza HG 1609/2009 privind înființarea camerelor agricole județene prin reorganizarea oficiilor/centrelor de consultanță agricolă județene și al municipiului București. Camerele Agricole oferă servicii de formare profesională de specialitate, informare și consultanță agricolă și acordă sprijin entităților asociative și a filierelor pe produs. Camerele Agricole asigură asistență tehnică la întocmirea documentației privind accesarea fondurilor europene și acordă sprijin financiar din fonduri naționale sau europene. De asemenea, Camerele Agricole se implică în promovarea produselor și serviciilor din domeniile agriculturii și conexe, inclusiv a produselor locale și a celor ecologice.

Ministerul Justiției are un rol în domeniul ES prin atribuția acestuia de a organiza în subordinea sa Registrul Comerțului și Registrul Asociațiilor și Fundațiilor, registre care țin evidența cooperativei și respectiv a organizațiilor neguvernamentale. Ministerul Justiției funcționează în baza HG 652/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției și Libertăților cu modificările și completările ulterioare

Registrul comerțului a reapărut în peisajul economic românesc după o absență de 40 de ani fiind înființat în temeiul Legii 26/1990 privind registrul comerțului. Registrul comerțului funcționează la nivel național prin Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC) în subordinea Ministerului Justiției. Ministerul este reprezentat la nivel local de 42 de oficii teritoriale, organizate în subordinea ONRC și care funcționează pe lângă fiecare Tribunal.

Registrul comerțului este alcătuit dintr-un registru pentru înregistrarea comercianților persoane fizice și asociații familiale, un registru pentru înregistrarea societăților cooperative și un altul pentru înregistrarea celorlalți comercianți persoane juridice.

Registrul național al asociațiilor și fundațiilor funcționează în subordinea Ministerului Justiției prin direcția de specialitate în baza OG 26/2000 cu privire la asociații

și fundații cu modificările și completările ulterioare. Instanțele judecătorești sunt obligate ca, din oficiu, să comunice Ministerului Justiției informații referitoare la înregistrarea oricărei asociații, fundații sau federații, precum și informațiile ce țin de modificările intervenite.

Banca Națională a României (BNR) este o structură publică, de interes național, cu rol de reglementare și supraveghere a unor entități de ES: societățile cooperative de credit și instituțiile financiare nebancale (IFN), categorie ce cuprinde și CAR. BNR este autoritatea competentă cu privire la reglementarea, autorizarea și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit. BNR acordă autorizație casei centrale și cooperativei de credit dintr-o rețea, numai dacă sunt respectate prevederile OUG 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului cu modificările și completările ulterioare de către casa centrală și de către fiecare cooperativă de credit afiliată. BNR asigură „supravegherea prudențială a casei centrale la nivel individual și a tuturor organizațiilor cooperatiste de credit din cadrul unei rețele cooperatiste. Banca Națională a României poate efectua, atunci când consideră necesar, verificări la sediul cooperativei de credit” (Art.392).

Consiliul Economic și Social (CES) funcționează în baza Legii 62/2011 privind dialogul social și este instituție publică de interes național, tripartită, autonomă, constituită în scopul „realizării dialogului tripartit la nivel național dintre organizațiile patronale, organizațiile sindicale și reprezentanții ai societății civile organizate” (Art.82). Prin reprezentanții ai societății civile se înțelege în accepțiunea Legii 62/2011: „structurile cooperatiste, profesiunile liberale, organizațiile pentru protecția consumatorilor, comunității științifice și academice, organizațiile de agricultori, organizațiile de pensionari, organizațiile comunităților locale, asociațiile care prezintă familia și persoanele cu dizabilități și alte organizații neguvernamentale” (Art. 92, alin.2, lit.c). CES este obligatoriu consultat de inițiatorii proiectelor de acte normative din domeniul economic, fiscal și financiar, muncă, protecția socială și politicile salariale sănătate, cercetare și cultură.

Rezultatul consultării se concretizează în avize la proiectele de acte normative. CES este organism consultativ și avizează actele normative din domeniile de competență inițiate de Guvern sau de Parlament, invitând inițiatorii la dezbaterile actelor normative.

Colegiul pentru Consultarea Societății Civile este constituit prin HG 618/2005 privind constituirea Colegiului pentru Consultarea Societății Civile și este un organism consultativ, fără personalitate juridică, funcționând pe lângă primul-ministru. Această structură de dialog a fost constituită ca urmare a voinței de a recunoaște valoarea competențelor acumulate de organizațiile neguvernamentale și de a asigura participarea mediului asociativ la elaborarea, evaluarea, amendarea și implementarea politicilor publice. Colegiul pentru Consultarea Societății Civile „facilitează comunicarea și asigură implicarea societății civile în realizarea politicilor guvernamentale la toate palierele decizionale ale administrației publice centrale” (Art.2 alin.2). Colegiul pentru Consultarea Societății Civile are ca scop „dezvoltarea parteneriatului strategic între autoritățile publice și mediul asociativ și consolidarea democrației participative în România” (Art.2 alin.2). Colegiul pentru Consultarea Societății Civile sesizează și informează primul-ministru în privința dinamicii, evoluției și oportunităților de dezvoltare ale mediului asociativ și formulează soluții pentru ameliorarea regimului legal fiscal pentru sectorul nonprofit.

Pe lângă AIPPIMM funcționează Consiliul Consultativ al Cooperăției, care are printre atribuții „elaborarea de propuneri de inițiative legislative în domenii ce privesc activitatea cooperăției” (Art.110, alin.3, lit.a din Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției). Consiliul este alcătuit din nouă reprezentanți ai Uniunii Naționale a Cooperăției Meșteșugărești (UCECOM) și ai Uniunii Naționale a Cooperăției de Consum (CENTROCOOP) și un reprezentant fără drept de vot al MECMA. În Consiliu nu sunt reprezentate toate entitățile de societăți cooperative care funcționează în România.

Consiliul Consultativ al Cooperăției promovează studii și analize privind mișcarea cooperatistă, este implicat în elabo-

rarea propunerilor legislative în domeniu, are rol consultativ, elaborează și susține programe care să asigure crearea de noi societăți cooperative. Guvernul trebuie să consulte Consiliul Consultativ al Cooperăției asupra elaborării și revizuirii legislației și a politicilor în materie de cooperăție. Deși Consiliul trebuie să facă auzit glasul cooperabilor de la toate nivelele și să pună în dezbatere opțiuni de rezolvare a problemelor care afectează societățile cooperative, de la înființare și până astăzi au avut loc doar câteva întâlniri a acestui forum de dialog social dintre ministri și sectorul cooperatist și fără rezultate notabile.

Instituții de organizare voluntară (și reprezentare)

Prezentăm în continuare principalele structuri de reprezentare ale entităților ES din România: societăți cooperative meșteșugărești și de consum, CARS-uri și CARP-uri precum și câteva federații reprezentative pentru ONG-uri.

Societățile cooperative se pot asocia în mod liber și voluntar în asociații și uniuni constituite în scopul de a asigura reprezentarea și apărarea intereselor societăților cooperative asociate în relațiile cu administrația publică, autoritatea de stat, alte persoane fizice sau juridice, publice ori private, organisme internaționale și cu asociații internaționale echivalente. Rețelele astfel create contribuie la susținerea și promovarea principiilor cooperatiste (Art. 89 din Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției). Asociația poate fi constituită din două sau mai multe societăți cooperative de aceeași formă sau de forme diferite. Uniunea județeană poate fi constituită din societăți cooperative și/sau asociații de cooperative de aceeași formă, care își au sediul pe raza administrativ-teritorială a județului. Uniunea națională poate fi constituită din societăți cooperative, asociații și uniuni de societăți cooperative de aceeași formă.

Asociația Națională a Cooperăției Meșteșugărești UCECOM a fost înființată în 1951, fiind reorganizată în anul 2006 în baza Legii 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției. Uniunea Națională a Cooperăției Meșteșugărești (UCECOM) este succesoarea de drept și

patrimonială a Asociației Naționale a Cooperăției Meșteșugărești UCECOM. (UCECOM, 2009: 8). i-a păstrat de la înființare și până în prezent, „rolul de organizație de reprezentare a cooperăției meșteșugărești, la nivel național și internațional” (Statutul UCECOM). La UCECOM sunt asociate, direct sau indirect, 526 entități cooperatiste (societăți cooperative meșteșugărești, uniuni județene și asociații de societăți cooperative meșteșugărești), însumând un număr de circa 19.000 persoane, care sunt acționari dar și angajați ai acestor organizații.

Uniunea Națională a Cooperăției de Consum (CENTROCOOP) reunește un număr de 41 de Uniuni județene a cooperăției de consum și trei societăți cooperative de consum. CENTROCOOP are ca principal scop reprezentarea interesele societăților cooperative în relația cu autoritățile și alte entități publice și private, naționale sau internaționale.

Banca Centrală Cooperatistă CREDITCOOP este instituție de credit constituită prin asocierea de bănci cooperatiste, în scopul gestionării intereselor lor comune și urmării centralizate a respectării dispozițiilor legale și a reglementărilor-cadru.

ONG-urile (asociații și fundații) se reunesc în federații sau rețele pentru a promova și apăra interesele comune ale acestora.

Organizația Națională a Persoanelor cu Handicap din România (ONPHR) este o federație constituită din organizații neguvernamentale ale persoanelor cu dizabilități. Federația ONPHR promovează drepturile persoanelor cu dizabilități din România și totodată reprezintă la nivel național și internațional interesele generale ale persoanelor cu dizabilități din organizațiile membre. Federația ONPHR are 30 de organizații membre cu un total estimativ de 150.000 de beneficiari.

Federația Națională OMENIA a Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor din România s-a constituit prin afilierea majorității CARP-urilor din țară în septembrie 1990 (Chioaru, 2010:9). La ora actuală, Federația Națională Omenia este cea mai puternică organizație de pensionari din

România, cu o structură teritorială compusă din 38 de filiale județene și 142 CARP-uri, cu personalitate juridică.

Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (UNCARSR) este organizația națională autorizată, răspunzătoare de menținerea și dezvoltarea sistemului solid și sigur al CARS, instituții financiare nebancale. UNCARSR apără interesele specifice CARS-urilor și asigură acestora servicii organizatorice, tehnice, metodologice și financiare pentru realizarea prevederilor statutare. UNCARSR are afiliate 39 de uniuni teritoriale, care cuprind 2.377 CARS-uri.

Federația Caselor de Ajutor Reciproc (FEDCAR) a fost înființată în iunie 2004, prin asocierea a șapte CARS fondatoare. În prezent FEDCAR are 17 CAR membre, cu 63.000 de membrii, având 29 milioane Euro în active.

II.3. Analiză economică și financiară

Funcționarea ES se bazează pe resurse naturale, umane, materiale, informaționale și financiare. Resursele naturale și umane sunt fundamentale fără de care nicio activitate nu poate să funcționeze. Resursele financiare asigură inițierea, continuarea și dezvoltarea entităților ES, dar nu sunt constante și permanente, ci variază. Acesta este principalul motiv pentru care numărul organizațiilor înregistrate în Registrul Național ONG este de trei ori mai mare comparativ cu al organizațiilor active (care își depun bilanțul contabil la sfârșitul anului financiar).

Sursele de finanțare pentru ES pot fi: publice sau private, directe sau indirecte, naționale sau internațional (capitolul VII din Legea 26/2000 privind veniturile asociațiilor și fundațiilor: 26). Acestea pot proveni de la persoane fizice sau juridice, din activități economice proprii comerciale și necomerciale, acțiuni de voluntariat, din fonduri publice directe (bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale), din donații private, din scutiri de taxe și impozite și o serie de mecanisme de sprijin și facilități pentru a ușura buna desfășurare a ES.

Tabel 1. Surse de finanțare pentru formele de Economie Socială

Nr.	Surse de finanțare	1 ¹	2 ²	3 ³	4 ⁴	5 ⁵	6 ⁶	7 ⁷
1.	Subvenții, granturi, fonduri nerambursabile interne sau externe	x	x	x	x			
2.	Taxe de înscriere, cotizațiile membrilor	x	x		x		x	x
3.	Dobânzi și dividende rezultate din plasarea sumelor disponibile, în condițiile legii	x	x		x		x	x
4.	Venituri sau profit realizat din activități economice directe	x	x	x	x		x	x
5.	Dividendele societăților comerciale înființate de asociație sau uniune	x		x			x	
6.	Donații, sponsorizări, legate	x	x	x	x		x	x
7.	Resurse obținute de la bugetul de stat și/sau de la bugetele locale, în condițiile legii	x	x	x	x	x	x	x
8.	Aport la capitalul social, contribuțiile membrilor			x	x			
9.	Surse atrase din sistemul financiar-bancar, al creditului agricol și altele asemenea				x			
10.	Depozite sau alte fonduri rambursabile de la membrii acestora, precum și de la persoane fizice, juridice ori alte entități, care domiciliază, au reședința sau locul de muncă, respectiv au sediul social și desfășoară activitate, în raza teritorială de operare					x		
11.	Fondul social al membrilor, constituit prin contribuțiile acumulate ale acestora, la care se adaugă dobânzile anuale, fondurile proprii și mijloacele bănești obținute de la uniunea teritorială județeană sau de la uniunea națională							x
12.	Venituri din organizarea manifestărilor culturale, artistice și de agrement							x
13.	Alte venituri prevăzute de lege	x	x		x	x	x	x

Sursa: MMFPS, 2010a, Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectiva europeană comparată, București, p.66

-
3. Conform Codului Fiscal, articolul 15, alin.2 organizațiile nonprofit, organizațiile sindicale și organizațiile patronale sunt scutite de la plata impozitului pe profit pentru anumite tipuri de venituri
 4. Societățile cooperatiste de gradul 1 și de gradul 2
 5. Asociațiile și uniunile de societăți cooperatiste
 6. Societățile cooperatiste agricole
 7. Uniuni de ramură ale societăților cooperatiste agricole
 8. Organizațiile cooperatiste de credit: cooperatistele de credit și casele centrale ale cooperatistelor de credit
 9. Asociații/federații, fundații
 10. Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților sau ale Pensionarilor

Principalele surse de venit sunt ale ES sunt: mecanismul 2% din impozitul pe venit (art.57 și art. 84 din Legea 571/2003 privind Codul fiscal); sponsorizarea și mecenatul (Legea nr. 32/1994 cu modificările și completările ulterioare); donațiile individuale (cea mai mare pondere o au donațiile în bani, urmate de cele în obiecte și de timp¹¹) și donații internaționale¹² (în special sectorul neguvernamental a beneficiat de fonduri structurale acordate în ultimii ani de FSE).

ES are nevoie de forță de muncă calificată și plătită, dar are nevoie și de forță de muncă voluntară. În contextul crizei actuale, ES este o soluție pentru atragerea și menținerea lucrătorilor pe piața muncii, pentru realizarea incluziunii active a forței de muncă și lupta împotriva sărăciei și excluziunii sociale în conformitate cu țintele fixate de statele membre în strategia Europa 2020. (CE, 2010: 6, 13, 16, 21, 36) Implicarea cetățenilor români în munca voluntară se situează la un nivel scăzut deoarece foarte mulți asociază munca de voluntariat cu munca patriotică practică în perioada comunistă, astfel valoarea muncii voluntarilor este echivalentă cu mai puțin de 1% din PIB al României. (FDSC, 2010)

Pe tipuri de asociații, la nivelul anului 1999 voluntarii români erau implicați în principal în activitățile sindicatelor (6,2%), a organizațiilor religioase sau bisericesti (3,7%), a grupuri sau partide politice (1,9%), a asociațiilor orientate spre educație, artă, muzică sau activități culturale (1,8%), sport sau recreere (1,2%), servicii sociale pentru bătrâni, persoane cu handicap sau săraci (1%), acțiuni comunitare privind sărăcia, șomajul, locuirea, inegalitatea etnică (0,6%) și mediul înconjurător, ecologie, drepturile animalelor (0,6%). (Voicu, 2010:101) Voluntariatul în România are „o incidență mai redusă decât în majoritatea țărilor europene, fie ele din est sau din vest” și va crește cel mai probabil lent în perioada următoare. (Voicu, 2010:96, 110)

Stilul de conducere este participa-

tiv, toți actorii ES sunt implicați, puterea de decizie aparține tuturor și nu diferă în funcție de capitalul investit de fiecare. Principala caracteristică a entităților ES este satisfacerea nevoilor individuale și/sau colective și nu remunerarea investitorilor de capital.

În economia reală profitul este distribuit către posesorii factorilor de producție, iar pentru unele dintre entitățile ES nu este distribuit între membrii fondatori, ci este reinvestit în alte acțiuni sociale care să îmbunătățească și să diversifice serviciile sociale, iar în cazul cooperativelor se face o distribuție limitată a profitului.

Din punct de vedere economic ne-am propus să demonstrăm că ES respectă anumite principii: cost-eficiență, sustenabilitate, flexibilitate, calitate, indiferent de domeniul său de acțiune: sănătate, educație, servicii de asistență socială, de ocupare a forței de muncă și formare profesională, locuințe sociale, protecția mediului, etc.¹³

Situația financiară constă în prezentarea fluxurilor economice exprimate în bani, prin care se formează, se repartizează și se folosesc resurse bănești (veniturile) pentru finanțarea unei activități economice. Veniturile se formează prin mobilizarea de resurse bănești fără contraprestație directă și imediată (impozit pe profit, pe salarii, TVA, contribuții la sistemul de asigurări sociale etc.), iar cheltuielile presupun folosirea veniturilor pe anumite destinații, pe parcursul unui an fiscal. Activele imobilizate reprezintă bunurile și valorile cu o durată de utilizare mai mare de un an și care nu se consumă la prima utilizare. Active imobilizate pot fi necorporale, corporale și financiare. Activele necorporale: cheltuieli de constituire, cheltuieli de cercetare-dezvoltare, brevete, licențe, mărcile, fondul comercial etc.; active corporale: terenuri, construcții, instalații tehnice și mașini, utilaje și mobilier etc.; active financiare: titluri de participare (acțiuni), alte titluri imobilizate și creanțe imobilizate etc.

Analiza economică realizată la

11. Donațiile de la persoanele fizice au un potențial financiar apreciabil, astfel la nivelul anului 2008 valoarea financiară totală a donatorilor se situa în jurul a 18 milioane de Euro

12. Instrumentele financiare (2007 – 2013): Fondul European de Dezvoltare Regională (IMM-uri, infrastructura de transport, mediu, energie, educație, sănătate, turism, cercetare-dezvoltare, cooperare teritorială); FSE (educație și formare profesională, adaptabilitatea forței de muncă și a întreprinderilor, incluziunea socială, creșterea eficienței administrative) și Fondul de Coeziune (infrastructura mare de transport și mediu) (Ghidul Fondurilor Structurale, 2010: 2).

13. Dicționar contabil, sursă disponibilă online www.contabilii.ro accesat 15.10.2011

nivelul entităților ES din România oferă o imagine clară privind cunoașterea realității economice, a modului de funcționare și de manifestare a ES pe piață. Asemănător economiei clasice, ES răspunde unei serii de întrebări fundamentale pentru buna desfășurare a oricărei economii: ce să producă? cât să producă? cum să producă? și pentru cine să producă? Pe lângă aceste întrebări, ES răspunde și la întrebarea: cu cine să producă? ES oferă o oportunitate tuturor celor interesați de valorile sale în special persoanelor dezavantajate pe piața muncii. ES promovează spiritul de solidaritate colectivă devenind o forță motrice care împinge barca cu pânze.

Rezultatele analizei economico-financiară ajută la adoptarea deciziilor ce urmează să fie luate la nivel juridic, instituțional, social și economic în vederea dezvoltării pe termen lung a ES. O primă etapă a analizei a fost corelarea dintre total active immobilizate și total venituri pentru a determina structura activelor immobilizate pe fiecare tip de entitate a ES și direcționarea fondurilor investiționale în vederea creșterii patrimoniului (Graficul 1), a doua etapă calcularea ratei rentabilității economice pentru a vedea dacă entitățile ES respectă principiul cost-eficiență (Graficul 2). A treia etapă a presupus analizarea resurselor de muncă și potențialul ES în vederea creării de noi locuri de muncă (Graficul 3).

Prezentăm în continuare concluziile analizei economico-financiară a entităților ES, în perioada 2000-2009. Pentru mai multe detalii vă rugăm consultați anexele raportului.

În cadrul sectorului neguvernamental, cea mai mare pondere a investițiilor s-a realizat în immobilizări corporale (terenuri, construcții, utilaje, mașini, mijloace de transport, etc.) și în ponderi foarte mici în immobilizări necorporale și financiare. Totalul activelor immobilizate și totalul veniturilor au înregistrat cele mai mari valori dintre toate entitățile ES, având o pondere semnificativă la creșterea patrimoniului. Raportând activele totale immobilizate la numărul de organizații active, doar un număr mic de organizații (aproximativ 1500) dispun de mijloace rezonabile. Balanța dintre venituri și cheltuieli este excedentară sau activă, ceea ce denotă o consolidare a activităților economice pe

pieță. Cea mai mare pondere la constituirea veniturilor totale provine din activitățile economice ceea ce presupune orientarea sectorului neguvernamental către mecanismele de piață, care îi permit să-și vândă produsele, să obțină profit și să se auto-sustină financiar. Rata rentabilității pentru asociații și fundații s-a menținut relativ constantă, în jur de 16%, ceea ce arată un grad redus de eficiență. Rata rentabilității pentru ONG cu activitate economică a atins un optim în 2007 (20%), ca apoi să scadă sub valoarea ratei rentabilității pentru asociații și fundații (13,5%). Numărul de personal a crescut progresiv reprezentând, la nivelul anului 2009, o pondere de 1,8% din populația salariată la nivel național. Efectivul de personal pentru activități economice înregistrează cea mai pronunțată creștere, triplându-se în perioada analizată. Numărul mediu de salariați ONG este foarte mic, dar numărul organizațiilor fără personal salariat reprezintă în jur de 70% din totalul organizațiilor active. Numărul relativ redus de salariați în condițiile unor venituri medii din ce în ce mai mari au condus la o creștere a productivității muncii, astfel veniturile medii pe salariat au crescut.

În cazul Casele de Ajutor Reciproc (CARS și CARP): activele immobilizate și veniturile au înregistrat creșteri constante, CARS înregistrând rate de creștere ceva mai mari decât ale CARP. Cea mai mare pondere a investițiilor s-a realizat în immobilizări financiare, iar CARP au investit mai mult în immobilizări corporale. Total active immobilizate depășește total venituri ceea ce arată înclinația investitorilor spre creșterea patrimoniului. Balanța de venituri și cheltuieli este excedentară în ambele situații, CARP dispunând de o situație financiară mai bună. Comparativ cu celelalte entități de ES, profitul și rata profitului prezintă cele mai mari valori, ceea ce arată că sunt cele mai eficiente entități ale ES. În cadrul CARS-urilor numărul personalului salariat a oscilat, cu creșteri și scăderi. Numărul de personal salariat din cadrul CARP-urilor a înregistrat o creștere mult mai mică dar constantă.

În cazul cooperativelor de credit, ponderea activele immobilizate este depășită de cea a veniturilor, ceea ce arată faptul că actorii cooperativelor de credit nu

au fost foarte interesați să facă investiții în vederea creșterii patrimoniului. Balanța de venituri și cheltuieli este pozitivă, dar excedentul net este foarte mic înregistrând chiar scăderi de la un an la altul. Profitul și rata profitului au înregistrat valori pozitive, dar în scădere față de anul de bază (2000), situând cooperativele de credit printre cele mai puțin eficiente entități ale ES. Numărul de salariați a înregistrat o ușoară scădere, dar media personalului pe organizație s-a dublat.

Pentru societățile cooperative meșteșugărești și de consum, activele imobilizate au cunoscut o tendință crescătoare, dar mult mai pronunțată în cazul celor de consum. Investițiile sunt aproape exclusive în active corporale și o pondere nesemnificativă în cele financiare. În ambele cazuri, veniturile au înregistrat creșteri mai mari decât total active imobilizate, investițiile în creșterea patrimoniului au fost mai reduse, datorită reglementării distribuției limitate a profitului. Veniturile provenite din vânzarea produselor au scăzut cu mai multe de 10% în condițiile în care cheltuielile cu personalul avea un procent de peste 50%, ceea ce arată că efectele crizei economice actuale se resimt. Balanța venituri-cheltuieli pentru societățile cooperative de consum este mai eficientă: aproximativ 80% din total venituri

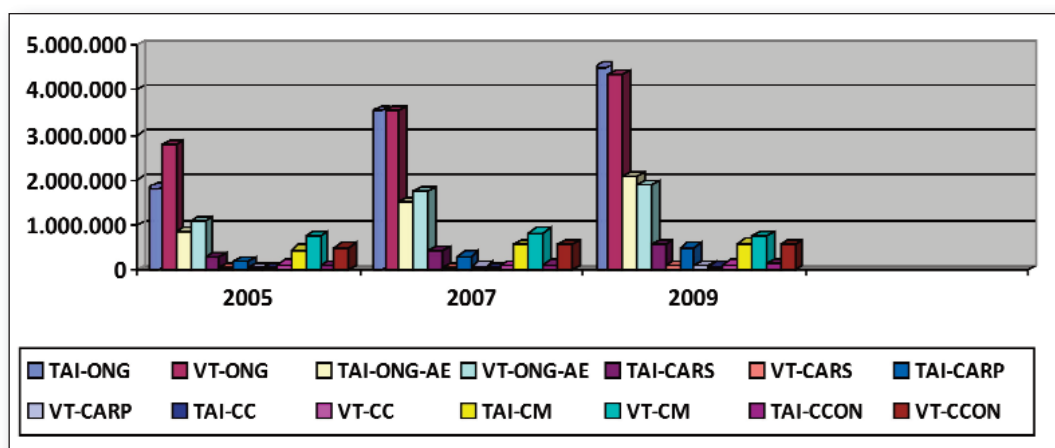
provin din vânzarea produselor în vreme ce cheltuielile cu personalul nu depășesc 20%. Numărul de salariați prezintă o tendință de scădere pentru ambele societăți cooperative, mai pronunțată pentru cooperativele meșteșugărești.

Concluzionând, toate entitățile specifice ES au investit în creșterea patrimoniului cu ponderi semnificative în cadrul sectorului neguvernamental și mai reduse în cazul cooperativelor de credit și a CARP-urilor.

CAR-urile sunt cele mai rentabile entități ale ES obținând cele mai ridicate rate ale rentabilității economice. Urmează ONG-urile iar societățile cooperative meșteșugărești și de consum au cele mai reduse rate. „Prima condiție ca să rămâi în sistemul CAR-urilor performante este să știi unde să te oprești. Adică să țin-tești românul cu venituri mici, neeligibil pentru bănci”. (Popescu, 2010: 1)

Numărul efectiv de personal angajat în entitățile ES este redus, dar semnificativ având în vedere faptul că ES stimulează angajarea unor categorii descurajate pe piața muncii, iar angajații ES capătă atât abilități vocaționale prin parcurgerea teoretică și practică a unor module de pregătire și integrarea profesională, cât și independență economică și socială.

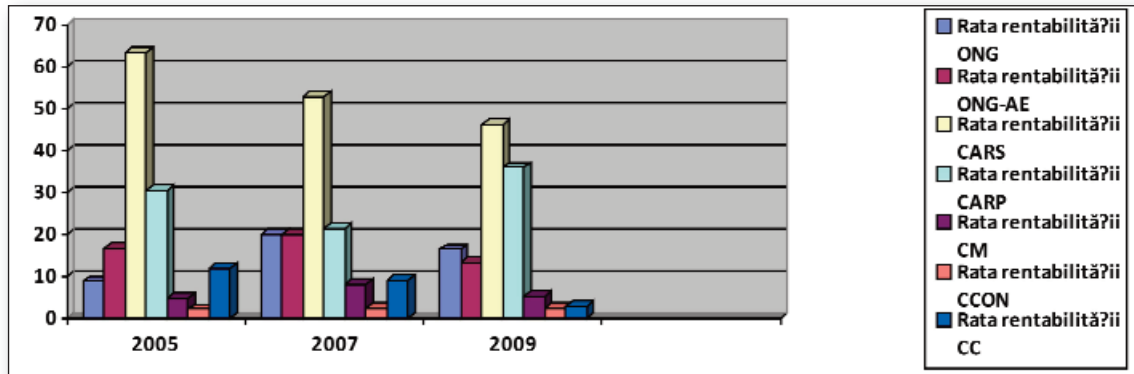
Grafic 1 Analiza comparativă dintre total active imobilizate și total venituri a entităților de Economie Socială

Notă: TAI = total active imobilizate; ONG-AE = ONG cu activitate economică; VT = venit total; CCOOP = cooperative de consum; SCM = cooperative meșteșugărești; CCON = cooperative de consum;

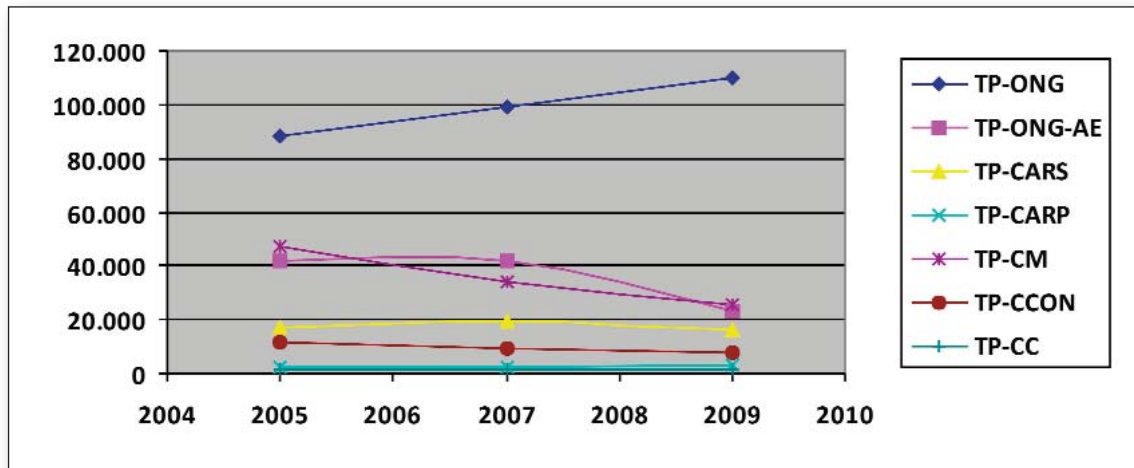
Sursa: Constantinescu Ș. (coord.), 2011, *Atlasul Economiei Sociale în România*

Grafic 2 Rata de rentabilitate economică a entităților de Economie Socială

Sursa: Constantinescu Ș. (coord.), 2011, Atlasul Economiei Sociale în România

Grafic 3 Evoluția numărului de salariați entităților de Economie Socială

Notă: TP = total personal; ONG-AE = ONG cu activitate economică; SCM-cooperative meșteșugărești; CCON- cooperative de consum; CC- cooperative de credit

Sursa: Constantinescu Ș. (coord.), 2011, Atlasul Economiei Sociale în România

Economia socială creatoare de noi locuri de muncă

ES poate fi privită ca o continuare a politicii ocupării pentru că oferă locuri de muncă unei populații aflate în dificultate, creează locuri de muncă în special persoanelor cu dizabilități, persoanelor excluse social, celor care nu au nici o pregătire, care nu au o locuință și sunt oamenii străzii, și altor persoane care sunt interesate de valorile ES.

Chiar dacă la prima vedere numărul de locuri de muncă creat de ES este mic (din bilanțul contabil de la sfârșitul

anului 2009, numărul total al locurilor de muncă din ES a fost de 163.354 la un număr total de organizații de 25.744). (Constantinescu, 2011) Numărul nu este de neglijat pentru că ES are potențial în a crea și mai multe locuri de muncă, dacă ar exista o politică de sprijin special destinată ES.

Scăderea numărului de personal se datorează evoluției economiei românești înscrisă de la începutul anului 2008 pe o pantă descrescătoare a ciclului economic, caracterizată printr-o scădere a producției și a veniturilor, accentuarea unor dezechilibre macroeconomice (creșterea

ratei șomajului și a ratei inflației), creșterea numărului de falimente și a gradului de ineficiență a pieței.

Productivitatea muncii este un indicator sintetic al eficienței folosirii factorului muncă și are multiple valențe de cunoaștere și analiză a performanțelor agenților economici. Productivitatea muncii se determină raportând cifra de afaceri la numărul de salariați și reflectă randamentul folosirii factorului muncă. Calculând această productivitate la nivelul entităților ES, în perioada 2000-2009, putem concluziona: productivitatea muncii pentru toate entitățile ES a înregistrat o evoluție crescătoare în 2009 față de anii anteriori; cea mai mare productivitate a muncii au înregistrat-o ONG-urile care desfășoară activitate economică și cooperativele de credit, cu valori care depășesc 90.000 RON. Societățile cooperative de consum au înregistrat o productivitate a muncii în jur de 80.000 RON; asociațiile și fundațiile 39.266 lei RON și societățile cooperative meșteșugărești 29.760 RON. Productivitățile ale muncii mai mici au fost înregistrate de CARS-uri 7.145 RON.

Angajarea în ES are un impact pozitiv asupra creșterii calității vieții persoanelor cu diferite dificultăți de integrare profesională și socială, ameliorându-le motivația și stima de sine, astfel s-a constatat că după două luni de muncă, angajații care sufereau de afecțiuni psihice severe au înregistrat o îmbunătățire cu 20% a stării de sănătate. Un puternic impact economic și social este dat de reușita inserției profesionale a grupurilor vulnerabile, tinerii sau adulții dobândesc abilități vocaționale, prin parcurgerea teoretică și mai ales practică a unor module de pregătire și calificare profesională, un grad crescut de independență economică și socială.

Între ES și piața muncii există o relație de incluziune și interdependență, ES poate fi o continuare a politicii ocupării, oferind locuri de muncă tuturor celor care sunt descurajați și care poate au renunțat să-ți mai caute un loc de muncă. Încurajarea ES este foarte importantă, dar la fel de important este spiritul de solidaritate care poate deveni o adevărată forță economică creatoare de noi locuri de muncă.

II.4. Raportul dintre cererea și oferta de economie socială

Raportul dintre cerere și ofertă poate fi analizat prin prisma mai multor dimensiuni: nivelul de dezvoltare a ES, gradul de informare a populației cu privire la ES, obstacolele întâmpinate de întreprinderile sociale, și dificultățile de inserție profesională a grupurilor vulnerabile în ES. (MMFPS, 2010a: 110-115) Acestea am mai adăugat o dimensiune referitoare la profilul managerilor și angajaților ES. Considerăm acest cadru de lucru util pentru analiza cererii și ofertei de ES. Analiza include informații din arhivele recente dedicate acestui subiect la noi în țară.

Nivelul de dezvoltare a economiei sociale

Principalele domenii de activitate ale entităților de ES din România sunt: prestări servicii, agricultură și industrie alimentară, comerț și producție industrială. Deși numărul angajaților a rămas relativ constant în entitățile ES, respondenții au apreciat că a crescut atât cifra de afaceri (45%), cât și profitul (31%). În general, profitul este reinvestit și împărțit cu acționarii sau între toți angajații. (MMFPS, 2010a: 111)

Din punct de vedere al organizării, majoritatea (84%) entităților de ES nu au filiale (domeniile în care entitățile de ES au filiale sunt prestări servicii și securitate socială) și nu aparțin altor rețele de ES (cele mai menționate rețele de ES sunt Alianța Internațională a Cooperăției și Uniunea Mondială a Nevăzătorilor). (MMFPS, 2010a: 110) Deciziile importante sunt luate de Consiliul de Administrație și Adunarea Generală a Acționarilor, în timp ce angajații participă într-o proporție foarte redusă la actul decizional. (MMFPS, 2010: 111-112)

Dimensiunea antreprenorială a entităților de ES din România a fost analizată din perspectiva a patru variabile: inovație, experimentare, proactivism și asumare de riscuri. „În medie, întreprinderile sociale din România au indicat că sunt proactive și că

experimentează. La ambele aspecte, întreprinderile sociale românești obțin un scor deasupra mediei scalei, care este 4 [n.a. evaluarea variabilelor s-a realizat pe o scală de la 1 la 7]. Totuși, întreprinderile sociale românești nu se percep neapărat ca inovând continuu noi produse, servicii și procese ca atare (așa cum e indicat de scorul sub medie în ceea ce privește produsele inovative). Întreprinderile au declarat ca sunt mai puțin înclinate către asumarea de riscuri.” (SELUSI, 2010: 10)

Obstacole întâmpinate de entitățile economie socială

Principalele vizează cadrul legislativ și resursele financiare. 7,97 (pe o scala de la 1 la 10) a fost scorul înregistrat de eficiența cadrului legislativ în rândul CAR-urilor, 6,68 în cazul societăților cooperative, 6,44 în cazul organizațiilor non-profit și 6,29 în cazul UPA. (MMFPS, 2010a:113) La capitolul resurse financiare: doar 15% dintre întreprinderile sociale beneficiază de facilități fiscale sau finanțări (subvenții de la bugetul de stat, fonduri nerambursabile, finanțări de la instituțiile internaționale). Fondurile necesare susținerii activității provin în mare parte din încasări și din cotizațiile acționarilor și membrilor cooperatori. În doar 16% dintre întreprinderile sociale evaluate în cadrul cercetării există un buget special alocat activităților de ES. (MMFPS, 2010a:113)

Printre obstacolele confruntate în mediul rural menționăm mentalul colectiv și resorturile individuale. (Fundația Soroș România, 2011: 9) Inițiativa individuală redusă își găsește rădăcinile în mentalul colectiv tradițional de asociere a succesului în afaceri cu hoția. Explicarea gradului redus de solidaritate ia în calcul factorii de coagulare de la nivelul comunităților rurale: preotul și primarul. Asociativitatea este redusă în special datorită raportării la colectivizarea forțată: deși există exemple de succes în asociere sau asociații de tip agricol cu suprafețe mari de teren, la nivelul mentalului colectiv este în continuare persistentă percepția unei colectivizări forțate.

Profilul managerilor și angajaților din entitățile de economie socială

Managerii entităților de ES sunt peste jumătate bărbați cu studii (post)universitare. Segmentul de vârstă cel mai reprezentat este 50 – 60 ani (doar 10% dintre manageri au între 18 – 30 ani). (MMFPS, 2010a: 112 - 113)

Aproape trei sferturi din angajații entităților de ES sunt femei salariate cu normă întreagă absolvente de liceu și de universitate. Cei mai mulți dintre angajați și cei mai mulți acționari sunt în CAR-uri. Cei mai mulți voluntari sunt în ONG-uri (54% dintre reprezentanții entităților de ES consideră că nu este cazul să aibă voluntari). În cadrul entităților de ES se pune un accent important pe formarea și pregătirea profesională. Astfel, în 2009 42% dintre angajații au participat la un curs de pregătire profesională. (MMFPS, 2010a:112 - 113)

La nivelul analizei cunoștințelor și atitudinilor angajaților față de conceptul de ES, se înregistrează o slabă cunoaștere a termenului de ES (așa cum vom arăta în analiza gradului de informare). Mai mult decât atât, pe fondul acestei cunoașteri limitate, 34% dintre angajații entităților de ES nu consideră acest statut ca un avantaj. Principalele avantaje sunt de a avea un loc de muncă, venitul și perfecționarea cunoștințelor. (MMFPS, 2010a:112 -113)

Gradul de informare privind economia socială

Gradul de informare, indicator relevant în dinamica cererii și ofertei de ES, trebuie analizată în raport cu cel puțin două grupuri țintă: populația și managerii. În regiunea de dezvoltare București Ilfov, din rândul beneficiarilor de VMG și al persoanelor care provin din grupuri vulnerabile circa 20% cunosc semnificația și 25% cel de întreprindere socială. (BNS, 2009: 13)

Grupurile vulnerabile nu sunt familiarizate cu conceptul de ES. (MMFPS, 2010a: 113) Nu au auzit niciodată de entități de ES 78% dintre romi, 73% dintre

reprezentanții familiilor monoparentale și beneficiarii de VMG: 57% dintre persoanele cu dizabilități și 50% dintre tineri. Diferitele entități ale ES au un grad scăzut sau foarte scăzut al notorietății. Cel puțin în regiunile de Sud și Sud-Vest a României (Cace, Arpinte, Sciocan și alții, 2010: 80) cea mai cunoscută formă a ES sunt CARP (54%). CARS-urile înregistrează un scor al notorietății de 38%, iar cooperativele de credit un scor de 35%. Celălalte entități ale ES înregistrează scoruri sub 20% la capitolul notorietate, cea mai puțin cunoscută fiind organizarea sub forma atelierelor protejate (6%).

În ceea ce privește managerii din

cadru companiilor, ONG-urilor, sindicatelor, patronatelor etc. din București și Ilfov studiul BNS (BNS, 2009:18) arată că 53% dintre manageri cunosc semnificația termenului de ES. La nivel național și un an mai târziu raportului MMFPS (MMFPS, 2010a:113) arată că 65% dintre respondenții manageri se consideră informați cu privire la termenul de ES (dintre aceștia 11% se declară foarte bine informați și 47% bine informați). Doar 47% dintre angajații în entități de ES cunosc puțin termenul de ES, cei care cunosc fiind în special absolvenții de studii superioare. Dintre aceștia doar 5% cunosc foarte bine termenul.

Rezultate Focus Grup – Cunoașterea ES și a entităților ES

Reprezentanții entităților ES sunt de acord, indiferent de forma de ES de apartenență și indiferent de regiune că sintagma „economie socială” a intrat foarte recent (în ultimii 2 ani) în limbajul specialiștilor. Majoritatea respondenților au aflat de acest concept după ce au început să lucreze în entitățile de ES. Notorietatea este direct proporțională cu numărul de membri: cele mai cunoscute entități de ES sunt CAR-urile, cooperativele de credit și cooperativele meșteșugărești.

Extrapolând experiențele personale, participanții la focus grupuri consideră că acest termen este cunoscut în special de cei care lucrează în domeniul ES și aproape necunoscut publicului larg. În rândul persoanelor implicate în ES este cunoscut, de fapt, doar de o parte dintre aceștia, „de cei cu o anumită pregătire”, în sensul că cei cu studii superioare cunosc în general această sintagmă.

Percepția generală a respondenților este de concept nou care se referă la practici vechi „conceptul este nou, dar activitatea de când a început familia”, referirea făcându-se la formele de ES informale. Mai mult decât atât, impresia respondenților este că această sintagmă „înlocuiește” sau „înglobează” termeni mai vechi precum ateliere protejate.

Modalitățile în care respondenții au intrat în contact cu acest concept au fost conferințele și proiectele promovate. În acest sens a fost tras un semnal de alarmă în ceea ce privește comunicarea corectă a termenului, pentru că impresia respondenților este aceea de „multe confuzii” în legătură cu ce înseamnă ES. Respondenții au reclamat faptul că nici ghidurile POSDRU pentru Axa prioritară 6.1 Dezvoltarea ES nu sunt suficient de clare și explicite. Pe de o parte, deschiderea acestei axe de finanțare a făcut ca termenul să devină unul „la modă” în sectorul ONG, iar ONG-urile să devină foarte vocale în acest sector, impactul fiind mai curând la nivel de creștere a notorietății conceptului, uneori folosit inadecvat și mai puțin la numărul de beneficiari sau membri. Pe de altă parte, multe dintre ONG-uri „și introduc în statut concepte care stau la baza ES dar nu știu că e ES”.

Respondenții consideră că o cunoaștere largă a conceptului, atât în rândul specialiștilor, cât și în rândul populației, poate aduce o contribuție importantă la dezvoltarea entităților de ES.

Rezultate Focus Grup – Conceptul de ES: Cunoaștere și interes în rândul studenților

Gradul de cunoaștere a conceptului de ES este destul de redus atât în rândul studenților la științe social-politice cât și în rândul studenților la științe economice. Aceștia fie nu au auzit despre ES, fie au auzit foarte puțin.

Definirea ES este mai mult intuitivă și asociată cu concepte de „economie” și „social”, motiv pentru care definirea ES este focalizată pe valorile și principiile de organizare a sectorului și mai puțin pe entitățile ES. Respondenții consideră că ES te face să „te gândești al oameni”. ES este o formă de „investiție în sectorul social”, adică o „investiție în oameni”. Din punct de vedere al relației între economic și social, studenții consideră că ES este „o încadrare a protecției sociale în ramura economică”. În aceste condiții „profitul nu este imediat” și „nu este scopul principal”.

Studenții consideră că ES stă sub sloganul liberal „ajută-te singur”. Comunitatea „îi ajută pe cei care au nevoie să se integreze” în condițiile în care valorile asumate de membrii unei comunități sunt ajutor reciproc și colaborare. Caracteristicile ES sunt: ajutor reciproc; colaborare, incluziune socială, investiție în oameni, angajați egali și calitate.

A fost menționată posibila utilizare a conceptului de ES ca strategie de marketing de către agenții economici clasici, mizând pe sensibilitatea clienților față de problemele sociale.

Considerând ES ca o alternativă la criza actualelor instituții și forme de organizare economică, studenții și-au manifestat un interes foarte crescut pentru un curs obligatoriu sau opțional de ES care să fie introdus în planul de învățământ al domeniilor științe sociale și economice.

Rezultate Focus Grup – Definiții ale ES

ES a fost definită prin entitățile ei cât și prin principalele caracteristici ale domeniului. Termenul de ES s-a încetățenit datorită deschiderii axei POSDRU finanțare 6.1 Dezvoltarea ES în România.

Entitățile de ES menționate au fost: societățile cooperative meșteșugărești și de consum, CAR-uri și ateliere protejate. Respondenții cunosc primele două structuri de dinainte de 1989 și apreciază că au avut o traiectorie descendentă, după 1989 datorită lipsei de investiții în tehnologizare și neadaptării strategiilor economice noului context economic. Procesul de schimbare a societății românești le-a asociat cu „colectivizarea” și interzicerea proprietății private de către regimul comunist. Evoluția CAR-urilor (ale salariaților și ale pensionarilor) a fost diferită, numărul membrilor crescând „de la câteva sute la câteva mii” începând cu anii '90. Atelierele protejate s-au dezvoltat începând cu anii 2000 pe baza unor inițiative sau a expertizei din străinătate.

Termenul de ES este parțial asociat, până la echivalență, cu „întreprinderile sociale” prin raportare la filosofia acestor organizații conform căreia „persoanele cu dizabilități sunt utile societății”. Delimitarea întreprinderilor sociale este realizată și prin compararea acestora cu întreprinderile economice. Dacă întreprinderile economice „vizează exclusiv profitul”, întreprinderile sociale „vizează omul” în principal, și „au nevoie de profit pentru realizarea scopurilor sociale”. De fapt, entitatea de ES este „un fel de SRL cu scop social”. Respondenții delimitează ES de programele sociale desfășurate de ONG-uri.

Principiile de funcționare ale ES identificate de respondenți sunt: egalitate de șanse / de vot; solidaritate; parteneriat și scop social. ES este văzută ca o formă de cooperare între indivizi și grupuri și este percepută ca o alternativă la situația economico-socială actuală.

Dificultățile grupurilor vulnerabile în accesarea ofertei ES

Accentul pus pe responsabilitatea individului în asigurarea bunăstării se ciocnește la noi în țară de un număr redus de măsuri active și ineficiența celor existente. (Popescu, 2004:171)

Analiza politicilor publice naționale cu impact asupra populației de romi evidențiază „importanța procesului de aderare la UE, (...) lipsa unui document programatic în raport cu noua situație socioeconomică (...), nevoia de creștere a capacității instituționale de elaborare și implementare a documentelor de politici publice”. (Cace, Stănescu, Tomescu și alții, 2010: 30)

Motivația cererii de ES din partea grupurilor vulnerabile este determinată de faptul că „populația identifică, odată cu nevoia personală, și pe cea comunitară deficitară”. (Ilie, 2011: 172-173)

Persoanele aparținând grupurilor vulnerabile au o slabă integrare pe piața muncii. Studiul MMFPS (MMFPS, 2010: 114) aduce în lumină o serie de caracteristici și de dificultăți ale persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile în ceea ce privește integrarea pe piața muncii și accesarea ofertei ES. Conform studiului citat, 76% dintre romi nu au lucrat niciodată. Aceeași situație de neangajare a fost înregistrată și în cazul a 60% dintre beneficiarii VMG, 56% dintre persoanele cu dizabilități, 55% dintre familiile monoparentale și 53% dintre tineri. Motivele care au stat la baza neintegrării pe piața muncii a acestor persoane sunt pe de o parte dificultatea în găsirea unui loc de muncă, iar, pe de altă parte, aspecte care țin chiar de condiția de persoană aparținând unui grup vulnerabil (apartenența la etnia roma, tânăr care a părăsit sistemul de protecție a copilului, beneficiar VMG, persoană cu dizabilități).

În cazul celor care au lucrat media vechimii în muncă este de 15 ani în cazul persoanelor cu dizabilități, 10 ani pentru

beneficiari VMG, 9 ani în cazul familiilor monoparentale cu venituri mici și 3 ani în rândul tinerilor postinstituționalizați. Majoritatea persoanelor defavorizate au fost angajate în producția industrială și sectorul prestări servicii. Principalele motive de părăsire a ultimului loc de muncă a vizat starea de sănătate, creșterea copilului, motivații etnice (romi), sau salarii nesatisfăcătoare.

Intenția de angajare a reprezentanților grupurilor vulnerabile este diferențiată de condițiile particulare fiecărui grup vulnerabil. 61% dintre tineri sunt în căutarea unui loc de muncă, circa 50% dintre reprezentanții familiilor monoparentale, 44% dintre beneficiarii VMG și sub 25% dintre persoanele cu dizabilități. Domeniile de interes pentru aceste persoane sunt prestări servicii, construcții, agricultură și industrie alimentară. 9% dintre tineri, 4% dintre reprezentanții familiilor monoparentale, 4% dintre persoanele cu dizabilități, 4% dintre beneficiarii VMG și 3% dintre romi au încercat să se angajeze în diferite entități ale ES.

Populația de etnie romă întâmpină cele mai mari dificultăți atunci când vine vorba despre ocupare atât datorită stereotipurilor angajatorilor cât și lipsei de interes față de aceștia. (MMFPS, 2010a: 113; Cace, 2010: 129)

Principalele obstacole identificate în cazul populației de etnie roma în domeniul ocupării sunt: tipul muncii prestate (informală, cu ziua sau exercitarea unor munci tradiționale nonformale dar fără contract), lipsa înregistrării formale a celor neocupați și, implicit, dificultatea incluziunii acestora în programe active de creștere a ocupării și modelul ocupațional tradițional specific, în special în cazul femeilor. Evaluarea programelor de suport a evidențiat dificultăți care țin atât de percepția angajatorilor cât și a populației de romi. În timp ce angajatorii sunt reticenți, comunitățile de romi nu cunosc programele pe care ar putea să le acceseze. În plus, oferta de muncă nu este realistă, nu se asigură nici o compensare financiară pe perioada cursului și impactul programelor nu este mo-

nitorizat. (Cace și alții, 2010:120-129)

Măsurile de facilitare a integrării în muncă a persoanelor defavorizate sunt: „angajarea și facilitarea angajării, organizarea cursurilor de calificare și recalificare și oferirea de informare și consiliere, adoptarea condițiilor de muncă flexibile pentru persoanele cu dizabilități, acordarea de spijin material, incluziune socială, asigurarea transportului și munca la distanță”. (MMFPS, 2010a:113) Acestora se adaugă eficientizarea parteneriatului cu angajatorii (acordarea de facilități, informare și sensibilizare); adaptarea ofertei de muncă specificului populației; compensarea financiară pe perioada cursurilor și monitorizarea programelor de suport. (Cace, 2010:129)

Un studiu de caz privind impactul locuirii într-un ghetou urban concluzionează influența negativă asupra inserției pe piața muncii. (Stănescu, 2011:204)

Din punctul de vedere al managerilor și angajaților, beneficiarii activităților de ES sunt: persoane defavorizate, statul, românii în general, managerii, nimeni, grupurile de interese, membrii organizației și organizațiile. (MMFPS, 2010a: 113) Percepția publică în mediul rural este că cel mai dezavantajat grup este reprezentat de rom. (Fundația Soros România, 2011: 10) În ceea ce privește percepția populației cu privire la categoriile defavorizate ce ar trebui ajutate, preferințele se îndreaptă către copiii orfani sau abandonați, precum și persoanele cu dizabilități paralel cu retinerea față de romi. (Ștefănescu, 2011, 263-264) „Activitățile de ES se adresează în primul rând persoanelor defavorizate. [...] Rolul ES în incluziunea socială a persoanelor

dezavantajate este larg recunoscut.” Dar ES „contribuie nu doar la îmbunătățirea condițiilor de viață ale persoanelor defavorizate, ci în cele din urmă ale întregii populații”. Cu toate acestea, „prezența persoanelor defavorizate în ES este extrem de redusă. [...] ONG-urile sunt mediul cel mai deschis către angajarea acestor persoane.” (Cace, Arpinte, Scoican și alții, 2010a: 189)

„Managerii consideră că în aproape jumătate din cazuri colaborarea cu grupurile vulnerabile este bună și foarte bună. Dintre grupurile vulnerabile angajate, managerii colaborează cel mai bine cu tinerii peste 18 ani care părăsesc sistemul de protecție a copilului și persoanele cu dizabilități. Angajații entităților de ES colaborează cel mai bine cu personale cu dizabilități și beneficiarii de venit minim garantat (VMG).” (MMFPS, 2010a:113) A fost identificată o practică discriminatorie la angajare în sensul că atât managerii cât și angajații se opun angajării persoanelor de etnie romă.

Experiențele de susținere din partea PNUD a unor inițiative de ES (înființarea unei societăți cooperative de consum, acordare de microcredite) în zone defavorizate (Zăbrăuți din București și Negrești Vaslui) au evidențiat îmbunătățirea participării membrilor comunităților cât și oportunitatea de generare a unor venituri minime pentru familiile sărace. (Cace, 2005:31,36; Bleahu, 2005:59-61) Vitalizarea rolului familiei și al comunității în identificarea soluțiilor în lupta cu sărăcia au redus dependența de sistemul de protecție socială și permite desfășurarea activităților în cadrul comunității. (Cace, 2006:34, 52)

Fundația „Ruhama”, Oradea, județul Bihor în parteneriat cu Primăria Comunei Avram Iancu: Atelier de împletituri nuiete

III. ANALIZA ENTITĂȚILOR DE ECONOMIE SOCIALĂ DIN ROMÂNIA

Analiza fiecărei entități de ES se va face din perspectiva considerentelor generale ce țin de dezvoltarea sectorului, analiza juridică a principalelor principii care definesc aceste forme ca fiind de ES (prezentate în capitolul I) și nu în ultimul rând ținând cont de situația actuală economică financiară.

Principiile considerate de bază pentru ES și care sunt analizate în cadrul fiecărei forme de ES sunt în concordanță cu principiile prezentate în Carta Principiilor Economiei Sociale promovată de Conferința Cooperativelor, Societăților Mutuale, Asociațiilor și Fundațiilor.

Principiile pe care le vom analiza în cadrul fiecărei entități de ES sunt:

- prioritatea acordată individului și obiectivului social față de creșterea profitului;
- asociere liberă și voluntară;
- drept egal de vot al membrilor;
- autonomie decizională;
- independența față de domeniul public;
- reglementări privind distribuția profitului.

Din punct de vedere al analizei economice, raportul de cercetare include prezentarea stadiului actual și analiza resurselor umane implicate.

III.1. Organizațiile nonprofit

III.1.1. Principalele reglementări

Conceptul de organizație neguvernamentală nu comportă o definiție legală precisă în actualul cadru legislativ. În literatura de specialitate se folosesc o serie de termeni pentru formele de asociere. Legislația din țările europene face referire la organizațiile neguvernamentale (ONG), în schimb cea americană la organizațiile nonprofit (NPO) sau organizațiile societății civile (CSO). Se mai regăsesc și noțiuni ca organizații caritabile sau organizații de voluntariat (Marea Britanie), organizație fără scop lucrativ (Franța).

Din punct de vedere juridic, organizațiile neguvernamentale sunt persoane juridice cu scop nepatrimonial sau fără scop patrimonial (prin opoziție cu entitățile

comerciale). De altfel, sintagma din urmă este reținută și în denumirea Registrului Național al persoanelor juridice fără scop patrimonial constituit pe lângă Ministerul Justiției. Cu toate acestea în legislația românească nu este definită organizația neguvernamentală.

Organizarea și funcționarea asociațiilor și fundațiilor este reglementată prin OG 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, cu modificările și completările ulterioare. Prin această ordonanță se instituie trei domenii de activitate a ONG-urilor clasificate în funcție de beneficiarii activităților organizației respectiv: a) activități de interes general, b) activități în interesul unei colectivități și c) activități desfășurate în interesul personal nepatrimonial al membrilor organizației (organizații mutuale). Regim fiscal sau juridic diferit îl au în unele cazuri doar organizațiile mutuale care nu pot dobândi statutul de utilitate publică. În această categorie de asociații mutuale se înscriu și casele de ajutor reciproc (CAR) ale salariaților și pensionarilor pe care însă le vom analiza distinct.

OG 26/2000 utilizează termenul de persoane juridice de drept privat fără scop patrimonial. Legislația fiscală din România utilizează sintagma de organizație nonprofit care se caracterizează prin faptul că profitul, dacă este cazul, acumulat în cadrul unui an fiscal nu poate fi distribuit sub formă de dividende sau alte forme de participare către membrii organizației.

Asociația este „subiectul de drept constituit de trei sau mai multe persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în muncă pentru realizarea unor activități în interes general, al unor colectivități sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial” (art. 4, OG 26/2000).

Fundația este „subiectul de drept înființat de una sau mai multe persoane care, pe baza unui act juridic între vii ori pentru cauză de moarte, constituie un patrimoniu afectat, în mod permanent și irrevocabil, realizării unui scop de interes

general sau, după caz, al unor colectivități”. (art. 15, OG 26/2000)

Federațiile reprezintă forma cea mai bine instituționalizată și structurată de asociere a organizațiilor neguvernamentale. La fel ca în cazul rețelelor, federațiile grupează organizații care activează în același domeniu sau care au un scop comun. Prin constituirea ca federație, asocierea de organizații neguvernamentale beneficiază de personalitate juridică. Acesta reprezintă unul dintre motivele principale pentru care se face trecerea de la rețea informală la federație recunoscută ca subiect distinct de drept. Federațiile împărtășesc, în general, rolurile rețelelor: influențarea politicilor publice din domeniul lor, schimb de informații și transfer de cunoștințe între membri, creșterea capacității și vizibilității acestora, creșterea vizibilității domeniului în care acestea activează.

O asociație sau o fundație care își desfășoară activitatea în interes general sau al unor colectivități și funcționează de cel puțin trei ani poate fi recunoscută de Guvernul României ca fiind de utilitate publică. Caracteristica esențială a unei organizații cu statut de utilitate publică este de a deservei un interes general sau colectiv. Organizațiile mutuale (care servesc interese personale nepatrimoniale) nu pot dobândi acest statut special. Singurele drepturi patrimoniale recunoscute în mod specific acestei categorii de organizații sunt: atribuirea în folosință gratuită de bunuri proprietate publică și scutirea de impozit pe profit pentru veniturile obținute din reclamă și publicitate. (Art. 13, alin2 lit.k din Codul Fiscal)

Un model de organizație nouă, înregistrată ca și fundație dar cu scopul de a redirecționa resursele colectate către nevoi sociale ale comunității este fundația comunitară. Fundația comunitară este o organizație locală care mobilizează resurse din comunitate și le canalizează către nevoi identificate în comunitate, contribuind la îmbunătățirea calității vieții locuitorilor dintr-o zonă geografică specifică.

III.1.2. Stadiul actual

De-a lungul timpului și datorită marilor schimbări care au avut loc în lume, ES a îmbrăcat diverse forme și a suferit o serie de transformări, specifice de la o țară la alta, iar în acest sens dacă privim în lumina schimbărilor din România putem distinge câteva faze, care-i punctează crizele și îi marchează transformările: perioada dinaintea de Primul Război Mondial, perioada interbelică și puțin după cel de-al Doilea Război Mondial, perioada regimului comunist, perioada după revoluția din decembrie 1989 și până în prezent.

În prima perioadă a evoluției ES activitățile civice au fost minime, donațiile către Biserica Ortodoxă au reprezentat principala caracteristică a comportamentului filantropic, iar prima reglementare a drepturilor și libertății fundamentale pentru dezvoltarea societății civile s-a realizat în Prima Constituție a României din 1866. După Primul Război Mondial și crearea României Mari, cadrul legislativ s-a accelerat și în 1924 a fost adoptată Legea 21 privind persoanele juridice (asociații și fundații) cunoscută drept Legea Mârzescu. (Ardad; 2008:9,10; Chioaru, 2010:9)

După 1990 fundațiile și asociațiile s-au înscris pe un trend crescător pentru că puteau fi create fără permisiunea guvernului. Legea Mârzescu a fost înlocuită cu OG 26/2000 cu privire la asociații și fundații, ajungându-se la un cadru juridic mai clar și predictibil din punct de vedere al procedurii de înregistrare, astfel în luna octombrie 2011 la Ministerul Justiției erau înregistrate 72.602 organizații, dintre care 53.375 asociații, 17.339 de fundații, 878 federații, 681 uniuni, 303 neprecizate și 26 de persoane juridice străine¹⁴.

Rata de activitate ne arată cât la sută dintre organizațiile înregistrate au depus bilanțul contabil. La sfârșitul anului 2009 erau înregistrate 64.197 de organizații, dintre acestea doar 36% au depus bilanțul contabil, pondere în creștere față de anul 2000. Rata de activitate economică a ONG-urilor a înregistrat o creștere până în 2007 când a fost de 16,2%, iar după

¹⁴ Ministerul Justiției, date preluate din Registrul Național ONG, www.just.ro, ultima actualizare 18.10.2011

această perioadă care coincide și cu începutul crizei economice, a scăzut ajungând la 10,7% în 2009, pondere obținută cu mult înainte de anul 2000 (Anexa 2).

În ceea ce privește distribuția regională, entitățile ES dispun de o prezență considerabilă în toate regiunile dezvoltate din România. Asociațiile și fundațiile dețin o pondere mai mare în zonele din Centru, Nord-Vest, Vest și București – Ilfov și ponderi ceva mai mici în zonele mai sărace: Sud-Est, Sud-Vest și Sud.

Numărul de organizații din mediul rural este mult mai mic comparativ cu mediul urban. În 2009 o pondere de 16,3%¹⁵ din total ONG-urilor își desfășurau activitatea în mediul rural, cele mai reprezentative fiind obștile și asociațiile agricole. Ponderea mică din mediul rural se datorează dificultății în procesul de înregistrare, care presupune existența unui notar sau avocat, corespondență cu Registrul Național ONG, angajarea unui contabil și alte resurse umane cu calificări diverse, ceea ce pentru mediul rural este o procedură dificilă datorită infrastructurii rudimentare.

Codificarea CAEN în bilanțurile contabile nu reflectă clar activitățile organizației sau nu permit încadrarea activităților: 28% din total organizații marcând codul alte activități asociative. S-a realizat o reclassificare pe șase domenii de activitate aplicând cuvinte-cheie specifice fiecărui sub-sector pe denumirile organizațiilor nealocate sau pe descrierea misiunii acestora. Primele șase domenii de activitate care au și cele mai mari ponderi sunt: social și caritabil, sport și activități de hobby, educație, cercetare și formare profesională, asociații agricole/obști, cultură și organizațiile religioase. (Constantinescu, 2011: 7,8)

III.1.3. Resurse umane

Personalul salariat al organizațiilor neguvernamentale a crescut constant în perioada 2000-2009 ajungând la sfârșitul

anului 2009 la 110 mii salariați, din care 63,4% reprezintă efectivul de personal pentru activități fără scop lucrativ și 36,6% efectivul de personal pentru activități economice. Raportând numărul de salariați la numărul de organizații active, în medie per organizație sunt cinci salariați, iar la numărul de organizații înregistrate, aproximativ 70% dintre acestea nu au nici un salariat. Raportul dintre veniturile totale și numărul total de salariați reprezintă venitul mediu pe salariat, care a înregistrat o creștere semnificativă în cazul activităților nepatrimoniale și cu ponderi ceva mai mici pentru activități economice (Anexa 3).

Creșterea numărului de salariați în cadrul ONG-urilor este un fapt pozitiv având în vedere că la sfârșitul anului 2007 s-a declanșat criza economică care a afectat întreaga structură a economiei românești: industria de autoturisme, industria textilă, prelucrarea lemnului, construcțiile și sectorul imobiliar și foarte mulți angajați și-au pierdut locul de muncă.

Consecințele crizei economice sunt resimțite pe deplin de populație prin scăderea veniturilor și a puterii de cumpărare, pierderea locurilor de muncă datorită intrării în faliment a unor firme private, reducerea investițiilor și a investitorilor etc. Reducerea producției și sistarea investițiilor au determinat reduceri de personal în multe întreprinderi românești, rata șomajului a explodat ajungând în trimestrul IV 2009 la 7,5%, iar media anuală atingând valoarea de 6,3%. La nivelul anului 2010 și prima jumătate a anului 2011 rata șomajului s-a menținut relativ constantă, pentru că firmele nu au așteptat să vadă dacă recesiunea îi va lovi și au dat oamenii afară înainte de propagarea adevăratei crize economice, iar în prezent momentul 2009 s-a comprimat cu momentul 2011, determinând o stagnare a situației de pe piața muncii (Tabelul 2).

15 16,3% a reieșit din raportarea numărului de organizații din mediul rural de 4.158 la numărul total de organizații neguvernamentale de 25.571 (23.100 asociații și fundații plus 2.471 ONG-uri cu activitate economică), date la nivelul 2009 furnizate de INS pe baza bilanțurilor contabile ale organizațiilor, date disponibile online www.fdsc.ro, accesat 20.10.2011

16 Lege nr. 514 din 28/11/2003 privind organizarea și exercitarea profesiei de consilier juridic, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 867 din 5 decembrie 2003.

Tabel 2. Evoluția populației ocupate, a salariaților, a șomerilor și a ratei șomajului

	TR.IV 2005	TR.IV 2007	TR.IV 2009	TR.IV/2010	TR.II/2011
Populația ocupată (mii persoane)	8390,4	9174	9027	9052	9210
Salariați (mii persoane)	4790,4	6151	6098	6090	6187
Șomeri BIM	523	599	731	714	711
Rata șomajului	6%	6,1%	7,5%	7,3%	7,2%
Media anuală a ratei șomajului	5,8%	4,3%	6,3%	7,6%	---

Sursa: INS (2005-2011) și Revista Raportul de muncă, nr.9/septembrie 2011, p. 23

La sfârșitul anului 2009, locurile de muncă create de ONG-uri au reprezentat 1,8% din populația salariată la nivel național. Procentul este mic dar semnificativ având în vedere impactul pozitiv asupra creșterii calității vieții, a motivației și a respectului față de sine a angajaților. ES oferă o șansă tuturor celor care se simt marginalizați și excluși social, celor care au o boală incurabilă, celor care se simt inutili și neputincioși și tuturor celor care doresc să fie solidari cu ceilalți.

III.1.4. Analiza juridică prin prisma principiilor economiei sociale

Vom trata în continuare caracteristicile asociațiilor și fundațiilor prin analiza acelor elemente care le face pe acestea să fie definite ca și entități de ES. Într-o

definiție extensivă a ES, asociațiile și fundațiile sunt tratate ca și actori ai ES pentru rolul de furnizor de servicii de interese general (servicii sociale, de educație, sănătate etc.) și pentru că angajează forță de muncă pentru a-și duce la îndeplinire scopul pentru care s-au constituit. Alte definiții se rezumă a considera actori ai ES doar acele ONG-uri care desfășoară activități economice în mod direct sau prin intermediul unor societăți comerciale înființate cu acest scop. Pentru contextul românesc este recomandat să luăm în considerare modul prin care ONG-urile își furnizează serviciile întrucât formele de contractare sau externalizare a pieței de servicii de interes public este într-o formă incipientă și sunt puține exemple unde ONG-uri sunt prestatori de servicii publice.

Prioritate acordată individului și obiectivului social față de creșterea profitului

Așa cum se precizează în art.2 din OG 26/2000, unele din obiectivele constituirii unei organizații neguvernamentale ține de „promovarea valorilor civice, ale democrației și statului de drept și de urmărirea realizării unui interes general, local

sau de grup”. Accentul pe urmărirea unor obiective altele decât cele orientate spre un profit personal, cum se întâlnește în cazul unei companii, se regăsesc și în definiția celor două entități: asociațiile și fundațiile urmărind satisfacerea unui interes general, al colectivității sau personal nepatrimonial.

Asociațiile și fundațiile pot avea și un interes economic fiindu-le permise să dezvolte activități economice sau să își

constituie societăți comerciale cu condiția ca surplusul realizat să fie reinvestit în scopul pentru care s-a înființat. Dividendele obținute de asociații sau fundații din activitățile acestor societăți comerciale, dacă nu se reinvestesc în aceleași societăți comerciale, se folosesc în mod obligatoriu pentru realizarea scopului organizației. În situația în care doresc să realizeze activități economice fără a înființa o entitate de sine stătătoare, organizațiile pot desfășura orice alte activități economice directe dacă acestea au caracter accesoriu și sunt în strânsă legătură cu scopul principal al persoanei juridice.

Asociere liberă și voluntară

Activitatea organizațiilor neguvernamentale - asociații și fundații, așa cum sunt ele definite în legislația românească - derivă din dreptul constituțional de asociere al cetățenilor menționat în art. 40 al Constituției României. OG 26/2000 are ca scop crearea cadrului pentru exercitarea dreptului la liberă asociere și prevede o serie de criterii și proceduri pe care un cetățean sau mai mulți doresc să constituie o organizație. Constituirea unei asociații are la bază opțiunea individuală și voluntară a membrilor, iar funcționarea acestora se bazează pe aportul material, cunoștințele și munca acestora.

Excepție de la acest principiu al asocierii voluntare sunt asociațiile profesionale constituite prin diferite acte normative sau reglementări speciale (ex. Colegiul consilierilor juridici¹⁷, asociația farmaciștilor etc.) unde derularea unei profesii sau activități este condiționată de înscrierea în cadrul acestor structuri asociative.

Drept egal de vot al membrilor

Conform Art. 21 din OG 26/2000 organul de conducere al asociației este

adunarea generală constituită din totalitatea asociaților, unde fiecare membru are dreptul la un vot. Printre competențele adunării generale se numără stabilirea strategiei și a obiectivelor generale ale asociației, aprobarea bugetului de venituri și cheltuieli și a bilanțului contabil precum și atribuții cu privire la numirea organelor de administrare sau control. Prin atribuțiile acordate, adunarea generală poate decide orice aspect care ține de modul de gestionare a resurselor și derularea activităților asociației.

Organul de conducere al unei fundații este consiliul director care a fost numit la constituire de către fondator pentru a realiza scopul și obiectivele statutare (Art. 29 din OG 26/2000). Consiliul director funcționează după reguli proprii precum și în conformitate cu prevederile statutului sau a unui regulament intern. Competențele și modul de luare a deciziilor în cadrul unei fundații este similar cu cel al unei asociații, fiecare membru având dreptul la un singur vot. Fondatorul sau fondatorii după caz, au un drept discreționar și exclusiv de a modifica scopul fundației. În situația decesului fondatorilor, consiliul director va putea schimba scopul fundației doar printr-o majoritate calificată de patru cincimi din numărul membrilor.

Autonomie decizională

Autonomia decizională a asociațiilor și fundațiilor constă în capacitatea acestora de a se autoguverna prin intermediul propriilor structuri stabilite de membrii acestora. Organul de conducere la asociații, așa cum am prezentat mai sus, este adunarea generală iar în cazul unei fundații este consiliul director. Statutului și actul de constituire sunt documentele care prevăd atribuțiile acestor structuri de conducere precum și modul de organizare și funcționare. Deciziile se iau printr-o majori-

17. Lege nr. 266/2008 a farmaciei, republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 448 din 30/06/2009

tate simplă (jumătate plus unu din numărul celor prezenți) pentru marea majoritate a cazurilor sau prin majoritate calificată (un număr mai mare) în cazul deciziilor importante precum dizolvare, schimbarea statutului sau modificarea scopului și a obiectivelor.

Independența față de domeniul public

Asociațiile și fundațiile sunt persoane juridice de drept privat, a căror înregistrare se face prin hotărârea unei instanțe judecătorești și după verificarea legalității documentelor care stau la baza constituirii. Art. 3 din OG 26/2000 prevede că actele juridice de constituire a asociațiilor și fundațiilor sunt guvernate de legea civilă. Independența față de domeniul public reiese și din prevederile Art.24 din OG 26/2000 care pe de o parte pentru a evita vreun potențial conflict de interese dar și pentru a prezerva independența organizației de domeniul public statuează că nu poate fi membru al consiliului director, iar dacă era, pierde această calitate, orice persoană care ocupă o funcție de conducere în cadrul unei instituții publice, dacă asociația respectivă are ca scop sprijinirea activității acelei instituții publice.

Reglementări privind distribuția profitului

Asociațiile și fundațiile se caracterizează printr-o interzicere a distribuției profitului atât pe durata activității cât și în cazul dizolvării și lichidării acestor forme de organizare, de aici vine și titulatura acestora de organizații nonprofit. Acest principiu se întâlnește și la constituire când modul de constituire a patrimoniului nu se bazează pe aporturi procentuale ale membrilor.

În cazul dizolvării asociației sau fundației, bunurile rămase în urma lichidării nu se pot transmite către persoane fizice. Aceste bunuri pot fi transmise către persoane juridice de drept privat sau de drept public cu scop identic sau asemănător, printr-o procedură stabilită în statutul organizației. Transmiterea bunurilor se face prin decizia organelor de conducere și în cazuri excepționale de către instanța de judecată. În cazul în care asociația sau fundația a fost dizolvată pe motive că scopul, activitatea sau mijloacele de acțiune au devenit ilicite sau contrare ordinii publice sau organizația urmărește un alt scop decât cel pentru care s-a constituit, bunurile rămase după lichidare vor fi preluate de către stat sau, după caz, de comuna sau orașul în a cărui rază teritorială asociația sau fundația își avea sediul, dacă aceasta din urmă era de interes local.

III.1.5.Situația economico-financiară a organizațiilor neguvernamentale

La ora actuală nu există o evaluare economico-financiară a organizațiilor societății civile din România și acest lucru este destul de anevoios pentru că rezultatele financiare sunt înregistrate în bilanțurile contabile ale fiecărei organizație și depuse la Ministerul Finanțelor Publice, iar accesul la aceste documente este restricționat. O altă problemă este legată de faptul că nu

toate organizațiile se înscriu în definiția ES sau nu au înțeles că, nu orice activitate pe care actorii sociali o realizează comunității, face parte din ES, astfel organizațiile neguvernamentale sunt entități angajate în variate procese economice, putând să aibă activități economice profitabile, dar nu au voie să redistribuie profiturile pe care le înregistrează membrilor fondatori.

Actiunile immobilizate și veniturile au crescut constant plasând sectorul neguvernamental pe primul loc în ceea ce privește

valoarea activelor și creșterea patrimoniului (Grafic 1). Dacă până în 2007 valoarea veniturilor a fost mai mare decât cea a activelor imobilizate, după acest an preocuparea managementului nonprofit pentru extinderea patrimoniului a crescut mai mult. Din total active imobilizate cea mai mare pondere o dețin imobilizările corporale (terenuri, clădiri, mașini, utilaje, unelte etc.), care au înregistrat o creștere constantă, în schimb imobilizările financiare au avut o pondere mai mică și în scădere, de la 15,7% în 2000 la 10,1% în 2009, datorită crizei economice care a afectat activitatea tuturor agenților economici.

Datele exercițiului financiar pentru sectorul neguvernamental sunt prezentate în Anexa 4. Diferența procentuală dintre veniturile și cheltuielile raportate de ONG-uri a fost de 10,5% în 2000, a crescut în 2005 la 32% (datorită normelor legale care au intrat în vigoare în 2005 privind mecanismul de 2%, o serie de scutiri de la plata taxelor și impozitelor și sprijin financiar din partea comunității), ca apoi să scadă brusc ajungând la 9,2% în 2009, când excedentele nete atingeau valoarea cumulată de aproximativ 644 milioane lei, fiind generate de 43,4% din totalul organizațiilor.

Dacă raportăm profitul net la cheltuielile totale se obține rata profitului sau rata rentabilității activității economice, este un indicator de apreciere a eficienței, cu cât este mai mare, cu atât eficiența este mai ridicată, exprimând sintetic rezultatul întregii activități. Rata rentabilității a oscilat de la 16,2% în 2000, 8,7% în 2005, 20% în 2007, ajungând în anul 2009 să fie identică cu cea din anul 2000.

La nivelul anului 2009, aproximativ 11% din numărul total de ONG-uri desfășurau activitate economică. Cele mai mari ponderi ale acestor organizații se obțin în domeniile: asociații agricole/obști, asociații

religioase, servicii sociale și organizații caritabile, sport și activități de hobby, educație, cercetare/formare profesională română și sănătate/medicină, asociații profesionale și sindicate, cultură și asociații civice/politice și asociații ecologice și de protecția animalelor. (Constantinescu, 2011)

În ceea ce privește indicatorii financiari ai ONG-urilor cu activitate economică diferența dintre venituri și cheltuieli a scăzut progresiv de la 11% în 2000 la 8% în 2009, cu o singură excepție și anume în 2007 când această diferență a crescut datorită creșterii economice înregistrate la nivel național de aproximativ 6,3%¹⁹, pondere reflectată de eficiența activităților economice, înainte de declanșarea și propagarea crizei economice. Acest lucru este reflectat și în rata profitului care în 2007 a înregistrat cea mai mare pondere de 19,8%, ca apoi în 2009 să scadă cu 6,3 puncte procentuale.

III.2. Casele de ajutor reciproc ale salariaților și casele de ajutor reciproc ale pensionari

Ideea organizațiilor de întraajutorare reciprocă (mutuale) a pornit de la incapacitatea individului de a se asigura împotriva diverselor riscuri pe care le poate confrunța. Casele de ajutor reciproc sunt grupări cu scop nelucrative care își propun să ducă în interiorul acestora sau al familiilor lor, în principal prin intermediul cotizației membrilor săi, o acțiune de prevedere și întraajutorare. Funcționează în baza legislației generale: OUG 26/2000 cu privire la asociații și fundații, cu modificările și completările ulterioare și alte acte normative cu caracter special pentru fiecare tip

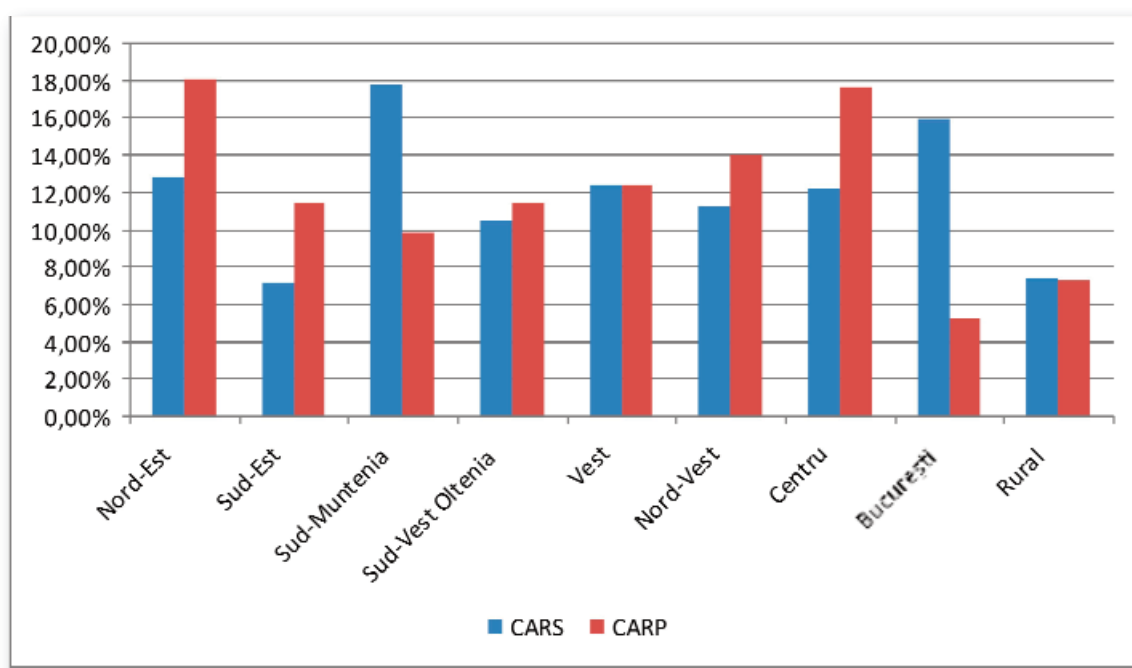
¹⁹ Rata de creștere economică în România PIB /2007/6,3%; PIB/2008/7,3%; PIB/2009/-7,1%; PIB/2010/-1,9% acesat de pe pagina www.bnr.ro

de casă în parte.

În anul 2009 erau înregistrate 2.997 de CAR-uri în toate județele țării, fiind cele mai des întâlnite forme ale ES. Cele mai multe CAR-uri au fost înregistrate în județele: Prahova, București, Iași, Mureș, Argeș, Bihor, Dolj și Bacău. (MMFPS, 2010b: 95-96)

Distribuția geografică a CAR-urilor pe regiuni de dezvoltare este: CARS-urile au o pondere mai mare în Sud-Muntenia (17,8%), București (15,9%) și Nord-Est (12,8%), în timp ce CARP sunt înregistrate mai mult în Nord-Est (18,1%), Centru (17,6%) și Nord-Vest (14%).

Grafic 4. Distribuția geografică a caselor de ajutor reciproc (CARS și CARP)

Sursa: MFP, 2010b, Raportul de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană

Numărul CAR-urilor înregistrate este mult mai mare decât numărul de organizații active, la nivelul anului 2009 erau active 897 de organizații, 704 pentru CARS și 193 pentru CARP. În perioada 2000-2009, CARS a crescut de 2,85 ori, iar CARP doar de 1,45 ori (Anexa 2). Chiar dacă ambele forme au înregistrat creșteri, CARS-urile sunt mai numeroase

și au rezultate economico-financiare mai bune decât CARP.

Anul 2009 a fost considerat pentru CARS-uri „un an foarte bun pentru activitatea caselor din cadrul Uniunii noastre, [n.a. UNCARS] poate cel mai bun din ultimii 20 de ani, dacă ne raportăm la valoarea activelor și a împrumuturilor, la menținerea numărului de membri”. (Dună, 2010: 3)

Resurse umane

Numărul personalului salariat în CARS-uri a crescut cu 2.360 de persoane în 2007 față de 2005. Rezultatul se datorează faptului că economia României a crescut foarte mult, indicele de creștere economică atingea valoarea de 7,9% în 2006 și respectiv de 6,3% în 2007 ²⁰.

Propagarea crizei a indus o scădere cu 3.132 de persoane fiind chiar sub nivelul numărului de personal din 2005 (Anexa 3).

Numărul de personal salariat din cadrul CARP-urilor a înregistrat o creștere mult mai mică dar constantă, comparativ cu CARS-urile, numărul de salariați a crescut cu 356 de persoane în 2009 față de 2007 și cu 379 de persoane față de 2005.

În ceea ce privește veniturile raportate la salariați acestea prezintă valori scăzute în jur de 7.000 lei pe salariat, în schimb CARP a înregistrat în perioada analizată valori mult mai ridicate, mai mult de jumătate generând venituri mai mari de 40,000 lei pe salariat.

Principalele reglementări juridice

În România se întâlnesc două categorii de CAR-uri: pentru pensionari (CARP) reglementate de Legea 540/ 2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, cu modificări și completări ulterioare și pentru salariați (CARS) care se organizează și funcționează în baza Legii 122/1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunilor acestora republicată.

CAR-urile reprezintă o categorie de organizații nonprofit care se organizează și funcționează în mod similar cu o asociație.

Din aceste considerente, OG 26/2000 cu privire la asociații și fundații se aplică în mod similar și CARP și CARS.

CARS sunt „asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților, în vederea sprijinirii și întrajutorării financiare a membrilor lor. Membrii unei CARS pot fi numai persoane fizice salariate. CARS-urile își desfășoară activitatea exclusiv cu membrii acestora”.

Analiza juridică din prisma principiilor ES

Prioritate acordată individului și obiectivului social față de creșterea profitului

Scopul CARP constă în sprijinirea și întrajutorarea membrilor prin „acordarea de împrumuturi cu dobândă și activități conexe cu caracter social, cultural, turistic și de alte tipuri”. Membrii CARP pot fi persoane pensionare, beneficiarii de ajutor social și membri de familie ai primelor două categorii. Obiectul de activitate al CARS îl constituie acordarea de împrumuturi cu dobândă către membrii acestora. Dobânda la împrumuturi se reîntoarce la fondul social al membrilor, după deducerea cheltuielilor statutare. CARS-urile acordă împrumuturi numai membrilor lor.

Asociere liberă și voluntară

CARP se pot constitui prin exercitarea dreptului la liberă asociere a următoarelor categorii de persoane: pensionarii, indiferent de sistemul de asigurări sociale căruia îi aparțin, beneficiarii de ajutor social și membrii de familie - soț, soție, precum și copiii majori incapabili de muncă, aflați în întreținerea pensionarilor sau a beneficiarilor de ajutor social - membri ai acelei CARP.

CARS se pot înființa de către

²⁰ Rata de creștere economică în România PIB/2007/6,3%; PIB/2008/7,3%; PIB/2009/-7,1%; PIB/2010/-1,9% www.bnr.ro,

salariați sau alte persoane care obțin venituri de natură salarială, prin asociere liberă, în unitățile în care aceștia își desfășoară activitatea sau la nivel teritorial.

Reglementări privind distribuția profitului

La încetarea calității de membru al CARP, indiferent de motive, sumele depuse cu titlu de cotizații lunare se restituie titularului sau urmașilor săi, după caz. Contribuția pentru fondul de ajutor de deces se restituie urmașilor membrului care a decedat.

În cazul CARS-urilor contribuțiile la fondul social al membrilor se restituie la încetarea calității de membru. Cu toate că membrii își pot recupera contribuțiile către asociație, aceștia nu pot participa la distribuția excedentului, motiv pentru care considerăm că se respectă acest principiu al limitării distribuției profitului.

Evoluția activelor imobilizate și a veniturilor CAR-urilor

Activele imobilizate pentru CARS și CARP au înregistrat o creștere constantă, CARP prezentând rate de creștere mai mari decât CARS. Imobilizările caselor de ajutor reciproc sunt preponderent de natură financiară, iar în ceea ce privește imobilizările corporale au ponderi ceva mai ridicate în cadrul CARP (Grafic 1). În anul fiscal 2009, CAR-urile și-au încheiat situația financiară cu excedent, 82% din totalul CARS și 88,6% din totalul CARP. În ceea ce privește rata profitului, CAR au cele mai ridicate valori, 46,3% pentru CARS și 36% pentru CARP, comparativ cu cooperativele de credit (rata profitului a înregistrat o scădere de la 11,9% în 2000 la 2,8% în 2009) și chiar cu ONG-urile care obțin o rata a profitului în jur de 16%. Rezultatele confirmă faptul că CAR sunt cele mai eficiente dintre entitățile ES din România (Anexa 5).

III.3. Cooperative de credit

Cooperativele de credit sunt asociații autonome de persoane fizice asociate voluntar și a căror activitate se desfășoară pe principiul întraajutorării membrilor cooperatori.

Cooperativele de credit reprezintă entitatea ES cu cel mai mic număr de organizații, după datele colectate de MMFPS la nivelul anului 2010 erau 51 de organizații. Datele privind numărul de organizații sunt diferite de la o sursă la alta, la INS erau înregistrate 65 de organizații la nivelul anului 2009.

Cooperativele de credit sunt răspândite în toată țara, la nivel de județ sunt una sau două organizații, excepție fac județul Botoșani cu șase organizații și

județele Arad și Bihor cu câte trei organizații. Cooperativele de credit sunt concentrate în cea mai mare proporție în zona de Vest (21,5%), în proporție de 18,5% în partea de Nord-Est, 15,4% în Centru și mai puțin prezente sunt în partea de Nord-vest 6,2% . (Constatinescu, 2011)

Majoritatea creditelor sunt adresate persoanelor din mediul rural, în acest sens în mediul rural activează în jur de 18.5% din totalul cooperativelor de credit.

Resurse umane

Cooperativele de credit sau Băncile cooperatiste au cel mic număr de personal salariat dintre toate entitățile ES, înregistrând o scădere relativ constantă în perioada analizată. Raportul dintre venitul

total și total personal (Anexa 3) a scăzut ajungând în 2009 la 93.518 RON pe salariat, dar acesta reprezintă cea mai mare valoare comparativ cu celelalte entități ale ES. Numărul mediu de personal salariat s-a dublat apropiindu-se de numărul mediu de personal din cadrul CARS-urilor.

Principalele reglementări juridice

Organizațiile cooperatiste de credit sunt asociații autonome, apolitice și neguvernamentale care desfășoară activități specifice instituțiilor de credit în scopul într-ajutorării membrilor. Reglementarea juridică a cooperativelor de credit se regăsește în OUG 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului care prevede că instituțiile de credit se pot constitui și funcționa în una din următoarele categorii: bănci, organizații cooperatiste de credit, bănci de economisire și creditare în domeniul locativ și bănci de credit ipotecar.

Cooperativele de credit sunt o categorie de Instituții financiare nebancale (IFN). Cooperativele de credit sunt „instituții de credit constituite ca asociații autonome de persoane fizice, unite voluntar în scopul îndeplinirii nevoilor și aspirațiilor lor comune de ordin economic, social și cultural, a căror activitate se desfășoară, cu precădere, pe principiul întraajutorării membrilor cooperatori” (Art. 334 din OUG 99/2006).

Analiza juridică din prisma principiilor economiei sociale

Prioritate acordată individului și obiectivului social față de creșterea profitului

Activitatea în cadrul unei rețele cooperatiste se desfășoară preponderent și cu prioritate în interesul membrilor coope-

ratori (societăți cooperatiste de gradul 1), respectiv al organizațiilor cooperatiste de credit afiliate la casa centrală (societăți cooperatiste de gradul 2). Serviciile acordate nu se limitează exclusiv la membrii cooperatori, ci poate deservi și alți clienți, de regulă persoane care nu își permit să acceseze servicii bancare.

Asociere liberă și voluntară

Cooperativele de credit se constituie prin asocierea liberă a persoanelor fizice, fără nici un fel de discriminare pe criterii de naționalitate, origine etnică, limbă, religie, apartenență politică, avere, condiție socială, rasă sau sex. Poate fi membru cooperativ orice persoană fizică care are capacitate deplină de exercițiu, are domiciliul/reședința/locul de muncă în raza teritorială de operare a cooperativei de credit, a semnat sau a acceptat, după caz, actul constitutiv al acesteia și a subscris și a vărsat cel puțin numărul minim de părți sociale care este stabilit prin actul constitutiv-cadru.

Drept egal de vot al membrilor.

OUG 99/2006 prevede la Art. 366 că fiecare membru cooperativ are dreptul la un singur vot, indiferent de numărul de părți sociale deținute.

Autonomia decizională și independența față de domeniul public

Aceste două principii sunt respectate datorită aplicării dispozițiilor Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale. „Constituirea, funcționarea, modificarea actului constitutiv, dizolvarea, fuziunea, divizarea și lichidarea organizațiilor cooperatiste de credit urmează regimul societăților pe acțiuni”. Astfel, orice referire făcută la acțiuni și acționari se consideră a fi făcută la părți sociale și la membrii cooperatori/cooperative de credit afiliate și orice referire la un anumit procent din capitalul social al societății pe acțiuni se consideră a fi făcută la totalul drepturilor de vot la nivelul unei cooperative de credit / case centrale.

Reglementări privind distribuția profitului

Părțile sociale sunt purtătoare de dividende. Acestea se plătesc membrilor cooperatori, respectiv cooperativelor de credit afiliate, din profitul net, proporțional cu cota de participare la capitalul social și corespunzător perioadei de deținere a părților sociale în cursul exercițiului financiar. Casa centrală constituie rezerva mutuală de garantare pe baza cotizațiilor cooperativelor de credit afiliate și a unei cote de maximum 5% din profitul contabil determinat înainte de deducerea impozitului pe profit al casei centrale.

Modul de constituire și de utilizare, precum și nivelul rezervei mutuale de garantare se stabilesc prin reglementările-cadru ale caselor centrale. Cooperativele de credit sunt obligate să cotizeze pentru constituirea rezervei mutuale de garantare a casei centrale, în conformitate cu reglementările-cadru emise de casa centrală în acest scop. Cotizațiile plătite de cooperativele de credit constituie cheltuieli deductibile fiscal.

Cooperativele de credit repartizează anual 25% din profitul contabil determinat după deducerea impozitului pe profit pentru constituirea unei rezerve de

într-ajutorare, destinată creării condițiilor necesare pentru reducerea costurilor operațiunilor desfășurate cu membrii cooperatori.

Situația actuală economico-financiară

Valoarea activelor imobilizate a avut o evoluție oscilantă în perioada 2005-2009, astfel aceasta a înregistrat o scădere în anul financiar 2007 cu 24% față de 2005, o creștere în 2009 cu 12,5% față de 2005 și cu 46,5% față de 2007. Veniturile totale au crescut mai mult decât valoarea activelor imobilizate ceea ce arată faptul că actorii cooperativelor de credit nu au fost interesați să facă investiții în vederea creșterii patrimoniului (Anexa 6).

Rentabilitatea cooperativelor de credit a scăzut foarte mult în perioada analizată, de la o rată a rentabilității de 11,9% în 2005 la 2,8% în 2009. Eficiența scăzută se datorează faptului că, cheltuielile totale sunt aproape egale cu veniturile totale, rezultând un profit total mic, plasând cooperativele de credit printre cele mai puțin eficiente entități ale ES.

III.4. Societăți cooperative de gradul 1

Societățile cooperative sunt întreprinderi formate prin asocierea unui grup de persoane (mici producători, meseriași, consumatori, etc.), concentrează resursele lor economice pentru producerea, aprovizionarea și desfacerea în comun a unor produse, pentru acordarea de credite etc. și se poate constitui în domenii diverse: agricultură, comerț, meșteșugăresc,

locuințe, utilități, servicii sociale.

În funcție de obiectul și scopul activității, societățile cooperative pot fi: cooperative de producție, de consum, de desfacere, meșteșugărești, de credit, agricole, și alte tipuri. Sunt înființate și funcționează în baza Legii 1/ 2005 privind cooperarea, iar cele mai cunoscute sunt cooperativele meșteșugărești și cele de consum. Conform datelor furnizate de MMFPS la nivelul anului 2010 erau înregistrate 2128 societăți cooperative dintre care: 885 de societăți cooperative meșteșugărești,

1061 de consum, 170 agricole și 12 alte tipuri de societăți cooperative. (MMFPS, 2010:93-94)

Societățile cooperative au înregistrat o involuție în perioada 1990-2000, între anii 2000-2009 numărul lor a rămas constant, cu mici oscilații de la un an la altul, iar la sfârșitul anului fiscal 2009 au depus bilanț contabil 788 de cooperative meșteșugărești și 894 de consum, deci în total 1682 de cooperative. Cooperativele de consum sunt preponderent rurale (în jur de 74% din total cooperative activează în mediul rural), iar cooperativele meșteșugărești activează în mod exclusiv în mediul urban (în mediul rural activează o pondere nesemnificativă, în jur de 0,5% din total). Societățile cooperative meșteșugărești și de consum au o distribuție regională relativ uniformă, cu ponderi mai ridicate în Nord-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest Oltenia și Vest. (Constantinescu, 2011)

Societățile cooperative au suscitât interesul internațional, fiind redescoperite în ultimii ani în ciuda neîncrederii publice manifestate mai ales în țările aflate în tranziție. Contribuind la revitalizarea tradiției comunităților, societățile cooperative și-au consolidat poziția în domeniile care le-au consacrat: creditar, locuire, agricultură și s-au extins spre noi sectoare de activitate devenind furnizări de servicii sociale. (Borzaga și Spear, 2004: 3, 11, 13) România se înscrie parțial în aceste tendințe.

Resurse umane

În ambele forme de cooperare numărul de salariați a înregistrat o evoluție descrescătoare. În cazul cooperativelor meșteșugărești efectivul de personal a scăzut în anul fiscal 2009 cu 67% față de 2000, dar raportul dintre venitul total pe salariat a înregistrat o creștere de aproape 6 ori ajungând în jur de 30.000 lei pe salariat.

Pentru cooperativele de consum efectivul de salariați este mult mai mic în

comparație cu cooperativele meșteșugărești, efectivul de personal a scăzut cu aproximativ 55% în 2009 față de anul 2000, iar raportul dintre venitul total pe salariat a crescut de 6,3 ori atingând valori în jur de 80.000 lei pe salariat (Anexa 3).

Principalele reglementări juridice

În România, societățile cooperative sunt înființate și funcționează în baza Legii 1/ 2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției, cu modificările și completările ulterioare. Cele mai cunoscute sunt cooperativele meșteșugărești și cele de consum. Cooperăția reprezintă un sector specific al economiei care funcționează prin societăți cooperative (cooperative de grad 1) și alte forme de asociere a acestora la nivel teritorial și național (cooperative de grad 2).

Conform definiției Alianței Internaționale a Cooperativelor, „o cooperativă este o asociație autonomă de persoane reunite în mod voluntar pentru a satisface nevoile lor comune economice, sociale și culturale și aspirațiile prin intermediul unei întreprinderi deținute în comun și controlată democratic”. Cooperativa este definită ca „o formă de organizare a muncii în care mai multe persoane lucrează în comun și cu mijloace de producție proprii, în cadrul aceluiași proces sau în procese diferite, dar legate din punct de vedere economic între ele, depinzând unul de altul, pentru realizarea finită a bunurilor materiale necesare societății”. (Crișan, 2010)

În acest capitol vom analiza caracteristicile principale ale cooperativelor meșteșugărești și a cooperativelor agricole, ambele forme având în comun multe aspecte legate de organizare și funcționare. În oglinda reglementărilor din România a celor două forme vom prezenta și caracteristicile cooperativei cu statut european.

Începând cu anul 2005 asistăm la o unificare a legislației privind cooperăția

meșteșugărească și cooperăția de consum. Prin Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției s-a realizat un cadru juridic de reglementare cu caracter general pentru cooperăția din România.

Cooperativa agricolă este reglementată de Legea 566/2004 Legea cooperăției agricole, cu modificările și completările ulterioare.

Ambele legi promovează aceeași definiție a acestor forme de organizare ca fiind „o asociație autonomă de persoane fizice și/sau juridice, constituită pe baza consimțământului liber exprimat de acestea, în scopul promovării intereselor economice, sociale și culturale ale membrilor cooperatori, fiind deținută în comun și controlată democratic de către membrii săi, în conformitate cu principiile cooperatiste”.

În Legea 1/2005 sunt enumerate o serie de tipuri de cooperative care se pot constitui în conformitate cu prevederile acestei legi: societăți cooperative meșteșugărești, societăți cooperative de consum, societăți cooperative de valorificare, societăți cooperative de locuințe, societăți cooperative pescărești, societăți cooperative de transporturi sau societăți cooperative forestiere. Legea 1/2005 prevede că se pot constitui societăți cooperative în alte domenii cu respectarea dispozițiilor acestei legi.

Societățile cooperative sunt, în primul rând, grupări de persoane fizice sau juridice care respectă principii de funcționare speciale, diferite de cele ale altor operatori economici. Se pot menționa, de exemplu, principiile structurii și ale controlului democratice, precum și distribuția echitabilă a profitului net al exercițiului financiar.

Analiza juridică prin prisma principiilor economiei sociale

Prioritate acordată individului și obiectivului social față de creșterea profitului

Societatea cooperativă este constituită în scopul promovării intereselor eco-

nomice, sociale și culturale ale membrilor cooperatori (Art.7 din Legea 1/2005) iar unul dintre principiile enumerate în preambulul legii cooperăției este principiul preocupării pentru comunitate, conform căruia societățile cooperative acționează pentru dezvoltarea durabilă a comunităților din care fac parte, prin politici aprobate de membrii lor.

Cooperativele agricole au la bază un principiu asemănător care menționează preocuparea pentru dezvoltarea durabilă a comunităților (Art.8 din Legea 566/2004).

Statutul european al cooperativelor menționează că cel mai important principiu al acestei forme de organizare este principiul preeminenței persoanei, care se concretizează prin dispoziții specifice privind condițiile de aderare, de retragere și de excludere a membrilor.

Asociere liberă și voluntară

Constituirea societății cooperatiste are la bază principiul asocierii voluntare și deschise, potrivit căruia societățile cooperative sunt organizații voluntare care se constituie pe baza liberului consimțământ și sunt deschise tuturor persoanelor capabile să utilizeze serviciile lor și care sunt de acord să își asume responsabilitățile calității de membru cooperativ, fără nici un fel de discriminare pe criterii de naționalitate, origine etnică, religie, apartenență politică, origine socială sau sex (Art.7 din Legea 1/2005). Acest principiu este enumerat și în cadrul cooperativelor agricole în cadrul Art. 8 din Legea 566/2004.

Drept egal de vot al membrilor

Modul de luare a deciziilor este unul care pune în centru persoana și nu contribuția acesteia la capitalul societății. Acest fapt rezidă din principiul controlului democratic al membrilor cooperatori, potrivit căruia societățile cooperative sunt organizații democratice care sunt controlate de către membrii cooperatori care participă la stabilirea politicilor și adoptarea deciziilor. Persoanele care activează ca reprezentanți aleși sunt răspunzătoare în fața membrilor cooperatori. În societățile

cooperative de gradul 1, membrii au drepturi egale de vot, fiecare având un singur vot, indiferent de numărul părților sociale deținute (Art.7 din Legea 1/2005). În societatea cooperativă de gradul 1 fiecare membru cooperativ are dreptul la un singur vot, oricare ar fi numărul părților sociale pe care le deține. Un membru cooperativ poate deține părți sociale în limita și în condițiile prevăzute de actul constitutiv, fără a putea depăși 20% din capitalul social. În societățile cooperative de gradul 2 se poate prevedea ca fiecare membru cooperativ să aibă dreptul la vot multiplu limitat, proporțional cu participarea sa la capitalul social al societății cooperative. Acest aspect specific cooperativelor de gradul 2 le face pe acestea de a nu fi considerate entități de ES. Art. 8 din 566/2004 menționează principiul egalității membrilor în luarea deciziilor de conducere administrativă a activității cooperativei. Statutul European al Cooperativelor menționează că toți membrii sunt îndreptățiți să participe la adunarea generală cu drept de a lua cuvântul și de a vota pentru punctele înscrise pe ordinea de zi iar (art.58 din Statutul European al Cooperativelor) fiecare membru al SCE dispune de un vot, indiferent de numărul de părți sociale pe care le deține (Art.59). Acest principiu se traduce prin enunțarea regulii „un om, un vot”, dreptul de vot fiind legat de persoană, ceea ce înseamnă că membrii se găsesc în imposibilitatea de a exercita drepturi asupra activului societății cooperative.

Legătura dintre membrii cooperativi și cooperativă este ilustrată și în art.28 din Legea 1/2005 care instituie unul dintre criteriile de excludere din societatea cooperativă în cazul în care aceștia devin membri cooperativi în societăți cooperative concurente sau desfășoară activități concurențiale pe cont propriu ori în contul altei persoane. Această prevedere se instituie și într-o obligație colaterală a membrilor de a nu face parte din alte societăți cooperatiste (art.32 din Legea 1/2005)

O regulă în funcționarea acestor entități este menționată la Art 16 din Legea 1/2005 unde se menționează că societățile

cooperative sunt obligate să desfășoare activitățile prevăzute de actul constitutiv exclusiv cu membrii cooperativi. Prin actul constitutiv se poate prevedea în mod excepțional excepțiile în care se pot implica în activitatea societății și alte persoane din afară.

În Statutul Cooperativelor Europene se utilizează titulatura de membri investitori pentru acele persoane care nu au vocație de utilizare sau de producție a bunurilor și serviciilor societății ci doar de membru cooperativ. În acest fel acești membri investitori obțin doar o parte din distribuția excedentului.

Autonomie decizională

Așa cum am arătat mai sus societatea cooperativă și cooperativa agricolă sunt o asociație autonomă de persoane fizice și/sau juridice, autonomie ce se traduce prin existența unor organe proprii de conducere, administrare și control. Statutul European al Cooperativelor menționează adunarea generală ca totalitatea membrilor cooperativi și din punct de vedere al conducerii sunt două modele: modelul dualist care presupune un organ de supraveghere și un organ de conducere și modelul monist care presupune un organ administrativ. Intrarea în raporturi juridice cu alte persoane fizice sau juridice, inclusiv cu Guvernul, ori atragerea de finanțare din surse externe se face cu asigurarea controlului democratic al membrilor cooperativi și cu menținerea autonomiei societăților cooperative

Independența față de domeniul public

Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperativei în art.64 ca proprietatea societății cooperative este privată iar membrii săi sunt numai persoane fizice în cazul cooperativelor de gradul 1 sau persoane juridice cu posibilitatea de a include și persoane fizice în cazul cooperativelor de gradul 2. Statutul European al Cooperativelor dă posibilitatea ca membrii unei cooperative să fie persoane fizice și societăți comerciale, precum și de către

alte entități juridice de drept public sau privat, constituite în conformitate cu legislația unui stat membru.

Reglementări privind distribuția profitului

Acest principiu se regăsește în diferite prevederi și se caracterizează printr-o distribuție parțială a excedentului cooperativei precum și distribuirea dezinteresată a patrimoniului rămas în urma dizolvării cooperativei. Cel puțin o parte a proprietății cooperativei meșteșugărești este indivizibilă. Membrii cooperatori primesc, de regulă, o compensație limitată în bani sau în natură, din profitul stabilit pe baza situației financiare anuale și a contului de profit și pierdere, proporțional cu cota de participare la capitalul social. Membrii cooperatori alocă din profitul net al societății cooperative sumele necesare realizării următoarelor scopuri: dezvoltarea societății cooperative, recompensarea membrilor cooperatori în raport cu participarea la activitatea societății cooperative sau sprijinirea altor activități aprobate de către membrii cooperatori.

Legea cooperăției prevede că din profitul brut al societăților cooperative se preia în fiecare an cel puțin 5% pentru constituirea rezervei legale, până ce aceasta va atinge minimum a cincea parte din capitalul social. Dacă rezerva legală, după constituire, s-a micșorat din orice cauză, va fi completată în mod corespunzător. Proprietatea cooperativei agricole se compune și ea ca și cea a cooperativei meșteșugărești dintr-o parte divizibilă - partea patrimoniului cooperativei agricole care cuprinde valoarea părților sociale emise în schimbul aportului adus de membrii cooperatori la capitalul social, precum și dividendele convenite membrilor cooperatori și a parte indivizibilă - partea patrimoniului cooperativei agricole acumulat de aceasta în decursul activității, mai puțin partea divizibilă, care nu poate face obiectul distribuirii sau dobândirii între membrii cooperatori. Din beneficiul cooperativei agricole se preia în fiecare an cel puțin 5% pentru constituirea cotei minime de re-

zervă, care va reprezenta 20% din capitalul social.

Statutul Cooperativei Europene menționează în art.65 că în caz de excedent, înaintea oricărei alte repartizări, statutul prevede constituirea unei rezerve legale prin reținere din acest excedent. Câtă vreme această rezervă nu devine egală cu capitalul prevăzut la articolul 3 alineatul (2), reținerea aplicată pe profitul său nu poate fi mai mică de 15 % din excedentul pentru exercițiul financiar în cauză după deducerea pierderilor reportate. Membrii care părăsesc cooperativa nu pot pretinde nici un drept asupra sumelor repartizate astfel pentru rezerva legală.

În cazul reglementării distribuției patrimoniului la dizolvare, activul cooperativei meșteșugărești rămas în urma achitării sumelor datorate creditorilor societății cooperative și a părții divizibile către membrii cooperatori se transmite, în baza hotărârii adunării generale a membrilor cooperatori, către o altă societate cooperativă, conform prevederilor actului constitutiv. În lipsa hotărârii adunării generale, activul rămas se atribuie de către instanța competentă unei societăți cooperative de aceeași formă, din localitatea în care se află sediul societății sau din cea mai apropiată localitate, prin hotărâre judecătorească irevocabilă.

Prevederile referitoare la dizolvare în cazul cooperativei agricole stabilesc că partea indivizibilă poate fi împărțită între membrii cooperatori în caz de dizolvare și lichidare sau, după caz, poate fi returnată în formă valorică membrilor cooperatori retrași din cooperativa agricolă, proporțional cu valoarea părților sociale subscrise și vărsate.

În cazul unei cooperative europene, activul net este distribuit în funcție de principiul transmiterii dezinteresate sau, în cazul în care legislația statului membru pe al cărui teritoriu se află sediul social al cooperativei permite acest lucru, în conformitate cu alte modalități definite de statutul unde aceasta este înregistrată. În sensul prezentului articol, activul net cuprinde activele reziduale, după plata tuturor sumelor

datorate creditorilor și rambursarea către membri a contribuțiilor lor la capital.

Evoluția activelor imobiliare și veniturilor societăților cooperative

Activele imobilizate pentru ambele societăți cooperative au înregistrat o evoluție crescătoare, deși creșterea a fost mai pronunțată în cazul cooperativelor de consum (ponderea a crescut de 3,4 ori față de 2,6 ori în cazul cooperativelor meșteșugărești), în medie cooperativele meșteșugărești dețineau în 2009 imobilizări de patru ori mai mari comparativ cu cele ale cooperativelor de consum. Imobilizările financiare ale cooperativelor au o valoare nesemnificativă (1% din total active imobilizate), în schimb cele de tip corporal sunt exclusive. (Grafic 1).

În anul 2007 față de anul 2000, veniturile totale au crescut cu 108%, iar în anul 2009 au scăzut sub nivelul veniturilor totale obținut în 2005. Dacă raportăm ve-

niturile din vânzarea produselor la veniturile totale acestea au o pondere destul de mică de 10%, comparativ cu cheltuielile de personal care au atins o pondere de 52,2% la nivelul anului 2009.

În cazul societăților cooperative de consum veniturile au înregistrat o evoluție crescătoare, relativ constantă și prezintă o structură mult mai eficientă a raportului venituri-cheltuieli decât a cooperativelor meșteșugărești. Ponderea veniturilor din vânzarea produselor este mai mare 79% decât ponderea cheltuielilor de personal care nu depășește 20%.

În anul fiscal 2009 aproximativ 60% din totalul cooperativelor meșteșugărești și respectiv 72% din totalul cooperativelor de consum au încheiat cu profit, totuși s-au înregistrat ponderi în scădere pentru ambele forme ale cooperăției în perioada de referință. Societățile cooperative de consum au obținut o rata a rentabilității de 2%, față de cooperativele meșteșugărești cu o rată de 5%, ambele înregistrând rezultate mai puțin eficiente în comparație cu celelalte entități ale ES.

III.5. Alte entități de economie socială în România

Analiza legislației naționale evidențiază și alte forme de organizare sau moduri de funcționare care respectă parțial principiile de ES. Astfel întâlnim referiri la obști și composesorate ca forme de organizare a proprietarilor de terenuri și unitățile protejate cu sau fără personalitate juridică care presupune angajarea a cel puțin 30% persoane cu dizabilități. De asemenea putem asimila ES și sistemul de microcreditare sau acele întreprinderi mici și mijlocii care angajează în mod voluntar persoane vulnerabile din punct de vedere social.

În anumite situații orice altă formă

de organizare economică care își asumă voluntar unul dintre principiile specifice ES poate fi asimilată drept entitate de ES (societățile comerciale, instituțiile financiare nebankare, persoana fizică autorizată, întreprinderea individuală sau asociația familială).

Obștea și composesoratul

Legea 1/2000 privind pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și celor forestiere face referire la o serie de forme asociative de proprietate asupra terenurilor cu vegetație forestieră, pășunilor și fânețelor precum obști de moșneni în devălmășie, obști răzeșești nedivizate, composesorate, obști

de cumpărare, păduri grănicerești, păduri urbariale, comune politice. Legea nr. 1/2000 care reglementează înființarea composesoratelor și a obștilor, nu cuprinde dispoziții speciale asupra procedurilor legale care trebuie urmate pentru constituirea sau modificarea statutului unei astfel de asocieri. În aceasta situație nu sunt aplicabile dispozițiile O.G. nr. 26/2000 deoarece acest act normativ reglementează înființarea, modificarea etc. asociațiilor și fundațiilor fără scop patrimonial, iar composesoratul are un scop patrimonial.

Unitățile protejate autorizate

Calitatea de Unitate Protejată Autorizată (UPA) reprezintă o ipostază în care putem regăsi formele de organizare specifice ES care angajează persoane cu dizabilități, în condițiile prevăzute în Legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Legea 448/2006 definește UPA ca fiind operatorul economic de drept public sau privat, cu gestiune proprie, în cadrul căruia cel puțin 30% din numărul total de angajați cu contract individual de muncă sunt persoane cu handicap. UPA pot fi înființate de orice persoană fizică sau juridică, de drept public sau privat, care angajează persoane cu handicap. UPA pot fi cu personalitate juridică sau fără personalitate juridică cu gestiune proprie constituite sub formă de secții, ateliere sau alte structuri din cadrul operatorilor economici, instituțiilor publice ori din cadrul ONG, precum și cele organizate de persoana cu handicap autorizată, în condițiile legii, să desfășoare activități economice independente. Conform Art. 78 din Legea 448 / 2006 privind persoanele cu handicap, se instituie pentru autoritățile și instituțiile publice, persoanele juridice, publice sau private, care au cel puțin 50 de angajați, au obligația de a angaja persoane cu handicap într-un procent de cel puțin 4% din

numărul total de angajați. În situația în care nu angajează persoane cu handicap pot să achiziționeze produse sau servicii de la UPA în sumă echivalentă cu suma datorată la bugetul de stat pentru neangajarea persoanelor cu handicap.

OUG 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii prevede la art. 43 că instituțiile publice care derulează achiziții au posibilitatea de a organiza achiziții de produse, servicii sau lucrări de la "ateliere protejate sau acelor ofertanți care se angajează să îndeplinească contractul în contextul unor programe de angajare protejată, în cadrul cărora majoritatea angajaților implicați sunt persoane cu dizabilități, care, prin natura sau gravitatea deficiențelor lor, nu pot exercita o activitate profesională în condiții normale".

III.6. Entitățile de economie socială din perspectiva întreprinderilor mici și mijlocii

O altă ipostază juridică în care se pot regăsi anumite forme de organizare specifice ES este aceea a întreprinderilor mici și mijlocii (IMM). Acestea sunt definite ca acele întreprinderi care au un număr mediu anual de salariați mai mic de 250 și realizează o cifră de afaceri anuală netă de până la 50 milioane euro, echivalent în lei, sau dețin active totale care nu depășesc echivalentul în lei a 43 milioane euro, conform ultimei situații financiare aprobate.

Prin întreprindere se înțelege orice formă de organizare a unei activități economice și autorizată potrivit legilor în vigoare să facă acte și fapte de comerț, în scopul obținerii de profit, în condiții de concurență, respectiv: societăți comerciale, societăți cooperative, persoane fizice care desfășoară activități economice în mod independent și asociații familiale autorizate potrivit dispozițiilor legale în vigoare.

„Secția IMPACT PLUS” - Unitate Protejată Autorizată în cadrul Fundației de Dezvoltare Locală „Speranța”,
Târgu Neamț, județul Neamț

IV. ECONOMIA SOCIALĂ ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

IV.1. Inițiative internaționale de stimulare a economiei sociale

ES este recunoscută internațional pentru aportul adus dezvoltării economice și coeziunii sociale. ES a contribuit la atingeria obiectivelor strategiei Lisabona prin răspunsurile pozitive acordate „șomajului, stabilității locurilor de muncă și excluziunii de pe piața muncii a grupurilor vulnerabile”. (Toia, 2009: 8) ES, prin diversele ei forme recunoscute la nivel european precum cooperativele, asociațiile și fundațiile, organizațiile mutuale, sunt singurele forme care răspund în același timp celor două obiective ale UE: social (coeziunea socială) și economic (dezvoltare economică). Acest caracter le diferențiază atât de mediul public cât și de mediul privat, fiind numit și al treilea sector care se află între cele două sectoare tradiționale.

Inițiativele la nivel european și internațional au ca obiectiv stimularea acestui tip de actori tradiționali dar și de a atrage în această zonă sectorul de afaceri (prin promovarea unor concepte noi sau prin acordarea unor facilități/stimulente în acest sens).

La nivel internațional nu se întâlnește o reglementare juridică sau fiscală a ES. Analiza legislațiilor naționale ne arată o varietate a acestor forme. Se utilizează mai degrabă o serie de termeni subsumați conceptului general de ES precum: antreprenoriat social, antreprenor social sau întreprinderi sociale. Există și abordări prin care ES este definită prin prisma unor principii de funcționare (interesul social și mai puțin pe maximizarea capitalului / profitului sau predominanța formelor democratice de luare a deciziilor) sau enumerarea unor forme de organizare (societăți cooperative, asociații, fundații, asociații mutuale).

Importanța sprijinirii și dezvoltării acestor modele social-economice este subliniată de diverse inițiative ale instituțiilor UE dar și prin numeroasele cercetări sau programe de finanțare sprijinite atât direct de UE cât și prin fondurile structurale alocate diverselor state.

La nivel internațional se regăsesc o serie de inițiative sau programe derulate de instituții sau organizații. Conceptul de inclusive markets, social innovation sau responsabilitatea socială a întreprinderilor corporatiste se regăsește pe agenda PNUD sau sunt obiect de cercetare al unor universități sau organizații neguvernamentale (ONG-uri).

Așa cum am menționat în Capitolul I, din punct de vedere al reglementării, conceptul de ES se întâlnește în Europa pentru prima dată în Carta Economiei Sociale (1980) și mai târziu în Raportul Consiliul Socioeconomic Valon. În 2002 Conferința Cooperativelor, Societăților Mutuale, Asociațiilor și Fundațiilor promovează Carta Principiilor Economiei Sociale.

Comisia Europeană (CE) a propus Manualul pentru stabilirea Conturilor Satelit ale Companiilor în Economia Socială (2006) (cooperative și societăți mutuale) care are obiectivul de a face posibil obținerea unor date consistente și relevante.

Singura reglementare juridică a unor entități ale ES la nivel european o reprezintă promovarea în anul 2003 a Statutului European al cooperativelor. Proiectele de statute privind Societățile Mutuale și Statutul Asociațiilor au fost promovate, dar acestea au fost retrase fără a se materializa în vreo reglementare. Recunoașterea domeniului ES la nivel european include readucerea în discuție și adoptarea celor două statute și asumarea de către Comisia Europeană a unei abor-

dări transversale a ES ținând cont de diversitatea, mărimea și diferitele forme legale ale ES. (Cabra de Luna, 2009)

Efectele crizei financiare au determinat CE să se preocupe îndeaproape de încurajarea practicilor și mecanismelor prin care mediul de afaceri să răspundă problemelor comunității locale, să promoveze afaceri etice și solidare și să promoveze elemente de dezvoltare socială sustenabile. Comunicările Comisiei din această perioadă sprijină acest demers²¹.

Prezentăm în continuare succint cele mai importante referințe la ES care se regăsesc în documentele elaborate de CE și alte organizații internaționale. Este necesar a aduce în plan național aceste dezbatere și preocupări ce se regăsesc la nivel internațional pentru a reuși pe de o parte încurajarea unor inițiative private în acest sens dar și promovarea unor politici naționale cu accent pe stimularea ES.

Actul privind Piața Unică *(Single market Act)*

Globalizarea comerțului, progresele tehnologice și apariția unor noi actori internaționali au modificat regulile sistemului de derulare a activităților comerciale. Criza financiară și economică a avut un impact puternic asupra lucrătorilor și agenților economici. Această nouă realitate necesită un nou răspuns. Prin propunerea Comisiei se încearcă relansarea ideii de integrare de piață și se depun eforturi pentru valorificarea potențialului de creștere al Europei. Opțiunea viabilă care se propune prin acest act este de „a încuraja reșezarea cetățenilor în centrul pieței unice și pentru

a le câștiga încrederea. O piață unică puternică și de succes ar trebui să creeze locuri de muncă și să abordeze aspecte legate de protecția socială și a mediului”²².

Printre măsurile propuse în Actul privind Piața Unică se întâlnesc: derularea de achiziții mai ecologice, mai inovatoare și mai eficiente, promovarea întreprinderilor sociale precum și reglementarea unui statut European al organizațiilor de ES.

Piața internă trebuie să fie fondată pe o „ES de piață cu grad ridicat de competitivitate”, care reflectă evoluția către o „creștere incluzivă, mai corectă din punct de vedere social și mai durabilă din punct de vedere ecologic”. Se încurajează aplicarea de noi modele economice, în cadrul cărora aceste considerații de ordin social depășesc logica ce vizează doar profitul financiar.

Europa are un potențial enorm de dezvoltare a antreprenoriatului social. În ultimul deceniu au existat numeroase proiecte inovatoare ale unor persoane, fundații și mari societăți comerciale care oferă soluții creative la problemele excluderii sociale și economice. Comisia își propune o nouă inițiativă de sprijinire a dezvoltării întreprinderilor sociale, prin includerea obiectivelor sociale în normele privind achizițiile publice și promovând etichetarea care garantează conformitatea cu principiile etice și ecologice. Aceasta va încuraja băncile și instituțiile financiare în sensul unei mai mari deschideri a fondurilor sociale de investiții și al utilizării economiilor latente.

Pentru o mai bună încurajare a acțiunii transfrontaliere, Comisia va analiza posibilitatea introducerii unui statut european pentru organizațiile care contribuie la

21 Europa 2020 – O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii COM(2010) 2020; Comunicarea „Platforma europeană de combatere a sărăciei și excluderii sociale: un cadru European pentru coeziune socială și teritorială” COM(2010) 758 final din 16 decembrie 2010; Comunicarea „Actul privind Piața Unică - Douăsprezece pârghii pentru stimularea creșterii și întărirea încrederii”, COM(2011) 206 final din 13 aprilie 2011; Comunicarea - Inițiativa pentru antreprenoriatul social COM(2011) 682 final Comunicarea – Strategia revizuită UE 2011 – 2014 pentru Responsabilitatea Socială a Întreprinderilor, COM(2011) 681

22 Comunicarea „Actul privind Piața Unică - Douăsprezece pârghii pentru stimularea creșterii și întărirea încrederii”, COM(2011) 206 final din 13 aprilie 2011

ES precum cooperativele, societățile de ajutor reciproc și fundațiile. Pentru a se putea dezvolta și pentru a-și putea îndeplini obiectivele, sectorul ES din cadrul pieței interne va trebui să poată beneficia de forme de organizare cu statut juridic special. Sectorul cooperativ, de exemplu, este mai activ ca niciodată, însă trebuie făcută o evaluare cu privire la gradul redus de aderare la statutul de cooperativă europeană.

Actul privind Piața Unică subliniază că asociațiile mutuale activează în sectoare esențiale pentru cetățeni (sănătate, bancar, asigurări etc.), dar rareori își oferă serviciile în mai multe state membre. Cu toate acestea, cu o cotă de 25% din piața de asigurări și reprezentând 70% din totalul întreprinderilor din sector, acestea nu pot fi ignorate de piața unică.

La ora actuală România este slab integrată economic în UE „iar expunerea economiei românești la exigențele și presiunile concurențiale ale pieței unice europene” ar putea avea un efect negativ asupra agenților economici. (Stanciu, 2011:56)

Fundațiile aduc o contribuție solidă la finanțarea demersurilor inovatoare și de interes general. Ele se lovesc însă de dificultăți în ceea ce privește stabilirea în alte state membre sau punerea în comun a mijloacelor lor dincolo de frontiere. Pentru a remedia aceste dificultăți, Comisia va prezenta o propunere de regulament de stabilire a statutului de fundație europeană.

Pe lângă aceasta, anumite întreprinderi și-au asumat ca misiune lupta contra excluziunii sociale fără a renunța la profit. Deseori acestea sunt întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri) acționează pe plan local și au un veritabil potențial de creștere și de creare de locuri de muncă. Instrumentele juridice²³ trebuie să facă în așa fel încât piața unică să constituie atât terenul

lor de dezvoltare, cât și orizontul lor de creștere. Comisia și-a propus prin acest document programatic să promoveze și să adopte o comunicare privind responsabilitatea socială corporativă (RSC), care încurajează toate întreprinderile să urmărească acțiuni cu obiective sociale sau de mediu în cadrul activităților lor cotidiene. Această comunicare a fost publicată în luna noiembrie 2011 de către CE.

În cadrul platformei europene de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale²⁴, Comisia și-a propus sprijinirea dezvoltarea ES ca instrument de incluziune activă prin propunerea în 2011 a unei „Inițiative privind antreprenoriatul social” și să faciliteze accesul la programele de finanțare ale UE. O atenție sporită a fost acordată obiectivului de dezvoltare a sectorului companiilor mici, a acelor afaceri care se regăsesc în comunitățile mici și care de cele mai multe ori sunt responsabile și au un obiectiv social față de comunitatea din care își procură resursele (umane sau materiale) dar și în care își desfac produsele și serviciile. Condiția reușitei în atingerea obiectivului de creștere incluzivă sunt: promovarea și asumarea Platformei la nivel național în contextul eficientizării implementării metodei deschise de coordonare în domeniul protecției sociale și incluziunii”. (Dragoțoiu și Marinoiu, 2011:75-76)

După consultări extinse, Comisia Europeană a lansat în 2008 Small Business Act (Actul privind întreprinderile mici – SBA) pentru Europa – un set de măsuri proîntreprinderi cu spectru larg, conceput în sprijinul firmelor mici în vederea îmbunătățirii accesului acestora la finanțare, îmbunătățirea cadrului de reglementare și a crește accesul pe piață a acestora. „Small Business Act” vizează ameliorarea abordării strategice generale a spiritului antreprenorial, pentru a fixa în mod ire-

²³ Reglementarea achizițiilor publice, relațiile dintre întreprinderi, în special în domeniul comercial și în cel al distribuției (Business to Business), accesul la finanțare (credit bancar, fonduri de investiție dedicate, direcționarea economiilor private prin intermediul unor inițiative de tipul Big Society Bank din Regatul Unit).

²⁴ Comunicarea „Platforma europeană de combatere a sărăciei și excluziunii sociale: un cadru European pentru coeziune socială și teritorială” COM(2010) 758 final din 16 decembrie 2010

versibil principiul „gândiți mai întâi la scară mică” în definiția politicilor începând cu reglementarea până la serviciul public, și de a promova creșterea IMM-urilor ajutându-le să rezolve ultimele probleme care le împiedică dezvoltarea.

La începutul anului 2011, Comisia Europeană a adoptat o nouă comunicare privind Small Business Act. Aceasta a actualizat mesajul și l-a adaptat noii situații politice și economice și stabilește noi linii de acțiuni pentru a răspunde dificultăților curente. Chiar și înainte de debutul crizei economice, unele firme mici se confruntau cu dificultăți când era vorba despre accesarea fondurilor de care aveau nevoie pentru a-și dezvolta afacerea sau pentru a inova. Indiferent dacă au nevoie de un împrumut pentru a cumpăra utilaje cu care să lanseze un serviciu de livrări sau de capital de risc pentru înființarea unei companii în domeniul de cercetare, IMM-urilor le este adesea dificil să obțină finanțări. SBA încurajează facilitarea accesului la finanțare, microcredite și ajutor financiar din partea Băncii Europene de Investiție.

Creșterea ofertei de microcredite (împrumuturi de până la 25 000 €) încurajează înființarea de firme noi, stimulează creșterea economică și deschide uși pentru cei care altfel nu ar beneficia de aceste oportunități. Întreprinzătorilor le este adesea dificil să împrumute sume mici, deoarece numeroase bănci privesc microcreditele ca pe o activitate cu grad de risc ridicat și profit redus, iar costurile de gestionare sunt mari în raport cu suma împrumutată. Numeroase state membre ale UE au instituții de microfinanțare²⁵ specializate pentru depășirea acestor probleme, iar UE întreprinde acțiuni pentru a ajuta statele membre și regiunile să își îmbunătățească oferta de microcredite pentru întreprinzători, asigurând totodată schimburi de bune practici.

Inițiativa pentru antreprenoriatul social

Piața unică are nevoie de o nouă creștere economică care să favorizeze incluziunea, orientată către crearea de locuri de muncă pentru toți. Este vorba, în acest mod, de a sprijini o cerere crescândă a europenilor pentru ca locurile lor de muncă, consumul lor, economiile și investițiile lor să aibă o rezonanță și un sens mai „etic” și mai „social”.

În vederea favorizării unei „economii sociale de piață cu grad ridicat de competitivitate”, Comisia a plasat ES și inovarea socială în centrul preocupărilor sale, atât în termeni de coeziune teritorială cât și de căutare a unor soluții originale pentru problemele societale și îndeosebi combaterea sărăciei și a excluziunii în strategia sa Europa 2020, în inițiativa emblematică „O Uniune a inovării” din cadrul Platformei europene de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale și în „Actul privind piața unică”.

Comunicarea definește „întreprinderea socială ca actor al ES și ca o societate al cărei principal obiectiv este cel de a avea o incidență socială mai curând decât cel de a genera profit pentru proprietarii sau partenerii săi”. Ea funcționează pe piață furnizând bunuri și servicii în mod antreprenorial și inovator și își utilizează, cu predilecție, excedentele în scopuri sociale. Aceasta face obiectul unei gestionări responsabile și transparente, îndeosebi prin asocierea angajaților săi, a clienților săi și a părților interesate de activitățile sale economice.

Prin întreprindere socială, Comisia vizează acele societăți „pentru care obiectivul social sau de interes comun constituie rațiunea fundamentală a acțiunii comerciale, care se traduce, adesea, printr-un nivel ridicat de inovare socială și ale căror beneficii sunt reinvestite, în primul rând, în realizarea acestui obiect social, și al căror

25 Microcredit in Europe - Experiences of Savings Banks, <http://www.esbg.eu>

mod de organizare sau al căror sistem de proprietate reflectă misiunea, sprijinindu-se pe principii democratice sau participative, sau care vizează justiția socială (Inițiativa pentru antreprenoriatul social). Astfel de întreprinderi furnizează servicii sociale și/sau de bunuri și servicii destinate unei populații vulnerabile (ex. asistența pentru persoanele în vârstă sau cu dizabilitate) sau de întreprinderi al căror mod de producție de bunuri sau servicii urmărește și un obiectiv de ordin social (integrarea socială și profesională).

Comisia consideră că sistemul de finanțare a întreprinderilor sociale este subdezvoltat prin comparație cu cel de care beneficiază alte întreprinderi și propune, astfel, unsprezece acțiuni-cheie pe care le va lansa înainte de sfârșitul anului 2012. Printre aceste propuneri se numără promovarea unui cadru european de reglementare pentru fondurile de investiții solidare, continuarea facilitării accesului la microcredite și instituirea unui instrument financiar european de 90 de milioane euro care vizează facilitarea accesului la finanțare pentru întreprinderile sociale. Se recomandă introducerea explicită a unei priorități de investiții în „întreprinderi sociale” în regulamentele FEDER și FSE începând din 2014. În cadrul reformei achizițiilor publice se propune valorizarea mai eficientă a calității în atribuirea contractelor, mai ales în cazul serviciilor sociale și de sănătate și examinarea modului în care condițiile de muncă ale persoanelor care participă la modurile de producție de bunuri și servicii care fac obiectul achiziției poate fi luat în considerare.

O nouă strategie a UE (2011-2014) pentru responsabilitatea socială corporativă

Responsabilitatea socială corporativă (RSC) se referă la contribuția companiilor la dezvoltarea societății moderne. RSC „vizează schimbarea atitudinii corporațiilor

de afaceri cu privire la relațiile lor cu mediul fizic și social”. (Vlăsceanu, 2010: 188) Activitățile voluntare asumate de corporații nu sunt obligatorii juridic, contribuie la dezvoltarea socială și promovează valorile sociale. Asumarea de către corporații a responsabilităților de natură economică, legală, etică sau filantropică „duce la efecte benefice pe termen lung, inclusiv la creșterea competitivității sale”. (Scutaru, 2007: 506-507)

De-a lungul timpului, această contribuție a fost teoretizată diferit de mai multe curente de gândire. Inițiativele responsabile ale corporațiilor au cunoscut o varietate de termeni: corporate citizenship, corporate philanthropy, corporate societal marketing, community affairs, community development etc.

RSC se referă la „*modul în care companiile integrează preocupările economice, de mediu și sociale în operațiunile lor de business, implicând părțile care lucrează cu ele sau trăiesc în preajma lor, adică părțile cointersate*”. (ANEIR, AIPPIMM, Programul PNUD, 2011:7)

RSC vizează acțiunile întreprinse de companii, care depășesc obligațiile pe care le au acestea față de societate și mediu. Unele măsuri de reglementare creează un mediu mai favorabil care le permite întreprinderilor să își asume de bună voie responsabilități sociale. Asumându-și o responsabilitate socială, companiile pot să construiască relații de încredere pe termen lung cu angajații, consumatorii și cetățenii, relații care să servească drept fundament pentru crearea de modele de afaceri durabile.

Prin RSC, companiile pot aduce o contribuție semnificativă la îndeplinirea obiectivelor UE de dezvoltare durabilă și ES de piață foarte competitivă. RSC susține obiectivele Strategiei Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, care include și obiectivul de ocupare a forței de muncă în proporție de 75%. Comportamentul responsabil în afaceri este deosebit de important atunci când operatorii din sectorul privat furnizează servicii publice.

O nouă definiție a RSC propusă de CE se referă la responsabilitatea „pentru impactul pe care îl au asupra societății”. Respectarea legislației în vigoare și a contractelor colective încheiate între partenerii sociali constituie o condiție esențială pentru îndeplinirea acestei responsabilități se subliniază în comunicare.

Pentru îndeplinirea responsabilităților sociale, companiile „ar trebui să dispună de o procedură prin care să integreze preocupările sociale, etice, de mediu și cele care țin de drepturile omului și de protecția consumatorilor în activitățile lor de afaceri și în strategia lor, în strânsă colaborare cu părțile interesate, având drept scop să stimuleze crearea unor valori comune pentru proprietari sau acționarii lor, pentru alte părți interesate și pentru societate în general și să identifice, să prevină

și să atenueze eventualele efecte negative pe care le pot avea”.

RSC este un comportament în afaceri nereglementat juridic dar care oferă avantaje atât comunității cât și companiilor. În domeniul creării de locuri de muncă și a politicilor sociale, Comunicarea din 2006 evidențiază ca elemente esențiale de RSC crearea unei piețe integrate a muncii la un nivel mai ridicat de incluziune socială.

Pentru a ghida companiile în implementarea RSC, UE a elaborat o serie de principii. Acestea vizează două dimensiuni ale relației dintre companie și comunitate: dimensiunea internă reprezentată de relațiile din interiorul companiei și dimensiunea externă ce ține de relaționarea companiei cu stakeholderii (părți interesate).

Tabel 3 Dimensiuni de funcționare a Responsabilitatea Socială Corporativă

Dimensiunea internă	Dimensiunea externă
<p>În relația directă cu angajații, companiile au responsabilitatea să:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asigure îmbunătățirea calității vieții angajaților, la locul de muncă și în afara acestuia. • asigure un mediu de muncă sigur și sănătos. • abordeze în mod responsabil restructurările în caz de criză, ținând cont de interesele tuturor părților implicate. • minimizeze impactul activităților pe care le desfășoară asupra mediului și a resurselor naturale. 	<p>În relația cu toți stakeholderii lor, companiile trebuie să:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprijine dezvoltarea comunităților în care activează. • sprijine dezvoltarea sistemelor economice locale prin încheierea de parteneriate cu distribuitori autohtoni. • respecte drepturile omului stipulate în Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948. • protejeze și să încurajeze protejarea mediului înconjurător la nivel global.

Sursa: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2001&nu_doc=366 accesat 12.12.2011

La nivelul ONU există o preocupare similară în stimularea RSC. Global Compact este o inițiativă a Secretarului General ONU, de a crea un parteneriat între Națiunile Unite și companii pentru atingerea dezvoltării durabile la nivel

global. Programul a devenit operațional în luna iulie a anului 2000. Funcțional, Global Compact este o rețea formată din agenții ale Națiunilor Unite, companii, organizații sindicale, organizații de afaceri, organizații academice, organizații ale societății civile,

instituții guvernamentale / administrative.

Global Compact acționează ca un ghid pentru companiile care se orientează către RSC. Programul prezintă direcții de acțiune care se subsumează unui set de

zece principii universale împărțite pe patru domenii de interes: drepturile omului, standarde de muncă, mediul înconjurător și lupta anticorupție.

Tabel 4 UN Global Compact

	Companiile trebuie:
Drepturile Omului:	<ol style="list-style-type: none"> 1. să sprijine și să respecte drepturile omului; 2. să se asigure că nu sunt complici la încălcarea drepturilor omului.
Standarde de munca:	<ol style="list-style-type: none"> 1. să susțină dreptul la libera asociere; 2. să contribuie la eliminarea tuturor formelor de muncă forțată; 3. să contribuie la eradicarea fenomenului de încadrare a copiilor în forța de muncă; 4. să contribuie la <i>eliminarea discriminării în ocuparea locurilor de muncă și exercitarea profesiei.</i>
Mediul înconjurător:	<ul style="list-style-type: none"> • să abordeze anticipativ problemele de mediu; • să promoveze <i>responsabilitatea față de mediul înconjurător</i>; • să încurajeze <i>dezvoltarea și difuzarea tehnologiilor care nu degradează mediul înconjurător</i>;
Lupta anticorupție:	<ol style="list-style-type: none"> 1. să combată orice formă de corupție, inclusiv mita și șantajul.

Sursa: <http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/TheTenPrinciples/index.html>

IV.2. Întreprinderi sociale

În timp ce modelul companiilor tradiționale urmărește distribuția profitului către acționari, în întreprinderile sociale excedentul este direcționat către unul sau mai multe obiective sociale – spre exemplu servicii de educație pentru persoane fără venituri sau cu venituri scăzute, training vocațional pentru persoanele cu dizabilități sau protejarea mediului înconjurător. Întreprinderea socială este o entitate comercială ce desfășoară activități cu scop lucrativ (ca orice companie obișnuită) dar care folosește profitul obținut pentru crearea de noi locuri de muncă destinate persoanelor defavorizate.

Elementele definitorii care diferențiază întreprinderea socială sunt: obiectivul social și obținerea venitului. (Vlăsceanu, 2010:187)

În accepțiunea NESsT²⁶, întreprinderea socială se referă la „activitățile de autofinanțare elaborate de o organizație a societății civile în scopul de a-și consolida semnificativ viabilitatea financiară și impactul misiunii”. (Cercetașii României, 2010:17)

În Finlanda întreprinderea socială se definește ca fiind orice tip de întreprindere care se înscrie într-un registru special și care angajează cel puțin 30% persoane cu dizabilități sau șomeri de lungă durată.

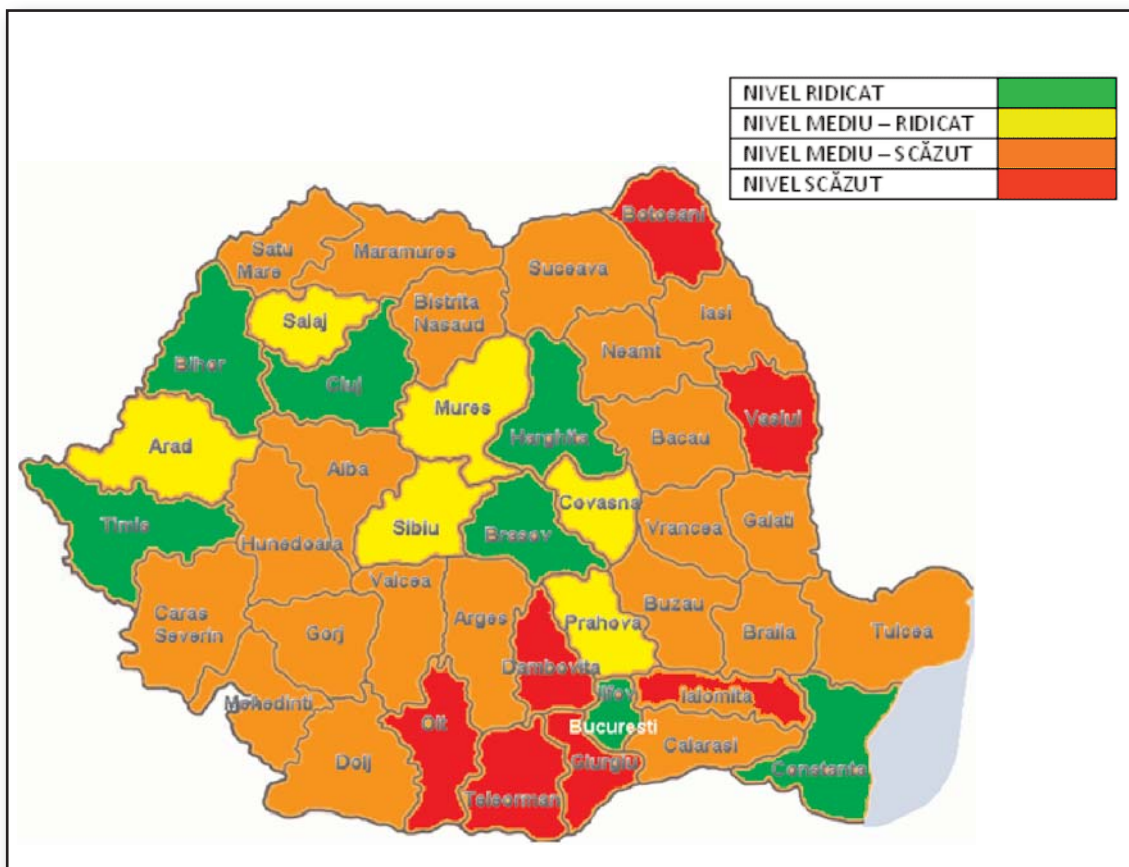
²⁶ NESsT este una dintre inițiativele de acompaniere a dezvoltării entităților de ES în România fiind implementată de o întreprindere socială NESsT Consulting. A treia ediție a Competiției Întreprinderilor Sociale a fost lansată în 2011.

IV.3. Antreprenor social

Antreprenorul social este „un fenomen global centrat pe ideea de inovare socială și de implicare mai profundă a cetățenilor în căutarea și găsirea unor soluții de rezolvare a problemelor sociale”. Definit inițial ca antreprenor economic, termenul și-a modificat sensul inițial de inițiator al unei afaceri de mici dimensiuni la cel de persoană capabilă să maximizeze utilizarea resurselor existente într-un sens inovator care să contribuie la dezvoltare socială și economică. (Viăsceanu, 2010: 153-163)

Atât antreprenorii comerciali cât și antreprenorii sociali își desfășoară activitatea în aceeași piață confruntându-se cu aceleași probleme (atragera resurselor materiale și financiare), având, de altfel, numeroase puncte în comun. Diferențierea între cele două categorii de antreprenori este dată de misiunea care stă la baza activităților desfășurate de aceștia. „Antreprenorii comerciali, în momentul în care investesc, își pun problema dacă au făcut o investiție bună sub aspectul profitului și dacă pot să nu afecteze negativ societatea

Figura 1 Nivelul intensității antreprenoriale în profil regional (fără regiuni isorice)

Sursa: Mihalache, F.; Croitoru, A. ; 2011, *Mediul rural românesc: evoluții și involuții. Schimbare socială și antreprenoriat*, Editura Expert, București, p. 76

și mediul. Antreprenorii sociali, în schimb, își pun problema dacă investiția realizată va avea efectul scontat asupra societății și asupra mediului și dacă acest lucru va permite obținerea și a unui rezultat financiar”. (Borza, 2011: 3) Practic, în cazul antreprenorilor comerciali valoarea este reprezentată de productivitatea economică

și profitul obținut, iar în cazul antreprenorilor sociali valoarea este asociată cu rezultatele sociale, precum: numărul persoanelor aflate în dificultate care au fost ajutate, beneficiile ulterioare aduse de soluționarea problemelor sociale, indicatori care vizează reducerea sărăciei etc.

Tabel 5 Asemănări și deosebiri între antreprenorii comerciali și sociali

	Antreprenor comercial	Antreprenor social
Motivația	Maximizarea câștigului personal	Maximizarea valorii sociale
Beneficii sociale	Secundare	Centrale
Sector de activitate	Comercial	Social și / sau economic
Aria de acțiune	Piață, mediul înconjurător, comunitate	Piață, mediul înconjurător, comunitate
Responsabilitate	Față de interesele private și uneori publice	Față de publicul general și publicul specific

Sursa: Borza, A., 2011, Sinteza lucrării 2007 – 2010, p. 4

La noi în țară, termenul a început să fie folosit odată cu implementarea proiectelor FSE. Standardul ocupațional de „antreprenor în economia socială” a fost introdus în COR în anul 2011.

Calitatea factorului uman din organizații are impact asupra productivității muncii, persoanele cu responsabilități de conducere fiind elemente cheie. (Vîrjan, 2005: 14-17; Preda, 2006, 53-54)

Îmbinarea calităților specifice între-

prinzătorului și managerului au condus la lansarea unui nou termen: întreprenor. Asemănător mai degrabă profilului de manager, întreprenorul, spre deosebire de antreprenor, aparține unei structuri preexistente cu care interacționează dezvoltând în mod inovator noi activități. (Basso, 2004: 24) Acest profil profesional poate mobiliza angajații și poate contribui inovator la transformarea riscurilor în elemente de succes. (idem, 36, 70-82)

IV.4. Afaceri incluzive - inlusive markets / inlusive business

O afacere incluzivă este o afacere sustenabilă de care beneficiază comunitățile cu venituri mici. Este o inițiativă de afaceri care, având un obiectiv de generare de profit, contribuie la reducerea sără-

ciei prin includerea comunităților sărace în procesul de furnizare a bunurilor și serviciilor.

Comaniile mari sau multinaționalele în mod tradițional abordează clienții cu venituri medii sau peste medie și își aleg furnizorii pe principiul maximizării profitului. Afacerile incluzive identifică modalități profitabile de a implica comunitățile sărace în operațiunile comerciale

astfel încât și comunitatea să aibă de câștigat. Fie că serviciile și produsele sunt destinate acestor categorii de clienți, fie că materia primă sau forța de muncă provine din comunități dezavantajate putem vorbi despre afaceri incluzive.

Angajații și furnizorii care provin din zone cu venituri mici se integrează pe piața formală a economiei, inclusiv acces la dezvoltare profesională și obținerea de venituri, respectiv profit dacă vorbim despre producătorii identificați în aceste zone. Consumatorii din zonele sărace au acces în acest fel la produse și servicii care răspund nevoilor acestora într-un mod ac-

cesibil. Dacă în aceste zone cererea și oferta se adaptează specificului și se întâlnesc, atunci afacerea are potențial de dezvoltare și toate părțile implicate au de câștigat. Va crește forța de muncă angajată, veniturile populației, cererea de produse și generarea de profit pentru compania care derulează această afacere.

Preocuparea pentru dezvoltarea acestor afaceri incluzive este consacrată sub denumirea de Inclusive markets (piețe incluzive) pornind de la ideea creării unei legături între comunitățile sărace și mediul de afaceri prin termenul de piață incluzivă (*inclusive markets*).

Întreprinderea socială în domeniul procesării/ prelucrării fructe și produse apicole înființată de Fundația pentru Educație și Dezvoltare Locală AGAPIS, Zalău, județul Sălaj în parteneriat cu comuna Valcăul de Jos, județul Sălaj

V. CONCLUZII

Fundația „Cartea Călătoare”, Focșani, județul Vrancea produce și distribuie pentru persoanele cu deficiențe de vedere cărți în sistem audio Daisy și echipamente pentru ascultare

Economie Socială este tipul de economie care îmbină în mod eficient responsabilitatea individuală cu cea colectivă în vederea producerii de bunuri și/sau furnizării de servicii, care urmărește dezvoltarea economică și socială a unei comunități și al cărei scop principal este beneficiul social. ES are la bază o inițiativă privată, voluntară și solidară, cu un grad ridicat de autonomie și responsabilitate, presupune un risc economic și o distribuție limitată a profitului.

- ES cuprinde aspecte care aparțin orientării ideologice de stânga, orientată pe egalitate și drepturile cetățenilor de implicare în activități politice, economice și sociale, cât și orientării de dreapta, care promovează asigurarea bunăstării pe fondul libertății individului.

- Agenda europeană privind ES se regăsește parțial pe agenda de politică publică din România. Se impune adoptarea unei strategii naționale unitare și coerentă de dezvoltare a ES și colaborarea interinstituțională la nivel central și local.

- În România, domeniul ES nu este abordat strategic ci sectorial prin reglementarea fiecărui tip de entitate de ES.

- Cadrul instituțional din România permite dezvoltare și funcționarea entităților de ES dar necesită o serie de îmbunătățiri.. Măsurile de politică fiscală pot viza stimularea financiară directă prin programe speciale sau indirectă prin facilități fiscale.

- Criteriul economic de la baza activității de ES presupune producerea continuă de bunuri și servicii, comercializarea lor, autonomie și responsabilitate, risc economic și nivel de muncă plătit. Actorii ES acționează pe piață pentru a-și comercializa produsele în vederea obținerii de profit, acesta fiind un obiectiv secundar pentru ES, obiectivul principal fiind maximizarea beneficiului social.

- Toate entitățile de ES din România au fost interesate să investească în creșterea patrimoniului generând beneficii economico-sociale.

- Din punct de vedere al profitabilității economice, cele mai eficiente entități

de ES din România sunt CAR-urile, ONG-urile și societățile cooperative de gradul 1.

- ES creează un număr limitat de locuri de muncă cu potențial de inserție a grupurilor vulnerabile. Adoptarea unor măsuri speciale de angajare a acestora poate contribui la dezvoltarea ES.

- Din punct de vedere economico-financiar, entitățile de ES s-au înscris într-un trend crescător și pozitiv identificând strategii de funcționare în perioada de criză.

- Termenul de ES este practic necunoscut de către populație. În ceea ce privește actorii publici și persoanele implicate în ES, termenul a început să fie cunoscut, în principal datorită recentelor finanțări în domeniu. O etapă necesară pentru dezvoltarea ES este reglementarea conceptului în acord cu principiile europene. Înființarea unui comisii interministerială sau a unui colegiu de consultare a entităților ES ar contribui la coraborare în domeniu și la o informare eficientă.

- La nivel universitar, constatăm o lipsă de informare privind domeniul ES, pe fondul unui interes crescut din partea studenților pentru specializarea în domeniul ES.

- În România, solidaritatea și participarea socială, condiții de bază ale promovării și dezvoltării ES, sunt satisfăcute într-o măsură minimală datorită asocierii cu experiențele negative din perioada comunismului (colectivizarea, munca patriotică). Acțiunile de încurajarea a spiritului de solidaritate și a participării sociale pot transforma ES într-o forță economică generatoare de locuri de muncă.

ANEXE

Anexa 1 Lista bibliografică

- Basoo, O.; 2004, *L'Intrapreneuriat*, Editura Economică, Paris,
- Bidet, E.; 1997, *L'économie sociale*, Le Monde, Paris,
- Bleahu, A.; 2005, *Combaterea sărăciei – studiu de caz*, în *Jurnalul Practicilor Pozitive Comunitare*, anul V, nr. 3-4 / 2005
- Bremond, J. și Geledan, A. 1990, *Dictionnaire economique et social*, Editura Hatler, Paris,
- Borza, A.; 2011, *Sinteza lucrării 2007 – 2010, Cercetări metodologice asupra percepției antreprenoriatului social în România. Elaborarea unui model de management privind dezvoltarea și susținerea antreprenoriatului social*, realizat în cadrul proiectului IDEI
- Borzaga, C. și Spear, R.; (coordonatori), 2004, *Trends and challenges for Cooperatives and Social Enterprises in developed and transition countries*, Edizioni31, Italia
- Cabra de Luna, M., A.; 2009, Discurs susținut în cadrul mesei rotunde *Social Economy: the Challenges* în calitate de purtător de cuvânt al Consiliului European Economic și Social, Bruxelles, 20 ianuarie 2009
- Cace, S.; 2005, *The impact evaluation of the Poverty Alleviation Pilot Projects* în *Jurnalul Practicilor Pozitive Comunitare*, anul V, nr. 3-4 / 2005
- Cace, S.; 2006, *Evaluation of the Poverty Alleviation Program. Costs and Benefits Analysis*, în *Jurnalul Practicilor Pozitive Comunitare*, anul VI, nr. 1-2 / 2006
- Cace, S. (coordonator), Arpinte, D.; Scoican, A., N; Theotokatos, H.; Koumalatsou, E.; 2010a, *Economia socială în Europa*, Editura Expert, București
- Cace, S.; Arpinte, D. și Scoican, A. N.; (coordonatori), 2010b, *Economia socială în România. Două profiluri regionale*. Editura Expert, București
- Cace, S., (coordonator), Victor Nicolăescu, Andreia-Nicoleta Scoican, 2010c *Cele mai bune practice în sectorul economiei sociale în Grecia și în alte state ale Uniunii Europene*, Editura Expert, București
- Chaves, R.: Monzon Campos, J. S, 2008, *Social and Cooperative Economy, The Social Economy in the European Union*, International Centre of Research and Information on the Public
- Chioaru, G. (coordonator), 2010, *Manualul Asociației Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor*, Federația Națională „Omenia” a Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor din România, București
- Constantinescu, Ș. (coordonator), 2011, *Atlasul economiei sociale*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, material disponibil online www.fdsc.ro
- Defourny, J.; Favreau, L.; Jean-louis Laville; 1998, *Insertion et nouvelle économie sociale*, Desclée de Brouwer, Paris
- Demoustier, D.; 2001, *L'économie sociale et solidaire. S'associer pour entreprendre autrement*, Editura La Découverte et Syros, Paris
- Démier, F.; 1998, *Istoria politicilor sociale, Europa, sec. XIX-XX*, Institutul European
- Dragotiu, A.; Marinoiu, A.; 2011, *Incluziunea socială, motorul dezvoltării economiei sociale*, în Stănescu, S. și Cace, S. (coordonatori), *Alt fel de ocupare cererea de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București
- Dobrotă, N. (coord.), 1999, *Dicționar de economie*, Editura Economică, București
- Dună, M, 2010, *2009, rezultate peste așteptări*, în *Piața financiară*, iunie, București
- Henri, D.; 1981, *Solidarités ouvrières, sociétaires et compagnons dans les associations coopératives*, Paris, Ouvrières
- Lallement, M.; 1997, *Istoria ideilor sociologice*, Editura Antet, București
- J Laville, J-L.; 1994, *Leconomie solidaire, une perspective internationale*, Desclée de Brouwer, Paris, 1994
- Laville, J-L.; 1995, *Les Services de proximite en Europe*,

- Ilie, S.; 2011, *Economia socială – resursă pentru nevoile sociale*, în Stănescu, S. Cace, S. (coordonatori), *Alt fel de ocupare cererea de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București
- Marinescu, C. (coordonator), 2011, *Libertate economică și proprietate. Implicații privind reformele instituționale din România și Uniunea Europeană*, Editura ASE
- Mihalache, F.; Croitoru, A.; 2011, *Mediul rural românesc: evoluții și involuți. Schimbare socială și antreprenoriat*, Editura Expert, București, p. 76
- Nicolescu, O.; Haiduc, I. C.; Nancu, D. 2011, *Cartă alba a IMM-urilor din România*, Editura Sigma
- Popescu, L.; 2004, *Politicile sociale Est-Europene între paternalism de stat și responsabilitate individuală*, Presa Universitară Clujană, Cluj Napoca
- Popescu, C.; 2010, *După 20 de ani în Piața financiară*, iunie, București
- Pop, L.M. (coordonator) 2002, *Dicționar de politici sociale*, Editura Expert, București
- Preda, M. ; 2006, *Comportament organizațional – teorii, exerciții și studii de caz*, Polirom, Iași
- Renert, C.și Pop, D.; 2007, *Impactul serviciilor deconcentrate ale ministerelor asupra politicilor publice locale*, Fundația Soroș România
- Rosanvallon, P.; 1998, *Noua problemă socială*, Iași, Institutul European
- Scutaru, C.; 2007, *Responsabilitatea socială a corporațiilor în* Zamfir, C. și Stănescu, S. (coordonatori) *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Polirom, Iași
- Stănescu, S.M.; Cace, S.; Gheondea Eladi, A.; Stănescu, I. și Tomescu, C.; 2010, *Analiză de politici publice cu impact asupra populației de etnie romă din România* în Cace, S; Preoteasa, A.; Tomescu, C. și Stănescu, S.M.; 2010, *Legal și egal pe piața muncii pentru comunitățile de romi – diagnoza factorilor care influențează nivelul de ocupare la populația de romi din România*, Fundația Soroș România, Editura Expert, București
- Stănescu, S.M.; 2011, *Aleea Livezilor, Ferentari – structură ocupațională marginalizată*, în Botonogu, F. (coordonator), *Comunități ascunse Ferentari*, Policy Center for Roma and Minorities, Editura Expert, București
- Stanciu, M.; 2010, *Politicile europene și implicațiile lor în context național*, în Stănescu, S. Cace, S. (coordonatori), *Alt fel de ocupare cererea de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București
- Syros, 1992; et *Economie des services de proximite*, CRIDA-ISCI, Paris,
- Ștefănescu, Ș.; 2011, *Percepția populației privind categoriile sociale defavorizate ce ar trebui ajutate*, în Stănescu, S.; Cace, S. (coordonatori), *Alt fel de ocupare cererea de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București
- Tamaș, S.; 1993, *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică*, Editura Academiei Române, București
- Toia, P., 2009, *Report on Social Economy, prezentat Parlamentului European din partea Intergrupului de Economie Socială*, Bruxelles
- Vîrjan, D. , 2005, *Economie și politici sociale*, Editura ASE, București
- Vlăsceanu, M. 2010, *Economia socială și antreprenoriat – o analiză a sectorului nonprofit*, Editura Polirom, Iași
- Voicu, B., 2010, *Capital social în România începutului de Mileniu: drumeț în țara celor fără de prieteni?*, Editura Lumen, Iași
- Zamfir, C. și Vlăsceanu, L. (coordonatori), 1993, *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, București
- Zamfir, C., *Dezvoltarea socială* în Zamfir, C. și Stănescu, S. (coordonatori) *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Editura Polirom, Iași

Agencia Națională a Exportatorilor și Importatori din România (ANEIR), Agenția pentru Implementarea Programelor și Proiectelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (AIM-MIMM) și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, 2011, *Întreprinderile mici și mijlocii, responsabile social: modelul de integrare a responsabilității sociale corporative*

Blocul Național Sindical, 2009, *Raport de cercetare*

- CIRIEC, 2007, *Economia socială în Uniunea Europeană*, Rezumatul raportului întocmit pentru Comitetul Economic și Social European
- Commission of the European Communities, 1989, *Businesses in the Economic Social Sector. Europe's Frontier Free Market*. Brussels
- Comisia Europeană, 2010, *Europa 2020, O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, Bruxelles
- Conturile satelit pentru cooperative din 2006
- Comunicarea - Small Business Act COM(2008) 394 final
- Comunicarea - Strategia revizuită UE 2011 – 2014 pentru Responsabilitatea Socială a Corporațiilor COM(2011) 681
- Comunicarea Comisiei - Actul pentru Piata Unică COM (2011) 206 final
- Comunicarea Comisiei - Inițiativa pentru antreprenoriatul social COM(2011) 682 final
- Economic and Social Committee, 2000, *Opinion on the Social Economy and Single Market*. Brussels
- Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, 2011, *Scrisoare de Proteste privind Legea Antreprenorului Social*, disponibilă <http://www.stiriong.ro>
- Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și Asociația pentru Relații Comunitare, 2010, *Voluntariatul în România după 20 de ani: mai avem nevoie de promovare?* prezentarea în cadrul conferinței Sectorul neguvernamental după 20 de ani – realizări și provocări, 7 octombrie 2010,
- Fundația Soroș România, 2011, *RURES. Diagnoza situației actuale privind dezvoltarea economiei sociale în spațiul rural*
- 2010, *Ghid Fonduri Structurale* www.finantare.ro/fonduri-structurale-2010-ghid.html ,
- Ministerul Justiției, date <http://www.just.ro>,
- MMFPS, 2010a, *Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată*, www.mmuncii.ro www.economiesociala.info
- MMFPS, 2010b, *Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată* *Anexele raportului de cercetare*, www.mmuncii.ro www.economiesociala.info
- Organizație Națională Cercetării României, Filiala Brașov „Virgil Onițiu”, *Economia socială o alternativă pentru incluziunea socială?*, S.C. Dynasty Books, 2010
- Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
- Parlamentul European.(2009) *Rezoluția Parlamentului European din 19 februarie 2009 referitoare la economia socială*. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0062+0+DOC+XML+V0//RO>, accesat la 10 noiembrie 2011
- Revista Profil: *Concurența*, editată de Consiliul Concurenței, nr.4/2008, București
- SELUSI, 2010, *Raport de feedback*,
- Uniunea Națională a Cooperăției Meșteșugărești, 2009, *Anuarul statistic al cooperăției meșteșugărești din România*, București
- RURES, 2011, *Diagnoza situației actuale privind dezvoltarea economiei sociale în spațiul rural*
- Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, <http://www.econ.ubbcluj.ro/se/ro/index.php>, accesat 26 noiembrie 2011
- REGULAMENTUL (CE) nr 1435 din 2003 privind statutul societății cooperative europene
- Statutul European al Organizațiilor Mutuale
- Statutul European al Asociațiilor și Fundațiilor
- Programul de guvernare 2001-2004
- Programul de guvernare 2005-2008
- Planul național de reformă 2007-2010
- Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
- Programul de guvernare 2009-2012

Planul national de reformă 2011-2013
Strategia privind reforma în domeniul asistenței sociale 2011-2013

Acte normative:

HG 829/2002 privind aprobarea Planului național antisărăcie și promovare a incluziunii sociale publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 662 din 06/09/2002

HG 618/2005 privind constituirea Colegiului pentru Consultarea Societății Civile publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 583 din 06/07/2005

HG 11/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 41 din 23/01/2009

HG 65/2009 privind înființarea, organizarea și funcționarea Agenției pentru Implementarea Proiectelor și Programelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 83 din 11/02/2009

HG 652/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției și Libertăților publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 443 din 29/06/2009

HG 1634/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 3 din 04/01/2010

HG 25/2010 privind organizarea și funcționarea Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale Cetățenești publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 23 din 12/01/2010

Legea 122/1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunilor acestora republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 261 din 22/04/2009

Legea 540/2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 723 din 03/10/2002

Legea 566/2004 Legea cooperăției agricole publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1236 din 22/12/2004

Legea 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 172 din 28/02/2005

Legea 93/2009 privind instituțiile financiare nebancale publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 259 din 21/04/2009

OG 26/2000 cu privire la asociații și fundații publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 39 din 31/01/2000

OUG 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1027 din 27/12/2006

OUG 6/2011 pentru stimularea înființării și dezvoltării microîntreprinderilor de către întreprinzătorii tineri publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 103 din 09/02/2011

Regulamentul 5 din 2010 de organizare și funcționare a Oficiului Național al Registrului Comerțului și a oficiilor registrului comerțului de pe lângă tribunale

Anexa 2 Evoluția organizațiilor active ale economiei sociale (2000-2009)

	Asociații și fundații înregistrate/ asociații și fundații active/rata de activitate	ONG cu activitate economică și rata de activitate economică	Case de Ajutor Reciproc (CAR salariați /CAR pensionari)	Coop Meșteșugre ști	Coop Consum	Coop.de credit/Bănci Cooperatiste	TOTAL
2000	32,160/10,730/33,4%	1,265/ 11,8%	380(247/133)	800	874	*	14,049
2005	49,038/16,937/34,5%	2,536/ 15%	741(571/170)	771	941	*	21,926
2007	56,832/19,819/34,9%	3,203/ 16,2%	843(657/186)	799	927	*	25,591
2008	60,261/20,945/34,8%	2,416/ 11,5%	834(656/178)	819	922	*	25,936
2009	64197/23,100/36%	2,471/10,7%	897(704/193)	788	894	65	25,744

*societățile cooperative sunt înființate și funcționează în baza Legii nr.1/2005, iar cele mai cunoscute forme la nivelul publicului larg fiind cooperativele meșteșugărești și de consum; nu am găsit date despre cooperativele de credit și bănci cooperatiste

Sursa: Constantinescu □. (coord.), 2011, Atlasul ES, România, disponibilă online la adresa www.fdesc.ro, accesat 22.10.2011

Anexa 3 Evoluția numărului de salariați ai entităților de economie socială

ONG-uri	2005	2007	2009
Total personal salariat	88,582	99,345	109,982
Efectivul de personal pentru activități fara scop lucrative	59,437	65,144	69,719
Efectivul de personal pentru activități economice	29,145	34,201	40,263
Numărul mediu salariați/organizație	5	5	5
Niciun angajat	68,3%	68,3%	70,7%
% cheltuieli cu personalul/Total cheltuieli	21,7%	20,4%	20%
Venituri economice/total personal pentru activități economice (lei)	15,740	20,925	19,661
Venituri totale/total personal (lei)	31,315	35,662	39,266
Casele de ajutor reciproc			
Total personal salariat CARS	17,047	19,407	16,275

Venitul total/Total personal (lei)	3,334	3,779	7,145
Medie persoanal	30	30	23
Total personal CARP	2,345	2,368	2,724
Venitul total/Total personal (lei)	26,747	36,308	42,085
Medie personal	14	13	14
Cooperative de credit			
Total personal salariat	1456	1315	1419
Venitul total/Total personal (lei)	96,493	85,809	93,518
Numarul mediu personal	11	14	22
Coop Mestesugaresti			
Total salariatii	47,457	34,087	25,553
Venitul total/Total personal (lei)	16,060	24,332	29,760
Numar mediu salariatii	62	43	32
Coop Consum			
Total salariatii	11,287	9,124	7,401
Venituri totale/Total personal (lei)	45,436	62,733	79,918
Numar mediu salariatii	12	10	8

Sursa: Constantinescu □. (coord.), 2011, *Atlasul ES, România, disponibilă online la adresa www.fdsc.ro*, accesat 22.10.2011

Anexa 4 Rezultatul exercițiului financiar al sectorului neguvernamental

ONG	2005	2007	2009
Total excedent	182,923	627,760	643,597
Total deficit	157,439	216,718	279,403
(%)diferența dintre venit și cheltuieli	31,9%	13,1%	9,2%
Rata rentabilității economice (%)	8,7%	20%	16,3%
%ONG cu rezultat net al exercițiului -excedent	38,4%	42%	43,4%
Cheltuielile totale	2,102,299	3,132,625	3,954,462
ONG cu activitate economică			
Venituri totale (mii lei)	1,096,238	1,737,601	1,889,902
Cheltuielile totale (mii lei)	1,003,044	1,524,830	1,750,127
%diferența dintre venituri și cheltuieli	9,3%	14%	8%

ONG	2005	2007	2009
Rata rentabilității economice (%)	16,7%	19,8%	13,5%
Total excedent net (mii lei)	167,093	301,565	235,425
% ONG cu rezultat net al exercițiului-excedent	57,53%	59,57%	59,85%

Sursa: Constantinescu Ș (coord.), 2011, Atlasul ES, România, disponibilă online la adresa www.fdesc.ro, accesat 22.10.2011

Anexa 5 Rezultatele exercițiului financiar ale caselor de ajutor reciproc (2000-2009)

	2000	2005	2009
Venituri totale CARS	56,839	73,336	116,289
Venituri din activități economice CARS	231,422	371,004	274,706
Cheltuieli totale CARS	34,862	48,189	79,843
% CARS cu rezultat net al exercițiului - excedent	86,55	82,3%	82%
Rata rentabilității economice (%)	63,5%	52,8%	46,3%
Venituri totale CARP	62,721	85,976	114,638
Venituri din activități economice CARP	3,566	4,344	6,722
Cheltuieli totale CARP	48,414	71,198	85,026
%CARP cu rezultat net al exercițiului – excedent	87,1%	88,75	88,6%
Rata rentabilității economice (%)	30,4%	21,4%	36%
Venituri totale cooperative de credit	140,494	112,838	132,701
Cheltuieli totale cooperative de credit	127,729	105,096	131,992
% Coop.de credit cu rezultat net al exercițiului - excedent	74,2%	65,6%	53,8%
Rata rentabilității economice (%)	11,9%	8,9%	2,8%

Sursa: Constantinescu Ș (coord.), 2011, Atlasul ES, România, disponibilă online la adresa www.fdesc.ro, accesat 22.10.2011

Anexa nr. 6: Rezultatele exercițiului financiar ale cooperativei (2000-2009)

COOP Meșteșugărești	2000	2005	2007	2009
Venituri totale	398,125	762,162	829,397	760,469
Venituri din vânzarea produselor	36,780	68,352	83,716	76,831
Cheltuieli totale	378,753	741,606	779,662	748,148
Cheltuieli cu personalul	196,488	373,416	388,482	390,568
% Coop Meșteșugărești cu rezultatul net al exercițiului - profit	85,5%	73,9%	70,7%	59,8%

COOP Meșteșugărești	2000	2005	2007	2009
Rata rentabilității economice(%)	5,9%	4,6%	8%	5,1%
COOP Consum				
Venituri totale	171,412	512,836	572,372	591,473
Venituri din vânzarea produselor	139,333	415,799	449,872	464,799
Cheltuieli totale	169,377	504,156	562,583	584,871
Cheltuieli cu personalul	27,294	85,948	101,405	117,428
% Coop Consum cu rezultatul net al exercițiului - excedent	89,1%	83,6%	78,9%	72%
Rata rentabilității economice (%)	1,4%	2%	2,2%	2,1%

Sursa: Constantinescu Ș (coord.), 2011, Atlasul ES, România, disponibilă online la adresa www.fdsc.ro, accesat 22.10.2011

Titlul programului:
Fondul Social European prin
Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea
Resurselor Umane 2007 - 2013

Titlul proiectului:
Modelul Economiei Sociale în România

Editorul materialului: PNUD România

Data publicării: Ianuarie 2012

Conținutul acestui material nu reprezintă
în mod obligatoriu poziția oficială a
Uniunii Europene sau a Guvernului României.